

naše planine

3-4
1969

naše planine

REVIJA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE
I PLANINARSKOG SAVEZA BOSNE I HERCEGOVINE

le nostre montagne

nos montagnes

the mountains

unsere berge

Redakcijski odbor PS Hrvatske: Blašković dr Vladimir, sveuč. profesor; Božičević Srećko, dipl. ing. geologije; Pražić dr Mihajlo, sveuč. profesor i Verić Ljerka, profesor.

Glavni i odgovorni urednik: Dr Željko Poljak,
Zagreb, Cesarčeva 5/II

Pretplata iznosi godišnje 15 nd. Cijena pojediniom dvobroju 3 nd. Uplate se šalju čekom na tekući račun PS Hrvatske (301-8-2231). Na poledini treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Rukopisi se šalju Planinarskom savezu Hrvatske, Zagreb, Gajeva 2a i Planinarskom savezu Bosne i Hercegovine, Sarajevo, Sime Milutinovića 10. Izlazi u šest dvobroja godišnje. Izdavač: Planinarski savez Hrvatske. — Tisak »Vjesnik« — Zagreb

GODINA XXI MART—APRIL BROJ 3—4
S A D R Ž A J

Derossi J.: Velebit u hrvatskoj književnosti	49
Hadžalić Š.: Meditacija o jednom liku	53
Simović Ž.: Gora s Opojem — »krov« Metohije	55
Malinar H.: Zasježenim bespućima Velebita	57
Dilber I.: Sjećanje na jedan uspon	60
Hofer V.: Planinarski memoari jednog penzionera	62
Kovačić M.: Oluja	65
Jurjević V.: Lijepo je biti planinar	66
Stunić Z.: Do videnja, dragi starče Kleku!	67
Bećir B.: Prvi put na Dinari	68
Horvatin D.: Na Sljeme i natrag	69
Kušan F.: Botanički vrt na Velebitu	71
Korjenić E.: Šezdeset godina drugovanja s planinom	73
Zivorad M. Jevremović (1891—1968)	75
»Bratski planinarski put«	76
Gušić prof. dr B.: Potočnikovski »Susreti s planinama	77
Gušić prof. dr B.: Plitvička jezera i njihova zaštita	79
Opet sječa šume na Medvednici	83
Speleologija	85
Minville P.: »Osvajanje podzemlja«	86
Za alpiniste	89
Prvenstveni usponi	91
Orientacijski sport	93
Vijesti	94

Rušje planine

GODINA XXI MART-APRIL 1969 BROJ 3-4

JULIJE DEROSSE, Gospic

Velebit u hrvatskoj književnosti

*Svuda tiho, zeleno prostranstvo.
A tamo daleko — golemi Velebit,
čist u jasnom svjetlu zore.
Kad ga pogledam,
riječ mi stane,
ja šutim. I znam samo:
da je on ponosan i sám,
da je beskrajno njegovo spokojstvo.*
(Zlatko Tomičić: Kako da budem kao vi)

Planine su oduvijek privlačile pjesnike. Svojim rastom u visine, svojom simfonijom kamena i šumâ, svojom divljinom i neprohodnošću često su za pjesnike bile simboli povratka k prirodi, simboli ničim nesputane slobode, simboli postojanosti, otpora i neuništivosti. Veliki škotski pjesnik Robert Burns u svome *Pozdravu planinama* ovako pjeva:

*U gori mi srce, mog srca tu nije,
U gori im srce, gdje loveći vije
Divlje srndača i slijedi srne!
U gori mi srce, ma kud nogu svrne.*

*Kamo god lutam i gdje god se gubim,
Vrhove planinske uvijek ljubim.*

I Mihail Jurjevič Ljermontov u romantičarskom zanosu obraća se kavkaskim planinama:

Plave kavkanske gore pozdravljam vas! Vi odnjihaste djetinjstvo moje, vi me nosiste na svojim divljim grebenima, u oblake me odijevaste, na nebo me navikoste, i ja otada jednako sanjam o vama i o nebu. Prijestolja prirode, s kojih poput dima odlijeću gromovni oblaci, tko se samo jednom na vašim vrhuncima pomoli Tvorcu, taj prezire život ma da se u tome trenutku ponosi njime!...

Tako pjesnici — otkrivajući planine — otkrivaju zapravo sebe, svoje intimne težnje, odnošaj prema životu i svijetu.

I naš Velebit, ta najveća hrvatska planina, budio je pozornost pjesnika već u počecima hrvatske književnosti. Petra Zoranića zanimalo je postanak imena VELEBIT pa se u svojim *Planinama* domišlja:

Zva se dake vrh taj po riči te dugo vrime **VELEBIL** jer vas snigom bilim pokriven većkrat staše, da pak po tu općečih ne već Velebil da **VELEBIĆ** zove se.

Dakako, kasnije će pjesnici vidjeti u Velebitu i nešto više od vrha koji »vas snigom bilim pokriven većkrat staše«, vidjet će u njemu izvanredne prirodne ljepote, osjetiti će praiskonsku snagu u njegovoj golemosti:

*Velebit se zovem; ja sam junak pravi,
kamen-krunu nosim na ponosnoj glavi.
Da istinu kažem, baš mi dobro nije:
mene sunce pali, studen vjetar bije;
sunčana mi žega koso poharala,
zelenu mi bradu bura obrijala.
Obraze mi grde kiša, snijeg i krupa,
Jadransko me more po tabanu lupa.*

*Iz neba me biju strijele i gromovi,
noge su mi bose, a goli bokovi.*

— — — — —
*Nek me munje biju i dave oblaci:
na muci se pravi poznaju junaci!
Još Ličanin vrli po meni se skita,
još u gori pjeva vila Velebita.*

— — — — —
*Preda mnom je puklo sinje more slano,
po njemu otoci, stado raštrkano.
Čuvam ovce da ih vuci ne zateku,
da mi ne zastrane, da mi ne uteku.*

*Tim se, brate dragi, dičim i ponosim,
pa visoko glavu u oblake nosim.*

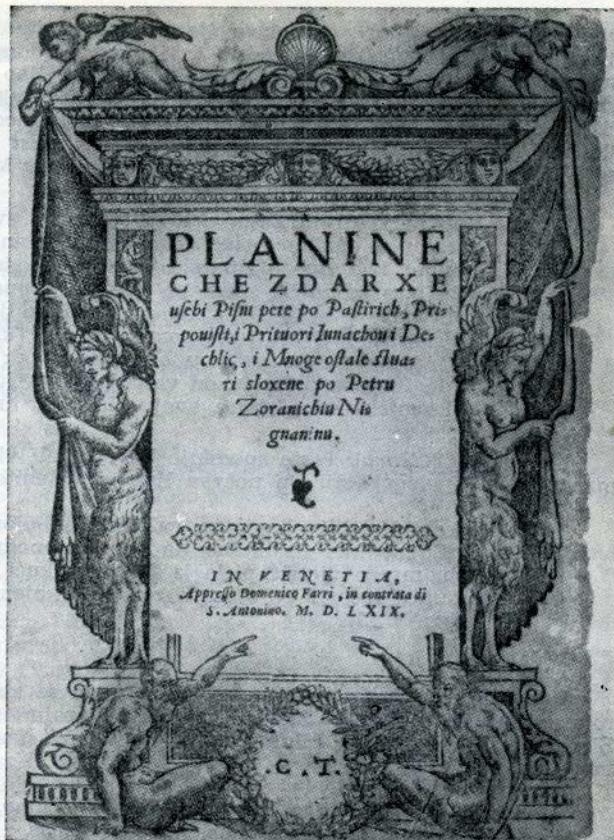
(Vladimir Nazor: Pjesma o Velebitu)

Vladimir Nazor smjestio je radnju svoga poznatog epa *Medvjed Brundo* baš na Velebit, slikovito prikazujući našu neslogu u borbi protiv tuđina, ali i hrabrost pojedinaca. U Medvjedu Brundi možemo pronaći uspjele opise velebitskih ljepota u kamenu:

*Njegova ramena, velja luka dva,
I sad, u snu, nose stupove nebeske:
Ona znadu maglu, kišu, munje, trijeske,
Kad ih snažno bije zimska srdžba sva ;
Al se noćas na njih sa staze visoke
Prosule zvijezde, krupne, sjajne toke.*

*Njegove su ruke gorske kose dvije.
Dlan mu desni leži na grlu gudure,
Gdje je iznad Senja stanak bipesne Bure.
Vjetrnja se srda maknuti ne smije,
Jer Velebit hoće, iza zimskih jada,
Tih da pokoj noćas zelen-lugom vlada.*

*Njegove su noge, tvrde kamen stijene,
Pale u val što se polagano njije,
Baš onako ko što div u snu diše,
Plaćuć mu koljena srebrom sitne pjene.
Kao stado bijelo nasred mora plava,
Otočića bezbroj ispred njega spava.*

Zoranićeve »Planine« — prva knjiga u svjetskoj literaturi inspirirana planinama (Velebitom i Dinarom), pisana hrvatskim jezikom 1536., štampana u Veneciji 1569.

Pa ni onda kada su ga Mlečani ogolili, kada su mu spalili šumu, Velebit se nije predao:

*Siv je i go. Sva mu vidiš kamen-rebra.
Čelav je i čosav; bez dlake mu njedra.
To je golem kostur bez mesa, bez srha.
Vatrena košulja u slijepoj jarosti
Zelen-put mu noćas izgrizla do kosti.*

Pust i jalov sada onđe státi mora.
Sunce će ga žeći, vjetar će ga biti,
Munja će ga peći, kiša će ga mitti,
Al se maknut neće sa svog sinjeg mora
Neka nad njim uje vijeci i oluje:
Klijanje da novo počne, čekat mu je .

Tako Nazor intonira optimistički svoje pjevanje o Velebitu, vjerujući u vilu Velebita i u novo klijanje, koje će Velebit svakako dočekati. Nazor je nesumnjivo promatrao Velebit i u svjetlu rodoljubnom, videći u toj golemoj planini simbol neuništive narodne snage. Može se reći da je Velebit i u svijesti puka više prihvaćen »nazorovski«, puk gleda u Velebitu simbol vlastite moći, gleda u njemu svoju neuništivost. Odatile i popularnost pjesama, kao što je npr. čuvena *Vila Velebita*, tipična rodoljubna budnica s vjerom u Velebitovo »vilovito stijenje« i u njegovu

vili, »našeg roda diku«, čija slava »jeste nama sveta«. Poetsko-rodoljubna transformacija Velebita bit će da se temelji i na njegovoj doista impozantnoj golemosti i na svijesti puka i pojedinaca da je Velebit predstavljaо dјelotvorni štit kopnene Hrvatske protiv napadača s kopna. Ne smije se zaboraviti ni to da je Velebit bio utočište hajduka i uskoka, boraca koji su za puk vrijedili najčešće kao predstavnici slobode i otpora protiv ugnjetavanja. Tako i August Šenoa vidi u Velebitu mjesto gdje se skupljaju i kriju narodni junaci, borci protiv Mlečana:

Kao mrk div dizaše Orlovo glijezdo svoju glavu. Po gorskoj stazi verahu se čudne sjene. Sjena za sjenom pope se uz brije, sjena za sjenom kao da je propala u brdo na istom mjestu gdje se je kroz suho granje žarila plamena rumen. Propala? Kamo? U utrobu Orlova glijezda pukla bješe široka, visoka spilja, sigurno utočište vukovima i Uskocima. U sto i sto gomila nicahu kameni rtovi sve više i više, sklanjajući se na vrhu u ogroman svod; na sto i sto mjesta video si crnih tragova dima tu od vatre gorskih junaka koji su ovdje zaklanjali bili svoje kosti od bure, svoju glavu od krvnika.

I Vjenceslav Novak često spominje Velebit, ali više kao okvir za fabule svojih mnogobrojnih priповijesti. On uočava ljepote Velebita:

Visoki Velebit obavio se ružičastom bojom, uvaline i ogromno stijenje činilo se kao naslikano na jasnom modrilu, što ga je ozgo okružilo. Tih, mrzao vjetrić pirio k školju vukući po moru namreškane nabore, a sunce prosulo po otocima zlato, po kojem su se tamne krpe zasjenjenih draga vukle.

(Fiškalova ispovjed)

U novijoj hrvatskoj književnosti Velebitom se kao pjesničkim »gradivom« vjerojatno najviše »poslužio« Zlatko Tomičić. Stvarajući niz godina svoju lirsku zbirku *Zir*, tematski vezanu uz Liku, Tomičić je Velebit doživio kao simbol surovosti čitave Like:

*Sivo kamenje i kamenje samo,
klisure gole, jalovo stijenje.
Škrape se puste nanizale gorom ,
tek koja jela uz stranu se penje.*

(Lik)

I za Tomičića Velebit i ličke planine predstavljaju često sliku mira, snage i postojanosti:

*Ponosom i mirno
planine stoe.
Ljubovce oblaka,
uspinju se
do hladnih visina.*

*Kako ste lijepe,
planine moje!*

(Planine)

Velebit je, eto, na razne načine nadahnuo mnoge hrvatske pjesnike i književnike, od najstarijih do najnovijih. Većina od njih vidjela je u njemu simbol narodne moći, otpora, bunta, neuništivosti i čvrstine. Većina od njih vidjela je u toj golemoj planini svoju ili narodnu vilu, vilu Velebita. Zbog toga mi se čini kako je najlogičnije da ovaj prikaz i završim posljednjom kiticom Tomičićeve pjesme *Vila Velebita*:

*Pelin i vries, bez ičijeg znanja,
pod suncem tiho ispunjavaju zrak.
U vjetru živi zapisano ime
usnule vile — VILE VELEBITA.*

ŠEFKO HADŽIALIĆ, Sarajevo

Meditacija o jednom liku

*Sedam Vlašića nebom putuje,
sretni i vječiti, sedam
braće nasmijane...*

Drugovi i drugarice! Krećući se svijetlim tradicijama... itd. reče govornik, prije nego što je kolona planinara krenula prema brdimu koja je ovila gusta magla.

Časovi prolaze, magla dosadna, teška iz koje probija vlaga. Visoko iznad nas vjetar zlokobno fijuče, kao da svira uvertiru za susret na visoravni kojoj prilazimo. Kolona nagnuta pod teškim naprtnjačama vere se po bespuću i nestaje u magli. Iz vjetrovki izbija para, sa čela kaplje znoj.

U ovoj koloni prvom je najteže. Svjestan da je u magli zalutao, nešto mrmlja, što bi trebalo biti neko opravdanje zbog lutanja, ali ga niko i ne sluša. Slijedeći, pogleda uprtog u pete svog prethodnika, odmiču jedan za drugim i tko zna o čemu razmišljaju: šta ih čeka, topao dom ako uskoro pronađu put, ili lutanje po maglenoj planini... Koliko njih, toliko meditacija.

Stojim. Pored mene kolona prolazi. Gledam ih: stari i mladi, muškarci, žene, i nehotice pomislih, tako je bilo i one jedne zime tu na Kozari, možda na Sutjesci, ili bog bi ga znao gdje. Vjetar šumi... Tog trenutka pade mi na misao tema iz dnevnih listova »Tražimo lik najboljeg sportiste«. »Predsjednik taj i taj primio najbolje sportiste...«. Kolona prolazi, baš kao ono jednog dana na Kozari, na Grmeču, na Sutjeski ili bilo gdje drugdje. Da bi netko bio »lik sportiste« treba da ima neki rang, neku kategoriju, boga pitaj što, treba da je u njega uložen društveni novac valjda. Nije dovoljno kretati se putevima nekakvih tradicija i gledati spomenike, oni su uostalom i podignuti da se gledaju, a to što su daleko, to su krive tradicije koje se nisu odvijale u sali, tamo gdje se sada u toploći bore likovi za trofej koji će ih uvrstiti među najbolje. Ta i oni to čine u čast Dana Republike.

Vraćam se u mislima na Zelengoru, Maglić, Prenj i niz drugih planina. Stazama tih tradicija prolazila je i smjenjivala se, ali putovala ova kolona. Koliko napora, žrtve, fizičke i materijalne, kolona maršira danima, bez medalje, bez ranga, kolona bez lika.

Kolona maršira, zbijena, svi osim prvog zure u istu tačku, u pete svog prethodnika i meditiraju o nečem. Ali sigurno to nije medalja niti lik, prije će biti da misle, da li će na tim tradicijama da izdrže, koliko će još lutanje da traje, da li će nekog nositi ili bar njegov ruksak, ali ništa za to, i to će proći, prošle su i mnogo teže stvari.

Oni nisu naučili na medalje, na »kvalitet«, na rang. Svi su oni dostojni »lika«, jer oni to dokazuju tim što su tu, što će sutra opet biti тамо где treba, где je potrebno imati lik da bi se došlo. Ne, njih ne zanima slava, sve što imaju to je njihovo, ništa im nikao nije dao, pa da traži cijenu slave, a tradicije, ništa, zaista ništa ne koštaju.

A onda kolona ispolovi u vedar dan. Ispod nas se zatalasa magleno more. Kao na potez čarobnog štapića glave se podigoše i vedri osmijesi ozariše lica. Svi njihovi trofeji su tu. Čist uzduh koji požudno udišu i pogled koji puca u beskraj. Osjećaj slobode koji možda samo orlovi shvaćaju.

Umor je nestao. Ali ipak, tu ispod vrha rekoše da ćemo stati da se odmorimo, a stari čika Branko održat će čas historije o slavnoj epopeji. Priča čića Branka o borbama, gladi, o junaštvu, o tradicijama, ali mene lik tog sportiste opsjeda i dok uporno pokušavam čiću Branka da zamisljam kako juriša u tom ratnom vihoru, on poduprт milijunima, nepokolebljivo stoјi na pobjedničkom postolju u toploj sali, a umjesto odlikovanja na njegovim grudima, vise pokali i pehari...

Pokret...

Drugovi i drugarice! Krećući se svijetlim tradicijama naših naroda... zvoni u mojim usima dok stojimo u stroju na našem današnjem cilju, ja razmišljam o tome. Da, znam, krećemo se, to je tačno, ali nam to ipak ne može donijeti zvanje »najboljeg sportiste«, jer za to treba imati neki rang, a ne samo sretati historiju sa njenim svijetlim tradicijama.

Zimsko veče se spušta. Visoko gore urliče, da li vjetar ili vukovi, tko to zna. Kolona počiva. Nema lovorođih vjenaca. Ostali su samo obični vijenci na spomenicima posvećenim tradiciji i na njima, urezani u našem sjećanju, uklesani stihovi:

»I kad nam muške uzmete živote
grobovi naši borit će se s vama«.

Gora s Opojem - »krov« Metohije

Među područja koja su skoro sasvim izmakla pažnji planinara spada Gora s Opojem, niska naselja na jugoslavensko-albanskoj granici, prostrta na visoravni iznad koje strše vrhovi Koritnika. A to je prava šteta, jer se radi o uistinu životisnom kraju, čiji su stanovnici gostoljubivi. Prirodne ljepote i rijetkosti Gore i Opoja, nažalost, nisu dovoljno poznate zbog toga što je taj predio skoro pola godine bivao odvojen od vanjskog svijeta, zavijen nanosima snijega. Ali, tu su cvjetali zimski sportovi, jer su tereni sasvim pogodni za skijanje. Kao rijetko gdje, stanovnici sela ne samo da uživaju u slalomu, nego se okupljaju na borilištima na kojima pelivani pokazuju šta umiju i mogu. Taj naoko surovi predio zasad uglavnom pljeni pažnju planinara iz Prizrena i drugih kosovskometohijskih gradova. Međutim, on bi mogao da pridobije naklonost planinara i iz drugih krajeva kada bi se slijedio, koliko-toliko, primjer Brezovice, na Šar-planini.

Tko god je posjetio Goru s Opojem, zadržat će u trajnoj uspomeni plemenitost Goranaca koji gaje izuzetnu ljubav prema rođnoj grudi, iako je ona posna i goni ih da se zapošljavaju u Prizrenu i širom Jugoslavije, da odlaze radi zarade u inozemstvo. Ti ljudi su preobrazili svoj kraj, u kome danas nema nepismenih, u kome svako domaćinstvo ima radioaparat. Marlivi Goranci šalju novac porodicama, tako da je njihov životni standard sasvim pristojan. Oko 530 njih zaposleno je u području općine, 4.000 u društvenom sektoru i 600 u vlastitim slastičarnicama i gospodionicama u raznim krajevima zemlje, a ostali širom svijeta.

U ovom prikazu planinarima će se ukazati na osebujnosti Gore i Opoja, na sve ono što, pored već poznatih ljepota Koritnika i okolnih planina duž granične linije, može pridobiti naklonosti planinara, uvijek zagledanih u visine, koji i na »krovu Metohije« mogu da nađu staze.

Na valovitoj visoravni Koritnika, nasuprot albanskim gudurama, kao u oazi ispod najčešće snijegom i ledom okovanih vrhunaca, protežu se naselja Dragaš, Lopuški Han, Brodosavci, Vranište, Restelica, Šainovac, Brod, Rapča, Lika, Ljubovište... To su Gora i Opoje, kraj koji je do oslobođenja nazivan »domaćim Sibircim«, jer su tu državni činovnici premješteni po kazni, te su — da bi što prije iskupili grijehu i vratili se u pitomije predjele — zavodili okrutni režim knute i torture. Pod zastavom slobode — ona je ovamo stigla na bajonetima revolucije u kojoj su, usporedno sa Srbima, Šiptarima, Crnogorcima, učestvovali i Goranci — Gora je najprije oslobođena na Kosovu i u Metohiji i brzo je doživjela korijenit preporod.

Podignuta je hidroelektrana »Dikance« na Brodskoj rijeci i sela su elektrificirana. Skoro svaka kuća ima radioaparat, koji je preko zime, kad smetovi odsjeku Goru, osnovno sredstvo veze s ostalim kulturnim svijetom. Pošumljeno je na tisuće hektara erozivnog područja i zasađeno na desetine tisuća voćnih stabala. U više sela uvedeni su vodovodi. Mnoge utrine zasijane su lucerkom, jer je ovčarstvo unosna grana privredovanja. Krumpir je osnovna kultura koja na toj visoravni dobro uspijeva. Krovovi novih kuća u razbacanim selima obilježavaju uspon standarda. Otvorene su nove zdravstvene stanice, zadružni i kulturni domovi...

Ali, postoje i druge specifičnosti Gore i Opoja, koje su malo poznate i veoma interesantne. Cinjenica je da su Goranci — Goranci, jer nisu ni Srbici, ni Šiptari, ni Turci, ni Makedonci, iako se služe jezikom koji sadrži riječi svih naroda i narodnosti koji ih okružuju i sa kojima se isprepliću. Način izgovora i naglasak također su narocići. Kažu da je ipak najviše srpskohrvatskih riječi, najčešće s primjesama arhaizama i posudbama iz makedonskog. U jeziku kojim se služe Goranci ogleda se čitav spektar utjecaja u prošlosti na tu društvenu sredinu. Goranci su većinom nacionalno neopredijeljeni.

Posebno isticanje zaslužuje činjenica da su Goranci najviše poznati kao veoma marljivi i dovitljivi ljudi. Na tu temu ispredeno je sijaset anegdota. U Gori i Opoju žene oru, siju, žanju, jer su muškarci uglavnom zaposleni skoro svuda u zemlji, a mnogi i u inozemstvu, najviše su slastičari. Ima ih svuda: u Beogradu, Puli, Zagrebu, Mariboru, Nišu, Mostaru, Dubrovniku, Splitu... To je, u stvari, specifično goransko zanimanje. Znanje i umijeće, za uspješno obavljanje tog posla, prenose se s koljena na koljeno, tako da je stečeno ogromno opće iskustvo. I mnoge njihove slastičarnice,

rasute širom zemlje, valjda radi ublažavanja nostalгије i afirmације zavičaja, nose назив »Gora«.

Između dva rata s tog područja najviše za rad sposobnih muškaraca išlo je na pečalbu, ali su se u starosti uvijek vraćali. Zbog nepogodnosti tla, zalogaj je u Gori, zaista, prilično postan. »Stranstvovanje« Goranaca smatra se neophodnošću. Oni koji su se uključili u privredu ili se iselili u valu ekonomске migracije, pomažu rodbinu u rodnom kraju, tako da Goranci u zavičaju bolje žive nego mještani u nekim drugim selima duž naše granice prema Albaniji.

Goranci, koji poslije izvjesnog vremena dođu u svoj zavičaj ili se zauvijek vrate iz neke strane zemlje, u mnogome se razlikuju od »korjenitih« gorštaka, jer su stekli kulturne navike i žive suvremenijim načinom i bržim tempom. Oni neposredno doprinose da prilike u tom kraju kreću k blagostanju. Otuda je sasvim razumljivo što se kontrasti sreću skoro na svakom koraku. Suvremena zgrada »na boje s velikim prozorima iz kojih se nazire zavjesa suvereno stremi u visine pokraj potleušica, ne rijetko oblijepljeni balegom. Nju ukućani kad se osuši upotrebljavaju i za ogrijev u nedostatu drveta, iako su okruženi Sarom i Koritnikom.

Najzanimljivija je goranska nošnja, koja se održala u upotrebi, uglavnom u svečanim prilikama. Pod utjecajem novih shvaćanja i navika, prenesenih iz Prizrena i drugih gradova, sve se više nosi konfekcijska odjeća. Kao rijetko gdje u selima, u Gori i Opoju žene često nose hlače. Naravno, ne zbog »muškog vjetra«, koji kao da puše odozdo, kako u šali tvrde mještani, nego stoga što je u tom kraju tokom tri godišnja doba prilično hladno, i zato što su hlače prikladnije za obavljanje težih, muških fizičkih poslova.

Muškarci nose bijelu kapu od specijalno valjane vune (kao keče), suknjeni mintan (kaput), hlače s nešto opuštenim turom i opanke. Žene se pak naročito odjevaju. Omataju se bijelom maramom koju ukrašavaju »šljokicama« i manistrama. Terlik je duga crna haljina, slična mantiji, ispod koje se nalaze fustan i posebne hlače koje ne sliče na dimije. Opanci su obično šivenjaci. Odjeća, takva kakva je, kako smatraju emancipirani Goranci, neukusna je i sputava ispoljavanje tjelesnih draži žene. Smatra se, »naiće, da je ona za Goranku isto što su bili zar i feredža za muslimansku ženu. Otuda se već skoro dva decenija organizirano nastoji da suvremena nošnja potisne goransku koja je, pored ostalog, i veoma skupa, jer se za nju troši mnogo materijala, i to sasvim nefunkcionalno.

Goranke važe kao odlične tkalje, pletilje i vezilje. Na prizrenskoj tržnici svake srijede mogu se vidjeti izložene njihove filigranski lijepe rukotvorine, pa i one od svile.

Goranci su po temperamentu slični južnjacima, plahoviti i strastveni, ali žene to, najčešće zbog odgoja, prikrivaju.

Zasnježenim bespućima Velebita

Već treći dan čekamo, Željko i ja, u planinarskom domu na Visočici da se siječna vijavica malo stiša, kako bismo mogli nastaviti put. Jutros smo se odlučili. Pokušat ćemo preko vrha Visočice na poljanu Jelovac, a zatim preko Jelovačkih vrata na more. Opskrbnik doma nagovara nas da se vratimo u Liku jer je Velebit u ovo doba godine opasan za svakoga tko se usudi u njegove goleti, ali u tomu ne uspijeva. Malo zbog planinarskog ponosa, a možda mu nismo pravo ni vjerovali. Uostalom, nismo po prvi put na Velebitu zimi. Dobro smo obučeni, a obojica imamo i spačave vreće. Silazak na more prema tome ne bi smio predstavljati neki teži potpovat. Ljeti traje svega 5–6 sati brzeg hoda. I tako, na rastanku nam opskrbnik preporuči, neka ne poslužimo vukovima za hranu.

Pred kućom vežemo krplje na noge, naprtnjače na leđa i krećemo u pravcu vrha Visočice. Puni volje da što brže odmaglimo od doma, od te naše mrtve tačke, grabili smo neuromno uzbrdo. Krplje su prilično propadale, jer je palo oko pola metra svježeg pršića.

Stižemo na prevoj kod Ivine vodice. Izvor je sada pod dubokim snijegom. Sa sjeverne strane prevoja je duboka provalija, a s južne padina čiji se svršetak gubi u niskim oblacima. Na prevoju bura se pretvara u pravi orkan. Zrnca leda poput oštih iglica bockaju lice i oči. Suze se pretvaraju u grumeniče leda na trepavicama i obrazu. Hodanje grebenom postaje nemoguće. Pretrčavamo nekoliko koraka, a onda se bacamo na tle hvatajući se rukama za kamenje da nas ne odnese. Zastajemo u zavjetrini iza velikog kamena da se dogovorimo, kako i kuda dalje.

Pripajeni uz ledenu stijenu čekamo trenutak da se razbije oblak koji je zakrilio pogled prema vrhu. Sa zaprepaštenjem opažamo da je greben posve zaleden. Dereza i cepine, bez kojih je nemoguće i zamisliti prelaz takvog terena, nismo imali. Pogled prema vrhu trajao je samo nekoliko sekunda, a onda je vjetar uz tutnjavu i zavijanje donio novi oblak sakrivši nam vidik.

Čekamo da se oblak ponovno razbije. I opet se pojavljuje ista slika. Oči nam uzaludno traže nezaledeni prolaz. Nema sumnje, moramo natrag. Bez dereza po ledu i pri takvom vjetru, značilo bi samoubištvo. Dogovaramo se vičući uz urlikanje vjetra, koji nam oduzima dah. U dilemi smo: vratiti se do doma pa onda krenuti prema jugu, ili nešto niže traverzirati Visočicu s južne strane i tako opet doći na markirani put prema moru? Odlučili smo se za drugu varijantu.

Vraćamo se dio puta do mjesta gdje padina nije tako strma i spuštamo se po tankom sloju pršića. Stižemo do zaledenog žlijeba ispod prevoja. Opeta jedna nepredviđena zapreka: žlijeb je potpuno gladak, bez ikakve kamenite izbočine. Prinudeni smo da se opet spuštamo. Stotinu metara niže skidamo krplje i prelazimo preko žlijeba. Ali naše veselje bilo je kratkog vijeka, jer smo se ubrzo našli pred novim zaledenim žlijebom. Oprezno, korak po korak, zabijam vrške i rubove cipela u led. Na jednom mjestu led je bio pretvrđ, a kako su mi đonovi bili izlizani počeo sam polagano ali neumoljivo kliziti. Pao sam na bok, a onda se obrnuo na leđa s nogama na dolje. Brzina je iz trena u tren postajala sve veća. Upro sam pogled u smjeru »vožnje« pokušavajući da kroz gustu maglu ugledam što me tamо čeka, ali video sam samo dvadesetak metara ispred sebe. Osjećao sam otprilike ono što osjeća vozač kamiona kada mu na nizbrdici otkažu kočnice. Izgubio sam osjećaj za vrijeme i prostor. Onda najednom izroni iz magle ispred mene kamenje. Kočenje rukama, nogama i naprtnjačom. Sudar! Stao sam. Jedva vjerujem da sam prošao samo s nekoliko udaraca i ogrebotina. Za nekoliko minuta sišao je do mene Željko i odahnuo kad me video čitavog. Kaže da je bilo jezivo gledati kako sam odjurio niz strminu i nestao u magli.

Koso silazimo prema šumi. Vadim kompas i kartu da se orijentiramo, ali mi ih nenadani zamah vjetra istrgne iz ruku. Karta se u zračnim vrtlozima podelala i odletjela u nedogled. Željko je srećom video kamo je odletio kompas. Ponešen snažnim vjetrom kompas se u gotovo horizontalnom letu dvadeset metara dalje zabio u bukovu stablo. Silazimo prema dnu velike vrtače. Sada se Željko okliznuo i počeo juriti prema dnu, ali, ovaj put vožnja nije bila opasna. Da ne duljim sa spuštanjem, pridružio sam se njegovoj vožnji. Nekoliko trenutaka smijeha i veselja, a onda se pokušavamo uspeti na suprotnu stranu vrtače. Prvi dio je sklizak i stalno se vra-

Pogled s Babina vrha (1741 m) na kotu 1712 m iznad V. Paklenice

Foto: B. Lukšić

ćamo na početnu točku, na dno vrtače. Kad smo uspjeli prijeći glatku plohu, dočekao nas je bedem pršica čovječe visine. Nakon bezbroj pokušaja uspijevamo ga prijeći. Snijeg je mekan kao paperje pa nam krplje gotovo i ne koriste. Traverziramo po južnoj strani čitavog niza vrtača prema Jelovac poljani. Skližemo se, padamo, ustajemo nebrojeno puta, ali idemo naprijed. Nakon dva sata ovakvog plaženja uspeli smo se na ogoljelu padinu. Željko skida krplje i stavlja ih na naprtnjaču, ali mu ih jak nalet vjetra odnese prema jugu. U trenutku su nestale iz vida. Na isti način ja gubim rukavicu. Vidljivost je krajnje loša i ne možemo se orijentirati. Zamračilo se kao da će uskoro noć. Gledam na sat, podne je. Namještamo na kompasu po sjećanju približni azimut i uzdajući se u sreću krećemo nizbrdo. Doživljavamo »ugodno« iznenadenje: na dva mjesta ukrštavamo se s vučjim tragovima.

Hodamo brzo, a Željko stalno požuruje i zapitkuje, koliko je sati. Uznemiren je jer će uskoro mrak, a moru ni traga ni glasa. Upravo se zaprepastio kad sam predložio da napravimo bivak.

Sumrak nas je uhvatio na rubu ovalnog dolca. Sada je i Željku bilo očito da tu moramo noćiti. Gledam ga. Lice mu je posuto injem, a s trepavica i obrva vise mu ledene kuglice veličine krupnog graška. Kapa mu se na čelu, od vlage koju izdiše, sva presvukla korom leda. Vjerojatno i ja tako izgledam. Teško, turobno sivilo spustilo se na čitavi kraj, a vjetar je počeo nekako tugaljivo zavijati među stijenama, kao pas kad mu umre gospodar. Cijeli prizor djelovao je bolno, kao da čitava priroda stjenje pod teretom krute zime.

Nasjekli smo dovoljno ledenih kocki i drvenih oblica, pa smo između dviju stijena napravili pregradi od leda, a zatim krov od drveta, na koji smo također nasslagali kocke leda. Sve pukotine zazidali smo snijegom, a na pod stavili smrekovo granje radi izolacije. Tamo smo za sat vremena imali useljivu kolibicu, prostraniju od eskimskog iglua.

Željko se odmah zavukao u vreću i zaspao. Nije reagirao ni kada sam mu ponudio bocu sa rumom. Izmjerio sam temperaturu zraka. Iznosla je 16° ispod ništice. Od jutra nismo ništa jeli, pa sam se dao na kuhanje. Jedva sam probudio Željka da pojede juhu. Grah sam još u domu skuhao i sada je trebalo načiniti samo zapršku. Miris prženog luka, slanine, zaprške — prava domaća atmosfera. Umjesto vode bacam u zdjelu komad »cigle« od ledene kuće.

Zasnježenim bespućima južnog Velebita

Foto: B. Lukšić

Plamenovi velikog benzinskog primusa i karbidne lampe zagrijali su zrak, pa je u bivaku bilo sasvim ugodno. Osjećao sam spokojsvo pomiješano s nekom vrstom ponosa što nas pobješnjela planina nije uspjela zastrašiti ni svladati. U divljoj zaledenoj pustinji izgradili smo kutak siguran od svega onog što nam može donijeti zimska noć u planini.

Tek je svitalo kad smo se probudili. Vjetar napolju još nije posustao. Napadalo je i dosta novog snijega. Krećemo i dalje po onom imaginarnom azimutu. Spuštamo se, penjemo, skližemo i padamo kao jučer. Najednom Željko radosno krikne: »Markacija!«. Našli smo se na markiranom putu nešto ispred Jelovačkih vrata. Pod Vratima sam upao nogom u rupu i istegao ligamente u koljenu. Boljelo me i mislio sam da ne će moći dalje, ali sam uz napore ipak nastavio šepajući. Kod Srednjih vrata ugledali smo more. Bilo je ružno, valovito, prljavosivo boje i još uvijek daleko. Ispod Donjih vrata oprostili smo se od snijega. Prolazimo pokraj naruštenih pastirskih stanova. Čitav pejzaž ima nekakav sjetni ton, samo se na zapadu ponosno diže u zrak Stapina kao bijeli očnjak, koji nadvisuje sav ovaj kaos stijena.

Od Sjauševih stanova penjemo se prema sedlu s kojeg nas bura hoće silom odnijeti prema moru. Pužemo četveronoške po čitavih stotinu metara, grčevito se pridržavajući za kamenje. Na nižim prijevojima vjetar je nešto slabiji. Spušta se ponovno sutan. Zapadni dio neba je krvav. Umire i ovaj dan. I »mirila« na ovom prijevoju podsjećaju na umiranje, na smrt. To je predzadnje mjesto za pokojnike koje nose iz dolaca na groblje kod Kruščice. Na tom mjestu, odakle se vidi i dolac i groblje, polegnu mrtvaca na grubo klesane kamene ploče. Tu ga »izmire« tj. izmjere, odnosno usade jednu okomitu ploču kod nogu, a drugu s natpisom kod glave. Na taj se način pokojnik oprosti od svoga kraja i kada je obred završen, odnesu ga na posljednje počivalište. Pradavni običaj, koji datira možda još iz vremena Ilira.

Vjetar nam donosi oštar aromatičan miris mediteranskog bilja. Noć nas je uhvalila kod prvih kuća. Vidimo farove automobila na Jadranskoj magistrali. Još malo, i čujemo kako šume zapjenjeni morski valovi. Na obali smo. Jesam li zadovoljan, što nismo odustali od svoga cilja? Umoran sam i osjećaji mi još nisu sređeni. Sigurno mi se više neće dogoditi da zimi idem bez cepina na Velebit. Svakako da će mi ova tura dugo ostati u pamćenju.

»No, što čekaš Hrvoje!« — prene me glas prijatelja, — »u gostionici nas čeka pršut, paški sir i crno vino!«

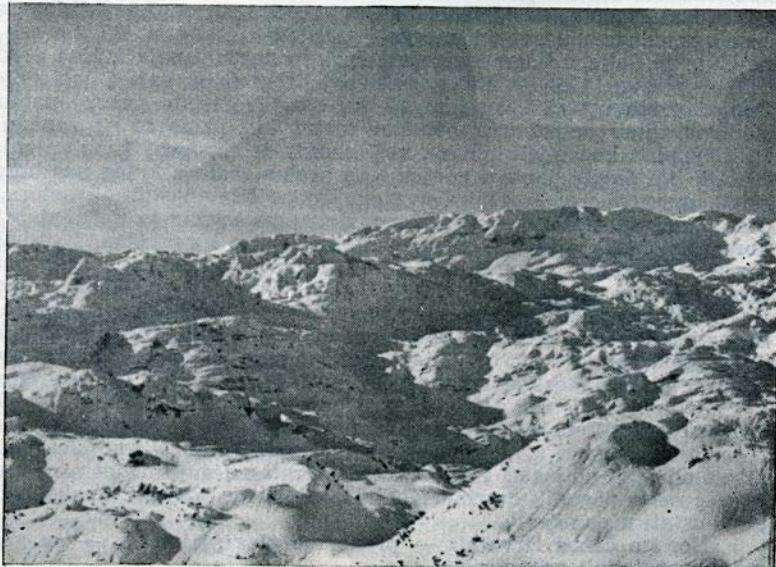
Sjećanje na jedan uspon

Prošlo je već dvije godine. Dvije duge godine, a čini mi se kao da je to bilo jučer. Sjećam se, bilo je jutro. Jutro kakvo se samo poželjeti može, i tišina. Tišina a nas dvojica i stijene oko nas. Da, svuda oko nas su bile stijene. Ne znam tačno ni kako se zovu. Ali zar je to važno? Važno je da znam onu najveću, ispred nas. Ona je naš cilj. Ta stijena nas je zaokupila prošlih dana i mi smo sada pod njom. Ona nam se smješka, zove nas k sebi i mi joj idemo u susret.

Još jučer smo se lomili silazeći iz pravca Pestibrda kroz usjek što ga stvori priroda između Malog Medvjeda (1705 m) i Merića stijene (1661 m). Da, to je prava riječ. Lomili smo se, a ne silazili. Put? — upitat ćete. Zašto niste išli putem? Ali tu puta uopće i nema. Možda ga je nekada i bilo, tako smo barem čuli. Ali ovuda već dvadeset godina, po našoj slobodnoj procjeni, nitko nije prošao. I kako onda da budeputa tu, gdje su lavine dobar dio godine svakodnevna pojava, a za ono malo lijepog vremena sa okolnih stijena pada kamenje čiji echo razbijala monotoniju ove inače stravične mirne planine. Prestani s tim! — kažem sam sebi. To je bilo jučer, danas treba penjati. I ne samo penjati, treba se popeti, treba ići na vrh, na vrh koji je eto, tu gore iznad nas, a ipak daleko. Vidim ga, a ipak znam da neće ići lako.

Hajro mi kaže da bi volio biti prvi. Puštam ga. U okomitom kamenu nalik je pauku koji plete svoju mrežu. Penjem se i mislim na onu dvojicu prije gotovo tri decenije. I oni su prošli ovuda, kroz ovu stijenu, i cilj nam je isti: doći na sedlo. Na ono sedlo koje to zapravo i nije, jer kako bi to bilo sedlo, kada su sa obje njegove

Masiv Cvrnice pod snijegom

bočne strane okomite stijene. Okomite ne metar ili dva, nego stotinu, tri stotine, pet stotina metara i — praznina. Praznina oko nas, dolje do ogromnih kuloara, i u nama. Osjećam prazninu u stomaku, a nisam gladan. Kasnije sam dugo mislio na to ali nisam zaključio zašto je to tako. Delikatna priečnica. Čitavu dužinu užeta u desno bez klinja, jer klinovi uopće ne drže. Da se vratimo, nema smisla, ne isplati se, moramo naprijed.

Sedlo, konačno sedlo (sedlo koje to nije). I vjetar. I nije to običan vjetar. To je vjetar koji zviždi, pjeva, razara, dere i cijepa planinu. Planinu i nas koji smo eto tu, na putu tome vjetru. Moramo se skloniti, ali gdje? Gledam lijevo, pa desno. Nigdje ni toliko prostora da čovjek upali šibicu, i cigaretu. Da, cigaretu, jer Hajro nije zapalio još od ručka. A on to želi, vidim mu na licu, i žao mi ga je. Gledam gore, polica, desno ploča. Idealan zaklon od vjetra ako postoji bilo šta idealno u ovoj stijeni.

Noć. Zvjezdana noć, i pogled na Vilinac, Plasu, Neretvu i visoko iznad nje Cetinju. Posmatram i znam; ono lijevo je Cetinja, a ono desno, ona ogromna stijena, šta je ono? Ona će me zaokupiti slijedeće dvije godine. I ne sanjam da će jednoga dana bivakirati u njoj i gledati Veliki kuk kao što sada vidim nju — Izgorjelu Grudu.

Jozo je rekao, ako ne dođemo u Doljane u ponedjeljak, on će biti gore u utorak. Da, doći će Jozo Klepica, kao i toliko puta do sada. U to nisam sumnjavao. I konja će dovesti, jer bez konja, kako sam kaže, nikada ne ide u planinu. Ko zna, može nekome zatrebati njegova pomoć. I zahvalan sam mu. Njemu i njegovom konju, koji nam je prenio opremu na Vilinac.

Jutro, ponovo jutro i sunce, vjetar. Sada već penjemo sporije. Moramo više paziti. Za sobom vučemo dvije pune naprtnjače. Hajro kaže da više nikada neće penjati sa dvije naprtnjače. Ja šutim ali mu u sebi odobravam.

Na vrhu smo. Je li to zaista onaj oštri vrh gledan iz doline Zakamenja? Kada sam ga gledao odozdo mislio sam da je oštar i na ovoj strani gdje se sada nalazimo.

Planinarski memoari jednog penzionera

(Nastavak)

Ako nedjeljom ne podem u prirodu na izlet onda sam cijeli tjedan mrzovljan i kao bolestan.

Da se u ljetno doba pode na izlet, nema uglavnom nikakovih zapreka. Ali u vrijeme od listopada do uključivo travnja bude dana, kada nam nepovoljne vremenske prilike to ne dozvoljavaju. U tim mjesecima bio sam u posljednje tri godine 28 puta na izletu. Od toga morao sam se ranije vratiti kući ili promjeniti pravac izleta: 4 puta zbog bure, 2 puta zbog kiše i 1 put zbog magle. To je malen procent neuspjelih izleta u ovom našem priobalnom pojasu. Zato jesam i ostajem pobornik odnosno zagovornik odlaženja na izlete u svaku dobu godine, jer nam to vremenske prilike u dosta širokom području uz more omogućuju.

Primorci kažu: Bura se u Trstu rodi, u Bakru odraste, a u Senju umre. — Koliko je u tome istine neću dokazivati, ali kanim iznijeti svoje peripetije sa burom u sektoru od Trsta do Senja, jer to je područje u koje najviše zalazim.

Prviput uhvatila me na izletu vrlo jaka bura prigodom posjeta srednjevjekovnom zamku Socerb iznad Trsta. To je zanimljiva turistička atrakcija. Grad stoji na stijeni i sa njega je krasan vidik na Trst i njegovu luku. Zbog bure nisam se mogao zadržavati na zidinama grada, nego sam sišao na ledinu u zavjetrinu, i tu sjeo pod oveće stablo da jedem. Gledajući tako preko državne granice dove mi pomisao: »Gle kako je lako preći preko granice! Samo se spustiš nizbrdo i eto te u Trstu«. Uto nešto šušne na drvetu i ja pogledam gore da vidim što je. Trgnem se kao zatečen u zlu, jer gore među granama stajao je naš graničar sa puškom u ruci. Brzo me prode pomisao o lakom prelazu preko granice. Dignem se, stavim torbu na leđa i bez riječi uputim prema istoku na glavnu cestu da uhvatim autobus i da izmaknem buri, ali joj nisam umakao. Pratila me je sve do Rijeke.

Drugiput uhvatila me još jača bura, kada sam 20. ožujka 1966. krenuo prema Hahlićima ispod Obruča. Prošao sam selo Potkilovac i krenuo uz markaciju kroz šumu ispod Kilotvca (482 m). Penjući se jarugom uzbrdo bura je postajala sve jača, a ja sam se sav oznojio i na koncu uvidio da ne mogu dalje. Mogao bih dobiti upalu pluća, ako ovako produžim. Okrenem se i sa olakšanjem podem nizbrdo, a bura kao bijesna za mnom. Pratila me tako sve do gostionice u selu Podhum, gdje sam sjeo i naručio čašu vruećeg kuhanog vina. Sjedeći ovako sjetih se članka »Kroz ledenu buru na Obruč« od VI. Stahuljaka (»Hrv. planinar«, 1933. god. br. 4). Taj lijepi članak uvijek je aktuelan, jer bura i dalje gospodari ovim krajem, pa se nisam iznenadio, kad sam video, da žitelji Podhuma na buri suše meso, a ne na dimu kao mi.

12. veljače 1967. pošao sam sa prijateljem Karlom na kružno putovanje: Novi — Bribir — Zagon — Ledenice — Povile — Novi. Lijepa tura u zimsko doba. Vrijeme je sunčano, pa se u Novom na cesti topi led od sunčanih zraka. Brzo stižemo u Bribir, koji impozantno stoji na brijezu. Kroz mjesto cestom baš prolazi dugačko stado ovaca sa pastirima i psima. Jedan pastir nosi pušku za obranu od vukova. Idemo dalje. Putem pridruži nam se mladi pravnik iz Crikvenice, rođeni Bribirac, koji je nedavno kao delegat bio u Beogradu na proslavi stogodišnjice Josipa Pančića, liječnika i prirodoslovca, i prvog predsjednika Srpske akademije nauka. Pokazuje nam ruševinu kuće, u kojoj se Pančić rodio.

Dalje uz cestu vidimo neku pećinu, iz koje struji topao i vlažan zrak, na kojem bi mogli ogrijati ozeble ruke. Dotle pratila nas je umjerena bura, ali je bivala sve jača, što smo se cestom više uspinjali. U selu Zagon nastojimo se skloniti od bure, ali zaklona ne nalazimo. Bura sve jače piri i prisiljava nas da nastavimo put prema

Ledenicama. Gonjeni burom spuštamo se sve brže po ljutom kršu i vododerini do Povila, gdje se ukrcasmo u autobus za Rijeku.

21. siječnja 1968. odvezeli smo se Karlo i ja autobusom do Urinja i produžili pješke jadranskom magistralom do staze, koja se spušta prema uvali Srščica. Na cesti nas je pratila bura, ali u uvali bili smo od nje zaklonjeni. Tu pred ulazom u Bakarski zaliv nalaze se razvaline austrijskog utvrđenja, a tome nasuprot svjetionik luke u Kraljevici. Idući visinskim putem uz obalu stigli smo po umjerenoj buri do manjeg svjetionika na lijevoj strani. No tu nas nenadanim udarcem zahvatili tako strašna bura, da sam ja morao sjesti i držati se za kamen da me bura ne odnesе u more. U velikom strahu jedva sam se tako sjedeći uspio povući natrag iza hridine, gdje me je već čekao Karlo. Saznanje, da se najjači iznenadni udarci bure pojavljiju u usjecima između dva brda i u morskom zalivu, umalo nismo platili životom.

3. ožujka 1968. pokušali smo se od željezničke stанице Meja popeti na brdo Ljubibelj (705 m), ali nas je vrlo jaka bura otjerala nizbrdo sve do mora.

Svi ovdje navedeni slučajevi dogodili su se na kopnu, gdje je uvijek moguće uzmaknuti ili povući se. Ali nikada neću zaboraviti strašnu buru, koju sam u zimsko doba doživio u Senjskim vratima, gdje se nema kuda uzmaknuti, pa se brod uz vrlo opasne akrobacije jedva probio prema Rabu.

Dr I. Krajač u »Hrvatskom planinaru« lijepo kaže: »Bura ima svoje stalne prolaze, kroz koje najviše duva. To su većinom usjekline u gorskem hrptu...« i »Bura je za planinara opasan vjetar. Ona prodire kroz odijelo i potpuno ohlađuje tijelo.«

Sve to treba dobro imati na umu kada se spremamo na izlet u zimsko doba.

Tako sam ovog ljeta došao i u Labin. To je interesantan stari istarski gradić, smješten na vrhu brijege, iznad poznatog rudnika kamenog uglja.

Najinteresantniji dio je svakako lijepi trg i zgrade oko njega. Mene je najviše privlačio visoki zvonik, na koji se nažalost nisam mogao popeti, jer je zatvoren i prepušten zhubu vremena. U njegovoj blizini nalazi se famozni rimski zahod ili, finije rečeno, WC. To je nešto što moje oči još ne vidješe! Kako me je priroda natjerala da navratim u nj, nemalo se začudih što nema natpisa, da se znam ravnati, koja je strana za muške, a koja za ženske. Zato se podulje ogledavah nema li koga u blizini.

Sa krasnog vidikovca na sjeveroistočnoj strani grada lijep je pogled na Rabac. Čujem neke prolaznike, kako govore, da će se stari Labin uskoro urušiti, jer se ispod njega nalaze rovovi rudnika; oni više ne mogu držati teret slojeva, na kojima grad počiva. Bilo mi je draga da to slijeganje terena nije uslijedilo za ono par sati mog boravka u Labinu.

Iz Labina spstim se na cestu, koja vodi u poznato kupalište Rabac. Trebalо je propješaćiti nekih 5 km i za to vrijeme sjetih se sličnog puta, koji vodi iz Malog u Veli Lošinj. Razlika je samo u tome, što onaj na Lošinju ima na jednoj okuki kao neku zamku za prepotentne automobiliste. Tu na toj »okuki smrti«, kako bih je nazvao, već je niz automobila pojurio dolje niz brijege, i tu se trajno odmara. Što je bilo sa vozačima ne bih znao reći, jer osim podrtina karoserija u jarugi, i tragova od kotača na rubu ceste, nisam video nikakovih tragova od ljudi. Sa tog puta krasan je vidik na čunjasti briješ Osorčicu (588 m), koja kao neki stražar tu stoji i pazi da se netko neopažen ne ušulja u ovaj dio Kvarnera. Bila bi lijepa tura na nju popeti se, ali su me cijene prehrane i prenoćišta brzo otjerale sa Lošinja. Uspio sam samo još pogledati vilu »Karolina«, bivše ljubavno gnijezdo cara Franc-Jozefa.

Dok vam to sve pričam stigh i u Rabac, i na moje veliko iznenadenje, saznam da je brod, kojim sam se kanio odvesti u Rijeku, otplovio pred pola sata... Kuku meni! Što ču sada? Novaca za noćenje u Rabcu nemam, čak ni za večeru, jer mi je sva gotovina potrebna za brodsku voznu kartu. Slijedeći brod ide tek sutra ujutro.

Nema druge, podem u potragu za prenoćištem i to najjeftinijim! Nađem neku nedovršenu novogradnju bez krova i ušuljam se, da me nitko ne vidi, među ne-

ožbukane zidove. Pružim se leđima po nekoj debeloj daski i zagledam se u zvijet... Počnem filozofirati i razmišljati o ogromnom i nedokućivom prostranstvu svemira: da li je imao početak, i da li će imati svršetak, da li je ograničen u prostoru ili nije, itd. U tom razmišljanju dobro ozebem, čekajući daleko jutro i slušajući glazbu internacionale elite u susjednom hotelu. Ta elita nije naravno ni slutila da se ja ovdje smrzavam i da uopće postojim.

Sutradan odvezem se brodom u Rijeku i dignem na pošti novac za daljni put. Trolejbusom dodem na Trsat, pogledam trsatski grad, ali silazeći niz glasovite stube Petra Kružića umalo ne izgubih glavu. »Idi mudro, ne pogini ludo!« čitao sam negdje, i to me i ovajput spasi da ne poginem. Naime, u gornjem sektoru stuba mijenjalji su radnici dotrajale gvozdene vodovodne cijevi. Nepažnjom izmakne se takva dugačka cijev radnicima iz ruku i počne skakati niz stube. Odbijajući se pri tom skakanju nizbrdo, teška gvozdana cijev pravila je strahovitu buku i štropot, te sam se i nehotice okrenuo da vidim kakva se to neman ruši niz stepenice. Instinkтивno se stisnem uz jednu stranu zida, a cijev strašnom brzinom proleti pored mene i zabije se na okuki u zid male kapelice. Tu stane kao bijesna, jer je promašila da me ubije. »O sretni čovječe!« pomislih, »koliko puta sam već tako u životu izmakao smrtnoj opasnosti!?«

A sada da malo pohodim onaj kraj Hrvatske, što ga zovu »Slavonija zemlja plemenita«, da kao planinar prošetam Osijekom, i da sa njegove najviše tačke obuhvatim sve ono, što mi je u njemu milo i dragoo. Netko će prigovoriti: »Što ima Osijek sa planinarstvom? Oko njega je samo pusta ravnica?« A ja tvrdim: »Ima! Ima!« Sa visokog tornja nesudene katedrale u Gornjem gradu pružajući se krasni vidici na sve strane! Najprije ćemo na sjeverozapadu u Madžarskoj vidjeti šiljasti čunj brda Harkanj. Usporedio bih to brdo sa Osorčicom na Lošinju. Zatim je krasan pogled na rijeku Dravu, koja kod Aljmaša utječe u Dunav. Meni je najdraži vidik prema jugu, jer tamo vidim malu kućicu, u kojoj sam proživio svoju mladost. Da mi je toliko energije kao u buhe, mogao bih sa crkvenog tornja do nje skočiti. Vidim i cijelu Čepinsku cestu, kojom sam nekada gazio blato i bio izložen udarcima bure idući u školu. Ova bura za vrijeme zime nimalo ne zaostaje za poznatom burom na Jadranu. Znam jednog nadobudnog pisca, koji mi je svojedobno izjavio, da piše roman »Bura na Čepinskoj cesti«. Ne znam da li ga je dovršio.

Slijedeći dan podem na Anino groblje, na kojem počivaju mnogi mili i dragi, moji roditelji i moji školski drugovi Tompika, Jozu i Franju. Tompika se ovamo prvi doselio. Eno ga gdje stoji od kamena na svom grobu sa kistom u ruci, a malo podalje su Jozu i Franjo. Počelo se mračiti... Učini mi se, kao da su sva trojica oživjela, okupila se oko mene i da me pitaju:

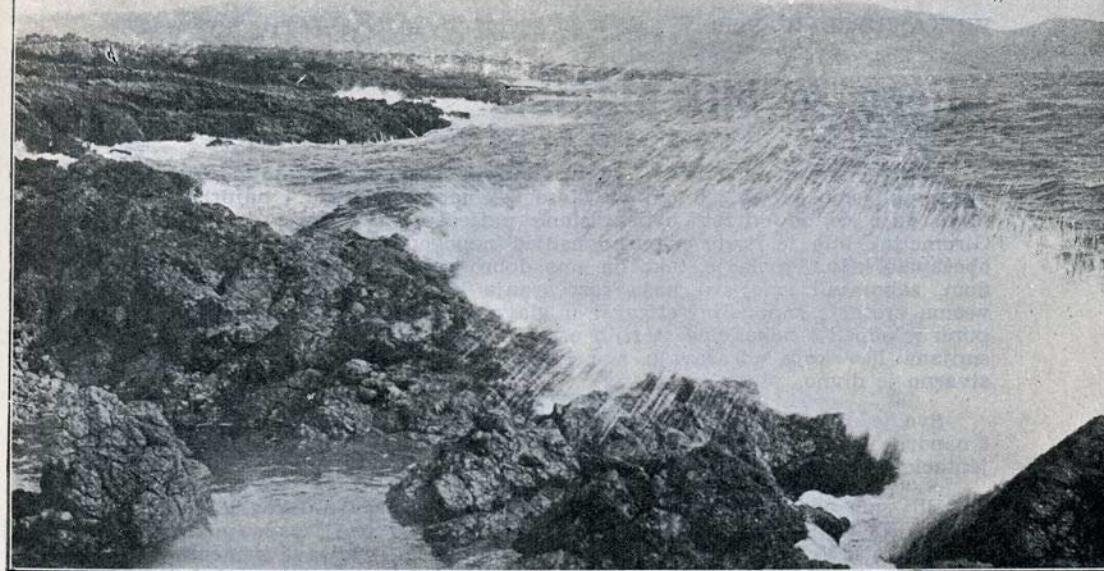
»Dokle se ti, Andrija, kaniš još ovako skitati po brdu i dolu?« (»po ovom grbavom svijetu«, rekao bi moj pokojni otac.)

»Pa, dragi prijatelji, to ne ovisi samo o meni i o mojoj volji!«

»Znamo, znamo, još nisi sve obišao, što si namislio obići...«, ali produži Tompika sam: »Čekaj malo, dok pogledam ovaj naš grobljanski tefter. U njemu piše: Ovamo najprije dolaze oni, koji stalno sjede u zadimljenim prostorijama i mnogo jedu i piju. Drugi po redu su oni, koji se samo voze u automobilima, pa im zbog toga oslabe i zakržljave noge. Treći su planinari, među koje kako izgleda i ti spadaš. Mora da su planinari na najkompetentnijem mjestu stekli naročite beneficije, kad su vas svrstali u posljednji poziv. No i tu ima izvjesnih razlika. Motorizirani planinari mogu kojiput biti prebačeni u drugu kategoriju i iznenada dolaze k nama. U najboljem su položaju oni, koji u planine idu pješke, sa uprtnjacama na leđima i cepinom u ruci. Izuzetak čine samo oni, koji teže za rekordima pa se najvećom brzinom žele popeti na što veći broj planinskih vrhova.«

»Medu te ja ne spadam, jer idem uvijek umjerenim tempom uzbrdo i nizbrdo. Želja mi je da pod starost obidem samo još ona cvjetna polja narcisa na Golici. Tamo sam na jednom kamenu pročitao ovu rečenicu: »I krava ne gleda gdje hodit!« — »Ja sam prigodom mojih skitanja uvijek pazio da ne zgazim niti jedan cvijetak, pa ni mrava, jer mi nije ništa skrivio.«

»Pa, dodi nam, Andrija, uskoro opet na razgovor!« — reče Tompika i ukoči se u svojoj kamenitoj pozici, a Jozu i Franju samo nestanu...

MIRON KOVACIĆ, Zagreb

O luja

Nakon vodičkog tečaja na Velebitu spustili smo se u Starograd-Paklenicu. Vrijeme je bilo lijepo, a nebo plavo tek sa nekoliko bijelih oblaka na horizontu. Zrak je bio vlažan i vreo, pa smo se zato stalno kupali u moru. Poslije podne more se uzburkalo i valovi su počeli udarati o stijene na obali. Što se više bližila noć to su valovi postajali veći. Sunce se ubrzo izgubilo u crvenoj magli na zapadu i prve zvijezde su se počele pojavljivati na tamnom nebu.

Sjedimo na žalu, sviramo i pjevamo uz buku valova, koji snažno udaraju o obalu. S mora počinje puhati slab vlažan vjetar, koji se ubrzo pretvara u zviždanje kroz grbave masline, niske vinograde i kamene ograde.

Nebo je potamnjelo i zvijezde počinju da nestaju. Padoše dvije tri kapi i tupo udare po drvetu gitare. U kampu nastaje strka, svjetla šaraju po šatorima.

Mi mirno sjedimo, nemamo se za što brinuti, osim za dvije tri konzerve u naprtnjačama i za svoje glave. Gledamo kako se na zapadu pale i gase svjetla munja. Nekoliko teških kapi udara o tlo. Onda se opet pojavljuju zvijezde kroz prozirnu koprenu oblaka, koji lete strelovitom brzinom prema Velebitu. U kampu se gase svjetla. Nakon kratkog dogovora ostajemo spavati na malom komadu travnatog polja uz more. Uvlačimo se u plastične vreće i deke, pušimo cigaretu prije spavanja i osluškujemo snažne udarce valova i civiljenje neke daske koja se njiše na vjetru.

Usred noći budi nas zaglušni tresak gromova. Svjetlo je kao po danu, jer munje neprekidno paraju nebo. U moju plastičnu vreću udari nekoliko teških kapi, a onda se nebo naglo otvoru i sruči na nas čitave potoke vode. Iznad nas nalazi se front toplih zračnih masa sa mora i hladnih sa kopna. Značne mase sukobljavaju se uz zasljepljujuću svjetlost munja, tresak gromova čiji se odjek čuje s Velebita i uz jak pljusak kiše.

U vreći za spavanje je ugodno toplo i suho. Sisam kocku šećera i mislim, kako je priroda čudesno lijepa, pa čak i kad je nalik na pakao.

Lijepo je biti planinar

Dan je osvanuo maglovit i vjetrovit, a ja i nekolicina mojih drugova špiljara pripremali smo se još jednom na Mosor — nama najdražu i najpristupačniju planinu, gdje će se održati orientaciono natjecanje. Penjanje do doma »Umberto Girometta« bilo je dosta naporno uslijed nepogodnog vremena, koje je svaki čas obećavalo kišu. I pala je, tako da smo dobro pokisli i promrzli. Kada smo stigli u dom, zaboravili smo sva naša razočaranja zbog nepogodnog vremena. Bili smo veoma sretni i zadovoljni stigavši u glavnu prostoriju našeg divnog doma dupke punu mladosti i nekolicine starijih osoba. Tu su se mogla vidjeti samo lijepa i nasmijana lica koja odražavaju svu ljepotu planinarskog života, jer biti planinar, stvarno je divno.

Sve je ukazivalo na to da ćemo dan provesti veoma prijatno, kao i uvijek, ali i naporno. Naporno upravo zbog toga jer je ubrzo trebalo početi tradicionalno orientaciono takmičenje. Održavalo se usprkos sitnoj, vlažnoj kiši i gustoj magli.

Bili smo podijeljeni u 8 ekipa. Sedam ih je bilo iz splitskog PD »Mosor«, a jedna iz Kaštel-Sućuračkog PD »Kozjak«. Krenusmo u 11 h da pokušamo pronaći sve kontrole. Velik dio puta sastojao se od penjanja uz klizavo kamenje tako da smo se prilično umorili ali i razveselili kad smo konačno pronašli posljednju kontrolu i vraćali se prema domu.

Drugovi su nas dočekali sa pohvalama i čestitanjima jer smo osvojili treće mjesto. Bio je to veliki uspjeh jer od 8 ekipa koliko ih je krenulo, samo su 3 stigle na cilj a među tima i naša.

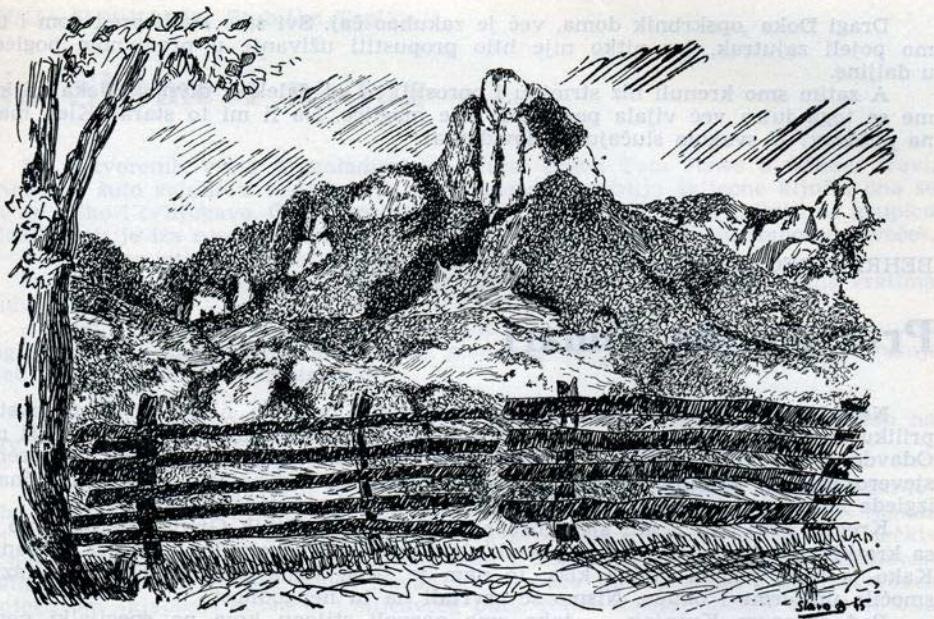
Tada su nam bili dodijeljeni darovi, iako skromni, nama veoma dragi i dobro došli.

Osim nas darove su dobili prvoplascirani Kaštelani i drugoplascirani »Mosoraši«. Kaštelani su stvarno zaslужili teško stečeno prvo mjesto jer su ozbiljno shvatili takmičenje i uložili sve svoje snage.

Popodne smo pjevali, plesali i zabavljali se na na razne druge načine. Bilo nam je žao kad smo na večer morali napustiti naš Mosor, jer treba još čitavu sedmicu dana da ponovo dodemo amo i da ponovo osjetimo sve čari planinarskog života.

Pogled s Klisa na
Mosor (Debelo brdo,
1071 m)

ZDRAVKO STUNIĆ, Donja Stubica

Do viđenja, dragi starče Kleku!

— I ti ćeš s nama na Klek — reče mi jednoga ljetnog dana otac. Bilo je to prije četiri godine. Tek sam završio treći razred osnovne škole, ali sam bio u petoj godini planinarskog »staža«. Tada, kao i danas, bio sam član Planinarskog društva »Stubičan« u našem mjestu. Taj izlet bio je za mene velik dogodaj, ostavio je u meni neizbrisivi trag i učijepio mi ljubav za planine. Danas mnogo bolje shvaćam zašto je baš ta planina ušla kao simbol u značku našega Saveza. Mislim, da ne bi smjelo biti planinara koji barem jednom nije posjetio onaj veličanstveni vrh i tako dragu planinsku kućicu pod njim. Naravno, ima u nas mnogo zanimljivih planina, no možda je baš simbol u znaku izazivao kod mene poseban dojam. Trebalo je taj »simbol« osvojiti, doći na planinu, osjetiti je, doživjeti.

Od Ogulina smo pošli pješice poznatom stazom. Četiri sata hoda s nekoliko malih odmora. Kao najmanjeg člana skupine zapala me mala planinarska torbica lakšeg sadržaja, no bez nje ne bih išao, da ne budem planinarska »crna ovca«. Divan kraj kroz koji smo prolazili i sve ljepši vidici dali su mi snage da ustrajem.

— Tamo su Bijele stijene — reče mi stariji brat, a ja se sjetih njegove priče o usponu na taj 1335 metara visok vrh u... sandalam. Pod večer smo stigli do planinarskog doma, gdje nas je nakon nekoliko poziva »O-ho!« našao domar iz Mušulin Potoka.

Još pred sumrak popeli smo se na sam vrh. Tu sam ujutro doživio moje najljepše planinarske časove. Ne znam, što je bilo zanimljivije — ljetna bura nad dalekim Velebitom iznad koga su parale brojne munje, noćni fijuk vjetra (sjetih se priča o »vješticama«) ili divno sunčano jutro koje je oprao noćni pljusak, čisto i prozirno sve tamo do Medvednice i naših zagorskih gora. Možda je ipak ovo posljednje bio za mene vrhunac doživljaja, nezaboravno, najljepše što sam doživio u mojoj ranoj mladosti.

Dragi Đoka ,opskrbnik doma, već je zakuhao čaj. Svi smo izašli pred dom i tamo pojeli zajutrak, jer nitko nije htio propustiti uživanje u predivnom pogledu u daljine.

A zatim smo krenuli niz strminu i oprostili se od dalekog, divnog Kleka na kome se toga jutra već vijala perjanica lake maglice. Da li mi to starac Klek maše na pozdrav? U svakom slučaju — dovidenja!

BEHREM BEĆIR, Jablanica

Prvi put na Dinari

Nedjelja, 11. augusta 1968. godine. Nas trojica vojnika nismo htjeli propustiti priliku da se ne ispenjemo na treći vrh u masivu planine Dinare — Dinaru (1831 m). Odavde, s podnožja stijena, koje se kao barijera pružaju od jugoistoka prema sjeverozapadu i nadnose se nad Suho Polje na kome se nalazio naš logor, Dinara izgleda neodoljiva i prosto nas je mamilia za sve vrijeme našeg logorovanja.

Krenuli smo oko 7 sati sjeverozapadnom stranom Sitnih Greda. Penjali smo se sa kratkim predasima koje smo pravili zbog promatranja okoline i pravca kretanja. Kako je noću padala obilna kiša, to nam je sitna šuma kroz koju smo prolazili, smočila uniforme i obuću. Nismo se osvrtali na tu neugodnost.

Pod stijenom Kutnjak — tako smo nazvali stijenu koja na specijalki nema imena, a koja izgleda kao razjedeni Zub kutnjak — naišli smo na stazu koja se izgubila u strmoj travnatoj padini. Poslije kratkog predaha nastavili smo sa veranjem pod stijenu Kunin kuk gdje smo napravili kratki zastanak da bi se makar kratko divili elegantnim skokovima divokoza koje su bile uz nemirene našim prisustvom u njihovom carstvu.

Skrenuli smo u desno i ušli u veoma suženo ,najveće točilo, kroz koje se ne može proći bez osnovnog penjačkog znanja. Negdje u srednjem dijelu tog točila naišli smo na maline i pogostili se, a zatim nastavili dalje. Sada smo brzo napređovali jer je teren bio prohodniji i u 10 sati smo bili na visini od 1706 m. Na toj visini je sve bilo pod gustim plaštrom magle i to je bio uzrok što smo skrenuli sa željenog pravca. Samo za kratko magla se razišla i to je bilo dovoljno da se ponovo orientiramo prema izvoru Krke i po Perućkom jezeru na Četini. Magla nas je ponovo obavila svojim mekim plaštrom. Kretali smo se skoro nasumice držeći se blizu stijena koje se ruše udolinu i jednom stazom, ne znajući kuda vodi, iznenada izbili na sam trigonometar na vrhu Dinare.

Magla se nešto povukla te smo vidjeli samo nekoliko stotina metara uokolo i to je bilo sve što smo dobili za nagradu od ovog poznatog vrha. Napravili smo dva snimka kod piramide i ubrzano krenuli grebenom prateći staru markaciju. Pošto se spremala oluja , nismo smjeli ostati na vrhu koji je meta gromovima. Kiša je već počela padati, a grmljavina se približavala. Brzo smo krenuli trčeći niz zapadnu stranu grebena Ledenica. Nastojali smo da se spustimo do katuna Samar, ali nas je nepogoda stigla i kišu je zamijenio grad koji nas je nošen vjetrom bolno tukao po licu. Sklonili smo se pod prvu stijenu.

Po prestanku oluje, iscjedili smo naše uniforme i pošli do katuna. Često smo stajali i dvogledom promatrati okolinu. Magla se podigla te smo ugledali mnoštvo manjih i većih, na sve strane razbacanih vrhova, između kojih su ležale uvale bočne travom, s brojnim stogovima sijena. Pogled je lutao unaokolo, ali se redovno zaustavljao na vrhovima Vršina (1527 m), Indića vrh, Pitomi vrh (1339 m), Crni vrh (1439 m), Badanj, Visibaba, Korana (1293 m), Razvršće (1285 m) i drugi. Na istoku se vidi M. i V. Šator, najviši vrhovi na Šator planini (1872 m).

Pošto smo se okrijepili hranom krenuli smo nazad u naš logor. Brzo smo se spuštali kroz bogatu borovu šumu ispod Vodenog kuka. Nismo imali sreću na ovom izletu da vidimo i okolne bosanskohercegovačke i dalmatinske planine. Ipak, nismo bili malodrušni što nam sreća nije bila naklonjena. Možda ćemo drugom prilikom biti bolje sreće.

Na Sljeme i natrag

Iza zatvorenih vrata u omladinskom klubu pjeva Tom Jones o zelenoj travi. Prigušeno žuto svjetlo u hodniku. U bravi susjednih vratiju škljocene ključ i ona se otvore teško i civiljugavo. Čovjek prosjede kose i nasmijanih očiju zaškilji na grupicu mlađih, dok je iza njega dopirao glas s radija: »Slušali ste emisiju Subotom uveče?«.

— Kaj nas ima tak malo? Dečki, gdi su drugi?

— Ima nas više. Tamo su! — odgovori jedan iz grupe pokazujući prema vratima kluba.

— Dobro je, dečki, a sad na spanje. Zutra v četri smo tam? — i jedan upitni pogled, na koji su svi spremno zakimali glavama, bio je kraj dogovora za sutrašnji izlet. Jedino je mali Do zapiskutao:

— O kej, stric Mirke!

Zbor je u polifoniju poželio laku noć, a stric Mirkec još jednom žmirluo na šarenog društvence dodavši:

— Dečki, nemojte dugoo!

— Bez brige — odgovorili su s vratiju i nestali jedan za drugim u pravcu garderobe. Svi su oni voljeli strica Mirkeca koji ih je nazivao jednostavno »dečki« makar svi i nisu to bili. Svoje bi popularne govore započinjao redovito sa »Čujte, dečki« ili pak »Dečki, kak bi bilo...«, te »Dečki, kam v nedelu idemo?«. Njegov jednostavan i simpatičan način govora oduševljavao je i svatko tko bi jednu nedjeљu proveo s njegovom »klapom« došao bi i slijedećeg puta. Nalik složnoj obitelji grupa je bila poput složne braće istih godina, jasno, osim strica Mirkeca koga se tretiralo kao malo starijeg brata. U njegovom dugom planinarskom stažu samo je jedna osoba bila ogorčena izletima i stalno protestirala zbog njih. Bila je to supruga strica Mirkeca. Zbog masivnog izgleda, u društvu bi je potiho zvali »Dizelica« i sreća je bila u tome da nikada nije izrazila želju da se pridruži mlađim planinarima.

*

U jutro milila je uskom stazom kolona: Dugi, Neno, nerazdvojive Buba i Mara, Joco, zatim Mladen — koga su iz nerazumljivih razloga zvali Mlatko — Bobo, Do, Marko zvani Aurelius, a u nastavku su poskakivale Tanja, Manja i Jadranka, Ledo i na kraju stric Mirkec. Kroz granje se naziralo plavetnilo neba, a sunčeve zrake postrance su probijale krošnje drveća i prospipale zlatnastu svjetlost po mahovini i puteljku. Šuma je postajala sve rijeda i Dugi je zagrabio još dužim korakom. Kod piramide na vrhu Sljemena užurbanio su se skidale naprtnjače i tražilo mjesto za doručak. Za čas su zaštuštili bijeli zamotuljci, a zrak se obojio mirisom sendviča, čokolade, kave...

— Tko ima soli? — zapita Ledo s vrha stepenica s velikim paradajzom u jednoj i još većim sendvičem u drugoj ruci.

— Ledo, otjeraj mi ovu muhu s vrata — molečivo će Aurelius sa stepenice niže, držeći napola otvorenu konzervu sardina. Tri najbliža susjeda bace se na posao, ali muhe nema i nema. Kako Aurelius nije prestao sa zapomaganjem nastavili su s potragom i pronašli tek nekoliko paradajzovih košćica što su sa sokom iscurile iz zrelog paradajza susjeda s kata više.

— Gle „Buba, tam su negdi Stubaki — uči Mara Buba, jer joj je planinarski staž dulji. Dugi je zamišljeno zaključivao kako mu nikada nije dosadno kada je ovdje.

Neko vrijeme nije se čulo ništa osim pjesme vjetra u krošnjama. Očima su gutali sliku Zagorja obojenu svim nijansama zelenila, ponegdje prešlog u boju zrelog žita. Tišinu prekine prijedlog strica Mirkeca da se ode u Gupčev kraj. Jednoglasno »Idemo!« i za tili čas teška konstrukcija piramide ječala je od užurbanih planinarskih cipela.

Kod skloništa pri Hunjki tko je bio žedan mogao je nešto popiti, dok su ostali posjedali pred vratima i oduševljeno zapjevali: »Još ni jeden Zagorec nije prodal vina...« S pjesmom »Nikaj na svetu lepšega ni« napustili su susretljivog domaćina i krenuli niz strminu. Sunce se dizalo nad njima i raspoloženje je poraslo. Da li zbog sunca, zelenog saga ili plavog krova ili pak zbog sastava društva? Glavno je da je svima bilo »haj«.

Tek u poslijepodnevnim satima Tanja i Manja iscrpile su svoj repertoar. One su naime bile »prva grla klana«. Nastala je stanka u kojoj se svaki zadubio u svoje misli gledajući u pete svog prethodnika. I stric Mirkec je šutio. Oči bi mu u takvim trenucima bile tamnije i tužne. Netko je jednom spomenuo da je stric Mirkec nesrećan zbog svoje »Dizelice«, ali ga o tome nitko nikada nije pitao. Za njih je on bio stric Mirkec i kakav bio, takvog su ga voljeli.

— Auto! — zatrubi netko s kraja kolone. Svi odskoče u grmlje.

— Stric Mirkec, mislio sam da je u najmanju ruku autobus iza nas — povikao je Mlatko koji je najdalje odskočio. Ledo i Do su se izvukli iz grmlja na stazu, a ostali se smijali. Tako probudeno društvene spuštalо se sada prema Fakultetskom dobru. Ondje su još jednom zastali, udišući miris trave i cvijeća, i uživajući u pogledu na dolinu pod njima. Veseli je smijeh odjekivao planinom, pričale su se zgode iz škole, a zaboravljivost profesora ponovno je bila tema za šalu.

Pokraj kuće PD »Stubičan« produžili su blagim i dobro markiranim putem. Da je tko i htio zalutati, ne bi mogao: markacije su upravo sjajile na starim bukvama i hrastićima. Za sat vremena bili su kod Lojzekovog izvora držeći se strelice s natpisom: »Voda«.

— Tu još nisam bio — priznao je Joco. — Baš me zanima kako su to Stubičanci uredili.

»Dečki« Stubičanci zaista su pronašli lijep kutak u planini i uredili ga ne narušavajući prirodnost.

— To je pravi mali raj — govorila je Jadranka.

Klipovi kukuruza ubrzo su se našli na žeravici, a zatim su se planinari, mrljavi i zadovoljni, spustili do Podgore i napokon stigli pod lisnate kestene na trgu Matije Gupca u Donjoj Stubici.

— Dečki, nemamo puno vremena, vlak nas ne bu čekal! — upozoravao je stric Mirkec.

Na putu prema stanici netko je spomenuo kupovanje voznih karata i tada je svima sinulo da nema dovoljno novaca. Stric Mirkec ponovno je spašavao situaciju.

I kada je sa uobičajenim zakašnjenjem stigao vlak, veseli i zadovoljni zapjevali su onu »Lepi ti je Zagreb grad«, noseći u sebi dojmove sa još jednog zajedničkog izleta.

Izletište »Lojzekov izvor« (400 m) na Medvednici

U godini Velebita

FRAN KUŠAN, Zagreb

Botanički vrt na Velebitu

Novi doprinos upoznavanju Velebita*

Napokon se i Velebitu posvećuje veća pažnja. Uz temeljito preuređenje doma pod Vučjakom, uz popravak Premužićeve staze i obnovu markacija, sada se u sjevernom Velebitu uređuje i veliki Velebitski botanički vrt. Osnovan je već prošle godine. U osnivanju su sudjelovali Republički zavod za zaštitu prirode u Zagrebu i Šumsko gospodarstvo u Senju. U radu i materijalu najviše se angažirala Šumarija u Krasnom. Njezin upravitelj ing. S. Tomljanović pokazao je veliko razumijevanje za tu čitavu akciju. Njegova je zasluga da je u vrtu izgradena preko 600 m duga staza sa prilazom od ceste dc ulaza u Modrić dolac i podignuta drvena kuća, koja će isključivo služiti potrebama vrta.

Neki su planinari već posjetili ovaj vrt, do kojeg nije teško doći, jer je smješten tik uz cestu koja iz Krasne, odnosno iz Senja vodi do doma pod Vučjakom i dalje prema Štirovači. Od doma je vrt udaljen dvadesetak minuta laganog hoda. Vrt je smješten u dnu Modrić doca, na visini od nešto preko 1500 m. Pripada mu velika vrtica sa strmim i stjenovitim padinama okolnih vrhova, među kojima se razvedenošću stijena posebno ističe Balinovac. Uži dio vrta, kroz koji prolazi kružna staza, zaprema oko 30 ha najrazličitije formiranih terena. Tereni su vrta najvećim dijelom obrasli autohtonim šumama smrče i bukve pretplaninskog karaktera te gustom klekovinom planinskog bora. Ima u vrtu i prirodnih travnjaka. No najviše se ističu vrlo raznoliko formirane stijene te prostrana točila s većim ili manjim kamenim gromadama. U prirodnim zajednicama spomenutih oblika vegetacije raste već sada u vrtu veći broj najpoznatijih velebitskih biljaka. U taj se istorijski biljni svijet neće dirati. On predstavlja osnovu biljnog fonda u vrtu. Samo će se u te već postojeće oblike vegetacije unašati one velebitske biljke kojih tu sada nema. Takve će se biljke sabirati na drugim mjestima duž čitavog Velebita. Prenešene u vrt, bit će zasadene u odgovarajuće ambijente, bilo u šume i travnjake, bilo na stijene. I u tome će se stijene najviše isticati, jer najljepše i najzanimljivije planinske biljke i rastu na stijenama ili točilima. Već su ove godine prenešene mnoge biljne vrste sa Balinovca, Zavižana, Vučjaka, iz predjela oko Rosijeve kuće i iz bliže okolice. Unašanjem novih biljaka ne smije se narušiti postojeći sklad u rasporedu biljaka na terenima vrta. U vrtu neće biti ni najmanje površine, koja bi bila obrađena i utjecana. Svoj bilje vrta davat će izgled posve prirodnog biljnog pokrova, s tom razlikom što će svaka biljka na mjestima optimalnih životnih uvjeta biti označena botaničkim nazivom. Označene će biti i pojedine zajednice, tako da će posjetilac lako uočiti kojoj zajednici neka biljka pripada, u kakvoj sredini raste i koje joj je društvo. U detaljno izrađenu topografsku kartu vrta, koja će na ulazu biti i izložena, bit će unešene sve važnije zajednice s istaknutijim članovima. Već se sada može vidjeti sva raznolikost velebitske vegetacije.

* Rubrika »U godini Velebita« je prilog »Naših planina« akciji Planinarskog saveza Hrvatske u 1969. godini, kojoj je svrha skretanje pažnje planinara najvećoj planini u našoj zemlji. U okviru te akcije bit će među ostalim otvorene »Planinarski put po Velebitu«, štampanje opširnog vodiča po toj planini, održavanje izložbe planinarske fotografije sa temom Velebit, otvorenje novog planinarskog skloništa na Skoropovcu u srednjem Velebitu, popravak Premužićeve staze u Rožanskim kukovima, proglašenje Rožanskih kukova rezervatom prirode, obnova Rosijeve kolibe i preuređenje doma na Zavižanu, organiziranje većih pohoda u Velebit pod vodstvom stručnih vodiča itd. NP će o tim akcijama redovito izvještavati u rubrici »Vijesti«.

Urednik

Nova kuća u Velebitskom botaničkom vrtu

Vrt će prema tome u prvome redu služiti upoznavanju flore i vegetacije Velebita i to ne samo u svrhu populariziranja naše flore uopće nego i za znanstvena istraživanja. Posebna će se pažnja posvetiti ispitivanju životnih zahtjeva rjedih i ugroženih biljaka, s kojima će se najviše i eksperimentirati.

Znanstvenim će istraživanjima mnogo pomoći poznavanje sastava tla koje su već ispitali stručnjaci Instituta za šumarska istraživanja u Zagrebu. I mjerena se temperature (za sada samo minimalne temperature tla) vrše u okviru toga instituta koji će i dalje sudjelovati u istraživačkom radu vrta, prvenstveno u kontroli promjena koje se zbivaju u šumama.

No najveću pomoć u nesmetanom stručnom i znanstvenom radu predstavlja novo sagradena kuća, koja je i svojim položajem i svojim oblikom usklađena s terenom koji zaprema vrt. Izgrađena iz hrastovine i s visokim krovom od šindre, pravi je tip planinske kuće. Iako ima samo jednu prostoriju, ova je kuća dovoljna i za duži boravak manjeg broja suradnika vrta i za znanstvena istraživanja. Zato i ova nova velebitska kuća predstavlja zapravo našu prvu planinsku botaničku stanicu. Od velike je koristi za boravak u vrtu i nepresušni zdenac pitke vode, koji se nalazi ispred same kuće. Sve to skupa čini skladnu cjelinu koja već danas čini ovaj djelić Velebita privlačnim i ugodnim.

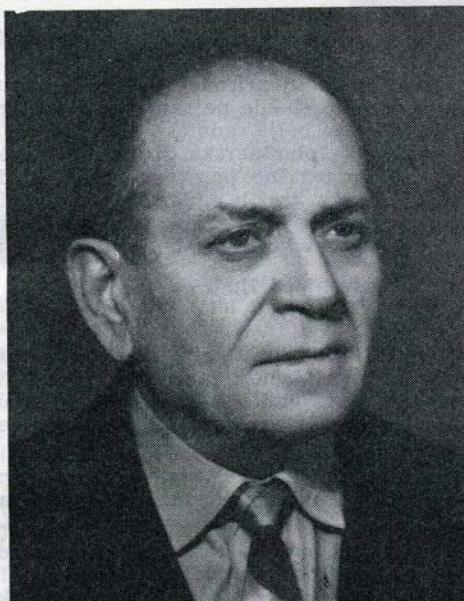
Zato se i očekuje brojniji posjet ne samo planinara nego i domaćih i stranih turista koji mogu za kratko vrijeme motornim vozilom doći i iz Senja. Dogodine će biti štampan prospekt vrta, a u planu je i izdavanje vodiča s prikazom važnijih biljaka. U razglednicama s originalnim slikama dijelova vrta ili pojedinih biljaka mogu posjetiocu sačuvati uspomenu na naš prvi planinski botanički vrt u Hrvatskoj. Sredstva za vrt nisu još ni izdaleka dovoljna za izvršenje postavljenog plana pa će trebati zatražiti pomoć i od pojedinaca i od zainteresiranih ustanova.

Šezdeset godina drugovanja s planinom

Iskreno rečeno, očekivao sam da će na ugovoren razgovor u prostorije planinarskog društva »Bjelašnica« u Sarajevu, doći tih, pomalo pognut, nervozan starčić, s dubokim borama na licu i drhtavim, malo promuklim glasom.

Susret sa tako zamišljenom ličnošću ulijevao je u mene nekakvo strahopoštovanje, pa sam nekoliko prethodnih dana brižljivo pripremao ovaj razgovor nastojeći da on ostane u granicama konvencionalnog, kako bih što više poštio svog sagovornika svega što bi moglo biti suvišno.

Takva moja predstava o ličnosti Antona Južnića temeljila se na podatku da je moj sagovornik već odavno zagazio u osmu deceniju. Tačnije, da je 3. veljače ove godine navršio punih 76 godina.

Na moju veliku radost, već kod prve izmjene riječi pozdrava, ustanovio sam da ono što me posljednjih dana tako snažno opsjedalo, nije imalo nikakva osnova. Veoma vitalan, okretan, veseo i prijatno razgovorljiv, omogućio je — i to znatno više nego ja — da naš razgovor bude sručan, drugarski, planinarski.

— Kako je počelo, druže Južnić?

Shvatio je odmah da se moje pitanje odnosi na početke njegovog planinarenja. Uostalom, o čemu bi najviše i mogao da priča čovjek koji ovih proljetnih dana slavi šezdesetgodišnjicu aktivnog drugovanja sa planinom.

— 1909. otisnuo sam se trbuhom za kruhom u svijet i obreo u Štajjeru, u Austriji. Poslije napornog sedmičnog rada, nedjelja se provodila obično u kafani uz »snaps« i pivo.

Sjećanja naviru. Moj sagovornik spominje brojna imena i teške uvjete rada. Detalja je mnogo.

Šesnaestgodišnji bravarski, nagovoren od svojih kolega iz društva »Naturfreunde« zaprio je jednog nedjeljnog jutra naprtnjaču na leđa i našao se u visokim brdima. Sve ga je oduševilo — i planina, i ljudi, i način na koji oni provode časove odmora daleko od lupe čekića, radioničke atmosfere i zadimljenih krčmi.

— Eto, tako je počelo, kaže drugi Južnić nostalgično i sa primjetnom sjetom u očima.

Od 1918. godine stalno se nastanio u Sarajevu. Kao već iskusani planinar, u to doba dobro je došao sarajevskoj podružnici »Prijatelj prirode«, koja je tada imala stotinjak članova. Odmah je biran za potpredsjednika društva, a već 1920. godine stao je na čelo organizacije i bio njen predsjednik sve do 1933. godine.

Moja nastojanja da u razgovoru saznam što više podataka i događaja vezanih za njega, moj sagovornik vještvo izbjegava i sve zanosnije priča o radničkom turističkom društvu »Prijatelj prirode«, koje je imalo izrazit karakter planinarske organizacije.

— Društvo je okupljalo radnike i naprednu gradsku inteligenciju, zbog čega je bilo pod stalnom prismotrom vladajućeg režima.

Obzvana... naredenje režima o odcjepljenju društva od matice u Beču... skupštine društva kojima su redovno prisustvovali ubačeni policijski žbiri... ilegalne proslave 1. Maja... rasturanje letaka i radničkog lista »Borba«... diskusije i govor o radničkim problemima... zabrane rada društva... itd. itd. — kao da su neiscrpne teme razgovora ovog planinarskog veterana.

— Recite, molim vas, druže Južniću kakva je, po vašem mišljenju, razlika između planinarstva onog između dva rata i ovog sadašnjeg.

— Planinari u društvu »Prijatelj prirode« bili su istovremeno organizovani dio radničke klase, kojima je društvo služilo ne samo za planinarenje, nego i za širenje ideja o borbi njenih pripadnika za bolje radničko sutra, dakle, imalo je klasni karakter. Dabome, nisu sva sarajevska planinarska društva bila takva. Neka su djelovala uz blagoslov režima koji ih je izdašno pomagao. Mladi ljudi odlaškom u planinu rasterećivali su se stvarnog života, tražili oduška i pripremali za bolje dane. Možda je to najbolje izrazio drugi Josip Peško, koji je mnogo kasnije stradao u koncentracionom logoru, a koji u jednoj svojoj pjesmi, govoreći o planini, kaže:

Daleko sam tu od ljudi,
al' slobodi zato bliže ...

Čini mi se da postoje razlike i u sadržaju rada. Imam dojam da je naš rad bio bogatiji, interesantniji i više je privlačio mlade. Mi smo se bavili sportom, imali smo kulturno-umjetničke sekcije. Evo, vidite — pokaza mi jednu požutjelu, ali dobro očuvanu fotografiju — to je scena iz igrokaza »Obećanje iza peći«. Vidite, komad smo izvodili na planini, na otvorenoj sceni. Kulise su prirodne.

Naši izleti bili su dobro organizirani i neuporedivo masovniji od današnjih. Nije bilo individualaca. Znate, ja sam uvijek bio protiv individualaca.

Slušam ovog iskusnog veterana i sve mi se čini da bi današnje planinarstvo, za koje često kažemo da je u krizi, moglo štošta da nauči od ovih starijih planinara, koje obično zaobilazimo prilikom izbora u planinarske forme. Ne bi li udruživanjem iskustva starijih i poleta mlađih mogli učiniti više, nego što činimo?

— Kažu, druže Južniću, da svaki planinar ima »svou planinu«?

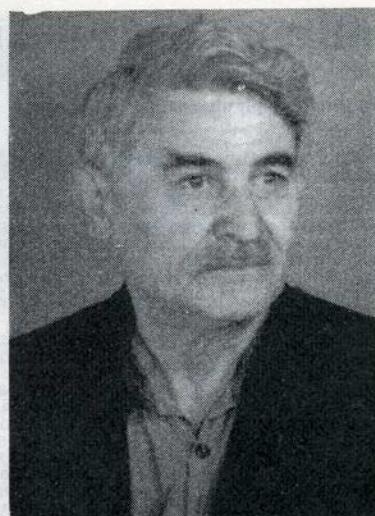
— Moja je planina Prenj. Obišao sam mnogo krajeva u našoj zemlji i inozemstvu, ali Prenj je na mene ostavio najveći dojam.

Drug Južnić i ne završi misao o Prenju, a Miro Vojčić, poznati sarajevski planinar, koji se već bio pridružio našem razgovoru, jedva dočeka da ovo iskoristi kao povod da našem starijem kolegi predloži izlet na Prenj.

I dok se njih dvojica dogovaraju hoće li na Prenj preko Boračke Drage ili kojim drugim putem, ja utoñuh u razmišljanja o planinarskom životu i putu Antona Južnića, koji je utkao sebe u planinu, koji je trinaest godina bio na čelu »Prijatelja prirode« i osnovao poratno PD »Bjelašnica« u Sarajevu i bio njegov dugogodišnji predsjednik.

Vjerovatno bi svatko nakon ovog razgovora bio oduševljen i sretan što je bio u prilici da se ovako neposredno upozna sa čovjekom čije se ime ne može odvojiti od historije planinarskog pokreta u Bosni i Hercegovini, jer je tu historiju, između ostalih, stvarao i Anton Južnić. Ovim putem najsrdičnije mu se zahvaljujem na prijatnom razgovoru i od srca želim dug život i planinarsku aktivnost.

Živorad M. Jevremović 1891 - 1968

Dana 21. decembra 1968. preminuo je u Vršcu u 78. godini života planinarski veteran Živorad M. Jevremović, popularni čika-Žika. Rodio se u Šapcu 7. decembra 1891, tu je polazio gimnaziju, a učiteljsku školu je završio u Jagodini. Najprije je nekoliko godina radio kao učitelj, a zatim se namjestio u Ministarstvu šumarstva u Beogradu, gdje je kao inspektor dočekao penziju. Bio je pasionirani planinar i planinarski pisac, a naš časopis u njemu ima svog prvog mecenu. Njegova nesebična narav i ljubav prema planinarstvu ponukala ga je da od svoje skromne mirovine odvoji pola milijuna dinara kao poklon »Našim planinama«. Strpljivo je podnosio tegobe svoje gotovo 80-godišnje starosti i jedino se žalio što nije dobio priznanje za svoj neumorni planinarsko-publicistički rad. Razumijevanja je nailazio tek u posljednjim godinama života u planinarskom društvu »Pobeda« u Beogradu, čiji je bio vjerni član i nakon odlaska u Vršac. Predsjednik PD »Pobeda« Duško Jovanović oprostio se od pokojnika na dan kremiranja 25. decembra u Beogradu slijedećim riječima:

Smrću Žike Jevremovića nestalo je jednog od odanih Lozničana i Podrinaca koji je, ma gde boravio, mislio na svoj rodni zavičaj i pisao o svom Drino-Savlju, ukazivao na istorijat svoga kraja i do posljednjih dana života proučavao svoj kraj. Pisao je o Vukovom Tršiću, o naučniku Cvijiću, o turizmu uuglu Drina—Sava, izduo je jednu interesantnu razglednicu sa slikom književnika Janka Veselinovića povodom 100-godišnjice Jankovog rođenja i sl.

U mladosti vredan novinar, a u zrelijim godinama beše bibliograf. Prikupio je i štampao dragocene materijale, na primer, o planinama bliže i dalje okoline Beograda. Pisao je o turističkim mogućnostima Crne Gore, Dalmacije kao i Vršca, gde je provodio poslednje dane.

Sve je knjige štampao o svom sopstvenom trošku, za šta je često puta odvajao nužne korice hleba i soli, zalagao svoj zimski kaput ili stari fotoaparat, koji je toliko voleo i sa kojim je bio vezan na putovanjima po turističkim mestima i planinama. Pok. Jevremović je bio stvarno onakav kako jedan naš poznati pesnik opisuje nesobičnost ptice sa Severnog mora »što vazda peva ne pitajući da l' je ko sluša«. Tako je u istini činio za života Žika Jevremović, bez obzira što mu to savremenici nisu priznavali.

Posebno je bio veliki planinar, voleo je prirodu i mnogo slobodnog vremena posvetio planinama i ljudima koji žive na njima i okolo njih. Planinare nije nikad zaboravio. Među njima će ostati večan pomen na Žiku Jevremovića, jer je o planinama pisao knjige, koje će čitati mlađi narastaji. Nažalost i njemu se, kao u mnogo sličnih slučajeva, daje priznanje tek kad ga nema među nama, posle smrti.

U ime članstva Planinarskog društva »Pobeda«, čiji je član bio Jevremović zadnjih godina života, oprاشtam se sa čika-Žikom uz jedno hvala za rad na polju planinarstva.

Slava Žiki Jevremoviću i večan pomen među nama!

»Bratski planinarski put«

Još jedna planinarska kružna staza

Na inicijativu PD Rogaška Slatina, a uz suradnju i materijalnu pomoć PD »Kuna gora« u Pregradi i PD »Strahinjčica« u Krapini otvoren je novi planinarski kružni put nazvan »Bratski planinarski put«. Svečanost otvorenja puta održana je 21. 7. 1968. na Kneževu nedaleko Rogaške Slatine kraj kuće u kojoj je u mlađosti živio Boris Kidrič, slovenski revolucionar i tvorac prvog petogodišnjeg plana Jugoslavije.

Oznaka ovog puta je planinarska markacija uz slovo »B« (Bratski). Put prolazi najljepšim predjelima južnog dijela Stajerske i sveprezapođnog dijela Hrvatskog zagorja. Imo 12 kontrolnih tačaka. Polazna kontrolna tačka je na Kneževu nedaleko Rogaške Slatine (25 minuta od želji stanice), a kontrolni žig je u gostonici Tadić Roze. Sa Knežeca put vodi na Sv. Mihelj (žig u kući seljaka Vlade Tkavca), a zatim na Boč do planinarskog doma i dalje od lovačke kuće (žig kod lugara Gavez). Sa Boča put ide na Donačku goru (883 m, kontrolni žig u kući seljaka Stefana Polajžara). Nakon Donačke gore prelazi se u Hrvatsko zagorje preko Maceljske gore (kontrolni žig kod Josipa Topolovca u selu Gornji Macelj, odmah kako se iz šume izide na cestu i budući autoput Krapina–Ptuj–Maribor) i kod lugarnice »Lepa bukva« prodiži za zaseok Artići i Kovačeci u selu Donje Jesenje; zatim preko sela Gornje Jesenje na planinarski dom na Strahinjčici (dom otvoren od IV do

XI mj. samo subotom poslije podne i nedjeljom). Od planinarskog doma na Strahinjčici do Krapine, a odavde autobusom u Pregradu (17 km) i do planinarskog doma na Kunagori (za žig i ključeve pitati u Pregradi Ivana Kuštera ili Stjepana Storjaka, briačkog obrtnika). Slijedeće kontrolne točke nalaze se na Vinagori (žig u mjesnoj trgovini) i Taborgradu (žig u ugostiteljskoj radnji starog grada). Iza Tabor-grada trasa kod Podčetrka prelazi Sutlu i opet se vraća na slovensku stranu. Slijedeće dvije kontrolne tačke su Olimje (žig u gostonici Osojnik) i Rudnica (žig kod seljaka Košaka), a završetak trase je na polaznoj tački na Kneževu, odnosno u Rogaškoj Slatini.

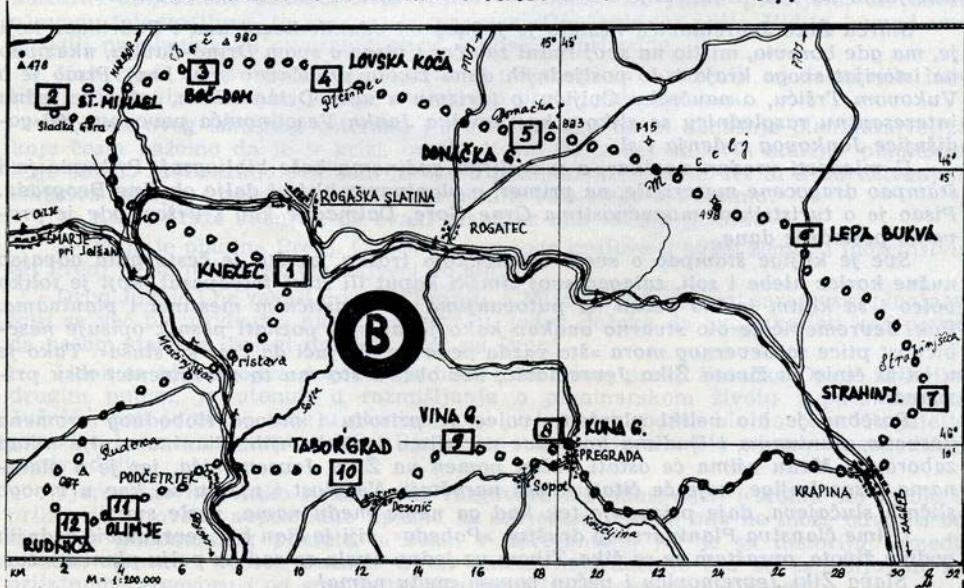
Put prolazi najljepšim i najinteresantnijim planinama i krajevima južne Stajerske i Hrvatskog zagorja. Da bi se prošla cijela trasa treba najmanje 3 dana, a moguće je i parcialno obilježenje puta, npr.: 1. Knežec–Sv. Mihelj–Boč–Lovačka kuća na Boču, kao prva etapa; 2. Donačka gora–Maceljska gora–Strahinjčica odnosno Krapina kao druga etapa i 3. Pregrada–Kuna gora–Vinagora–Veliki Tabor–Olimje–Rudnica, kao treća etapa.

Kontrolna knjižica naručuje se kod PD Rogaška Slatina uz cijenu od 6 n. d. Nakon završenog puta ispunjena knjižica šalje se istom društvu, koje zatim dostavlja vrlo ukusnu značku kao znak priznanja.

H. D.

ŠTAJERSKO-ZAGORSKA KROŽNA POT

21/7-68.

Potočnikovi »Susreti s planinama«

Dr Miha Potočnik: *Srečanja z gorami, Cankarjeva založba, Ljubljana 1968. Ilustrirano, 300 stranica, 48,00 n.d.*

Slovenci su našu planinarsku literaturu ponovno obogatili jednim vrijednim djelom. Ovoga puta je Cankarjeva založba uzela na se izdanje ove nove planinarske knjige. Autor nam je svima dobro poznat kao jedan od »tri mušketira« predratne Skale (Joža Čop, dr Stanko Tominšek i dr Miha Potočnik), pa smo ovu knjigu nekako i očekivali već duže vremena, a napose nakon proslave 40-godišnjice osnutka Skale i svega onoga što se oko te proslave napisalo o Skali. Ta kitica vanredno dobro napisanih članaka što ih je za vrijeme svoga više od 40-godišnjeg planinarskoga djelovanja objavio autor, ponajviše u Planinskem Vestniku, zapravo su neposredni dokumenti i najautentičnija povijest razvitka slovenskoga alpinizma od prvih klasičnih početaka pa do internacionalnoga priznatoga ranga današnjih naših vrhunskih penjača. Autoru je bilo dosuđeno da bude u čitavom tom zbivanju jedan od neposrednih vodećih ličnosti, jedan od trojice nekadašnje skalaške »zlatne naveze«, koja je i sama, među najistaknutijim svoga vremena, krčila uspješno put prema današnjem uspjehu.

Ta je knjiga ujedno i najsajnije i najočitije opravданje čitavoga »Skalaškoga potresa«, vanredan doprinos vrednovanju svega onoga što se tada, pa i kasnije, u našoj planinarskoj publicistici, a ne samo u njoj, pisalo i nagvaždavalo o »revolucionarnom« prooru mladih u Skali u Sloveniji, a HTK »Sljemenu« u Zagrebu. Proizašla iz iste škole Julijskih i Kamniških Alpa, tadašnja je omladina neposredno poslije prvoga svjetskoga rata, dakle prije ravnog 50 godina, snažno pokušala da oba naša planinarska društva i u Ljubljani i u Zagrebu trgne iz prostog izletničarenja i da jedno i drugo podigne na razinu ostalih evropskih planinarskih organizacija, a napose onih kod naših velikih susjeda u Alpama: Švicaraca, Nijemaca, Talijana itd. Kako su međutim startne osnove u Sloveniji i Hrvatskoj bile bitno različite, i sam dalji razvoj potekao je različitim pravcima. Dok su Ljubljanci preuzeli negdješnju imovinu (izgradene staze i kuće) Njemačko-Austrijskoga alpinskoga društva i dok su do tada Julijiske Alpe sa Kugyem već preživjele klasično doba otkrivanja, ne samo da su nama u Zagrebu nedostajale brojne kuće i planinarske staze, nego su naše najljepše planine u Crnoj Gori, Makedoniji i na albanskoj granici, još velikim dijelom posve nepoznate čekale svoje otkrivače. Zbog toga su zagrebački mlađi alpinisti nakon kratke ali tvrde škole u Julijskim Alpama između 1919—1924. (dr Bošnjaković, Draženović, dr Gušić, M. Henebergova, B. Ivanović, D. Jakšić, M. Mandl, D. Paulić itd.) krenuli na upoznavanje i otkrivanje balkanskih planina, a mnogi od njih tom poslu posvetili i čitav svoj vijek. I dok su Slovenci svoj prvi planinarski film bili posvetili »očetu Triglavu«, mi smo istovremeno izradili film o dotada posve nepoznatom Durmitoru i slabo istraženom životu stočara na dinarskim planinama. Mi smo tek se upoznali sa skrovitim ljepotama Martuljka, Škrlatice i Sjeverne triglavске stijene (slovenski i njemački smjer, o čemu je moja Marijana i održala tada u Zagrebu javno predavanje) kad su nas nepoznate balkanske planine posvema zarobile. Slovenci su pak, i to naročito Jeseničani gdje se je i rodila Skala, sistematski prišli alpinističkoj analizi svojih planina i taj posao sjajno izvršili. On su tako postali osnivači modernoga alpinizma kod nas. Kod toga su dvije žene, Pavla Jesihova i Marko Debelakova, te trojka Joža Čop, dr Stanko Tominšek i autor ove knjige, uz još nekolicinu, odigrali, mogli bismo mirno reći, glavnu ulogu. Upravo taj razvitak modernoga alpinizma kod nas plastično i vjerno nam otkriva ova knjiga. Ona nam dokazuje kako i zbir ovakovih već ranije tiskanih članaka jedne istaknute ličnosti ponovno skupljenih u jednoj knjizi osvjetljuje ne samo lik samoga autora nego i određeni period našega općega razvitka, u ovom slučaju našega alpinizma. To je najbolji način da se današnjoj generaciji plastično i autentično prikaže sav onaj ulog i sav onaj entuzijazam jedne generacije koji su

tek stvorili preduvjete za sve one uspjehe što danas, i u međunarodnim omjerima, žanju naši današnji mladi drugovi.

No ova je knjiga posve različita od Avčinove o kojoj sam ovdje pisao prije 4 godine. Dok je Avčin u središte svoje knjige stavio svoj osobni odnos prema prirodi, dok nam je on na jedan vanredno profinjen, mogli bismo čak reći duboko iskren način otkrio svoj intiman pogled na svijet, svoj osobni odnos prema prirodi, Potočnikova je knjiga u prvom redu i prije svega himna borbi i drugarstvu, osebnimama koje u takovom obliku i u takovom opsegu stvara samo alpinistička naveza. U toj se knjizi kao crvena nit kroz sve stranice provlači ono bezrezervno drugarstvo, što tek alpinizmu daje pravi sadržaj i duboki smisao. Ali premda autor sebe i oviše skromno naziva samo »plezalnim literatom«, njegovi opisi bivaka u stijeni, dana odmora i pogleda s vrha ili snježne mećave na Plemenicama, odaju pisca koji majstorski vlada ne samo sa vrvi i sa klinom nego i sa perom, odaje duševnoga čovjeka, koji u gorskoj prirodi nalazi sam sebe, a u društvu svojih planinskih drugova svrhu svojega života. Koliko je samo iskrenoga doživljaja skriveno u ono nekoliko rečenica posvećenih noćnom odmoru na sjeniku na planini »v Jásenih« u Martuljku, tom nezaboravnom noćenju svih nas, koji smo tamo u drvenoj bajti na sjeniku u tom jedinstveno lijepom kraju kovali nacrte i skupljali snage za naše penjačke naskoke u susjednim stijenama. Opis Zlatorogovih staza i opis Črnega grabena bez sumnje treba da uđe u klasične opise naše planinarske literature.

Posebno treba istaknuti autorov odnos prema modernom alpinizmu u cjelini, a smrti u stijeni napose. Tu je jasno ocrtao stav čitave naše međuratne generacije, naš »vjeruju«, kojemu jedva da ima išta dodati ili oduzeti. »Dasi sem z vsem srcem plezalec, rad hodim po nadelanih potih in nisem zavzet samo za »severne« stene in prvenstvene ture. Če me kaj mika, grem pogledat ne glede na to, ali bom prišel na vrh od juga ali od severa, kot prvi ali kot deseti, s težavo ali igraje, ker nisem ne športnik in ne rekorder. Zato tudi odločno nasprotujem trditvi... da je alpinizem šport, pa če tudi v najžlahtnejšem pomenu besede. Pravi alpinizem je več, vse več! Alpinizem usmerja duha od materije k idealom in ga plemeniti. Bodi šola, ki daje rast vsebine polnim značajem, ne morda le mišicam in »dobri formi« atletov! Zbôde me, če slišim koga objestno govoriti, da se je z gorami »bojeval«, jih premagal; tako more govoriti le tisti, ki je planinam za njihovo mogočno dobrotljivost nehvaležen. Kakšne so sile planin in kakšne so tvoje, ubožec? Tu ni nasprotnikov, smo samo prijatelji. Nasprotnik je v tebi samem: vzugaj sebe, egoist, uči se žrtev za skupnost, samega sebe zmaguj — to je največja zmaga. Plezarija ti bodi sredstvo, in ne cilj!. Ili što se tiče smrti u planini: »Lepše kakor smrt v planinah so planine same. Niso orožje za samomor, ampak su zato tukaj, da v njih in z njimi živimo«.

Posebno još moramo svi mi, koji smo Čopovoga Jožu poznavali i u mladim danima, biti zahvalni autoru što ga je s toliko ljubavi, istinitosti i realnosti opisao u ovim svojim uspomenama. U opisu svoje Gorenjske smeri u Triglavskoj stijeni dan je majstorski jedinstveni opis Jože kao plezalca, kao bogodanoga penjača, koji savršeno i sa svim svojim bićem uspijeva prevladati i najteže probleme u stijeni, »lađu«, u »njegovoju« stijeni »očaka Triglava«. Njegova »beseda o Čopu«, tomu skromnomu, svima nama dragomu i nezaboravnomu »tovarišu v navezi«, postavila je trajan spomen našega jednostavnoga gornika, kojemu je odnos do prirode nutarne bogatstvo doživljaja, a ne sama »športska« aktivnost, čije je on bio majstor, stvorila sadržaj života. Upravo taj unutarnji odnos prema prirodi, a ne samo »športska« spremnost ili školsko obrazovanje, ona je osnova koja karakterizira pravoga alpinistu, planinara čvrstoga značaja i krajnje pouzdanoga druga — druga za život.

Hvala Mihi Potočniku na njegovoj knjizi, hvala Cankarjevoj založbi na njenom izdanju!

Dr BRANIMIR GUŠIĆ

Zaštita prirode

Prof. dr BRANIMIR GUŠIĆ, Zagreb

Plitvička jezera i njihova zaštita

Već se u najstarijim opisima Like i Krbave nakon oslobođenja od Turaka ističe izuzetna ljepota Plitvičkih jezera. Tako i Dominik Vukasović, kanonik senjski i župnik u Otočcu, godine 1777. u svojem opisu Karlovačkoga generalata što ga je napisao na osnovu ličnoga poznavanja ovoga kraja i poslao u Beč Dvorskoj Komori, a što ga je djelomično objavio Bartsch u Ugrisches Magazin u Požunu godine 1783, ističe vanrednu ljepotu Plitvice i njihovo bogatstvo na ribi. Jezerima su se oduševljavali brojni naši školovani ljudi krajem prošloga i početkom ovoga vijeka, ali svijest o njihovoj općenarodnoj vrijednosti tek sa posljednjih godina postaje opća svojina i naroda koji oko njih živi. Ta nije prošlo mnogo više od pola stoljeća kad su moj djed i moji ujaci poveli iz Gospića svoju ostarjelu majku, moju prababu, da i ona prvi put u životu vidi Plitvice i kad su joj se sinovi, ponosni na svoju ličku domaju, oduševljavali ljetopom jezera i slapova i nju upitali kako se nje doimlje ta ljepota, mirno odvratila: »Pa voda, voda, moja dico!« Mnogo bolje nije bilo još ni poslije posljednjega rata kada su upravo domaći ljudi prednjačili u devastaciji sedrenih barijera i haračenju šume na Jezerima. Trebao je naići moderni turizam sa velikim brojem automobilista, da se i našim ljudima otvore oči i da se kod naroda ovoga kraja počinje shvaćati važnost Plitvice kao potencijalnoga novoga vrela prihoda za sve njih.

Ipak bitka za pravilno shvaćanje uloge Jezera u našoj privredi, za ekonomično korištenje njihove jedinstvene prirodne pojave, još nije završena. Držeći se naših navika da u svojim uvijek predimenzioniranim i zbog toga u biti primitivnim predstavama počinjemo često od krova a ne od temelja, počeli smo i na Jezerima sa izgradnjom jednoga superluksuznoga hotela i jednog također predimenzioniranog i po svojem unutarnjem rasporedu i lokaciji prisilno nerentabilnoga objekta, mjesto da smo taj isti novac iskoristili za izgradnju neophodne infrastrukture, za osiguranje sedrenih barijera i izgradnju podesnih saobraćajnica, za izgradnju skromnijih, ali mnogobrojnih ugostiteljskih objekata, za osiguranje stalnog oribljavanja i uzgoja rakova u jezerima, za plansko širenje mreže staza i prolaza kroz jezera i za intenzivno čuvanje zelenoga šumskoga pokrivača u čitavom sливном području. Mi smo najprije nemilo haračili šumom, pa čak i neke slobodne površine oranjem htjeli pridobiti za neku agrarnu proizvodnju, a u isto vrijeme izgradnjom moderniziranih prilaza i velikoga hotela enormno povećavali broj posjetnika. Za te nove objekte i za taj svake godine sve veći priliv posjetnika nismo osigurali kanalizaciju otpadnih voda i ostale sanitарne uređaje po jezerima, pa smo tako, naročito za vrijeme najvećega posjeta, zagađili vodu u jezerima i stvorili opasan proces uništavanja one mikrofaune i mikroflore, koja je neophodna za obnavljanje jezerske arhitekture: sedrenih barijera. Uspjeli smo da je u izvjesnim vremenskim periodima koliti-tatar jezerske vode na stanovitim mjestima daleko premašio svaku dozvoljenu razinu zagadenja tim opasnim crijevnim bakterijama i zaprijetio ne samo životu stvaraoca sedre nego čak i zdravlju ljudi. Mi smo uzanu i po svojoj ljepoti jedinstvenu cestu uz Gornja jezera po njenoj funkciji pretvorili u magistralu čitavoga ovoga područja kojom mora da prolazi sav promet od Karlovca za Dalmaciju. Mi smo i dalje mirno trpjeli da se stvara snažna aglomeracija oko novoga hotela, nadovezujući uz niz manjih hotelskih dodatnih objekata i milicijsku stanicu, novu poštansku zgradu i benzinsku pumpu, a ne pitajući uopće da li biološka osnova ovoga kraja dopušta ovoliko opterećenje. Mi smo doduše osnovali upravu Nacionalnoga parka i postavili na ulazima kioske za prodaju ulaznica i propagandne literature, te manje ili više sretno izrađenih suvenira, a Uprava

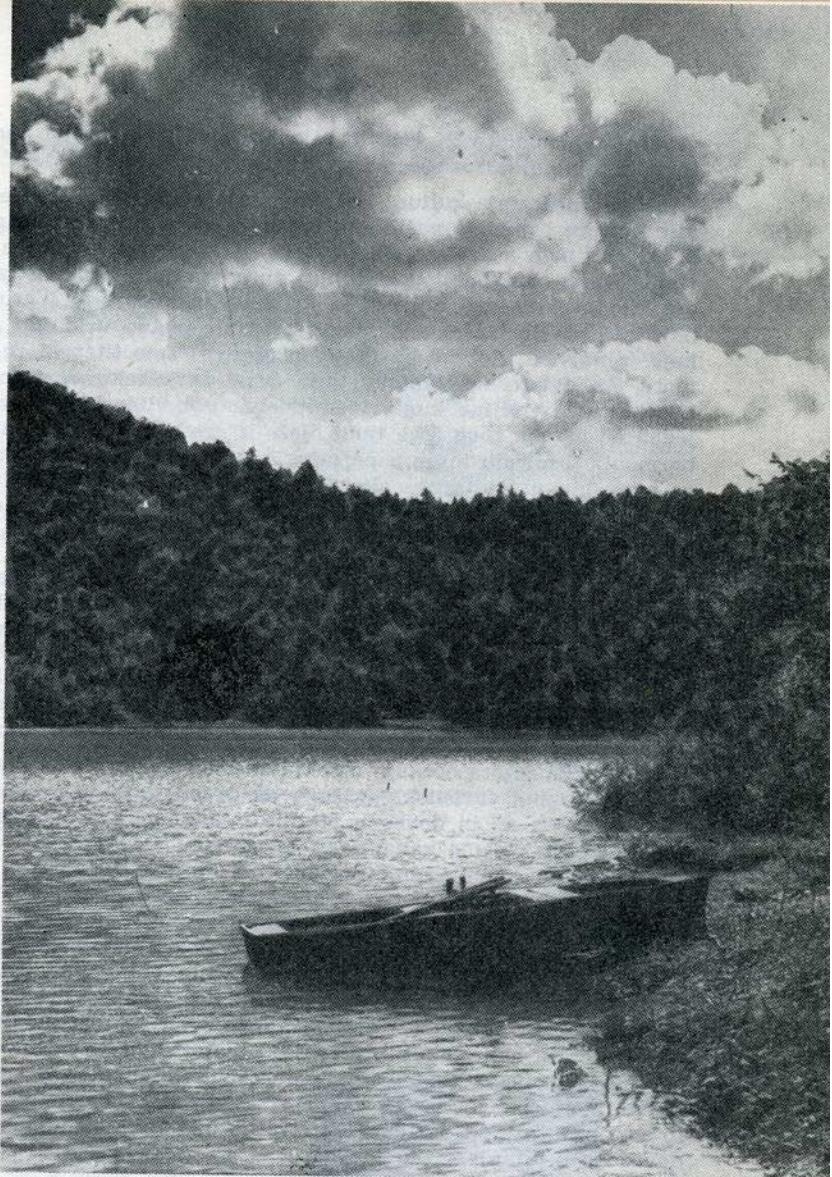
je u posljednje dvije godine izgradila i niz veoma ukusnih drvenih puteljaka preko podvodnoga terena na gornjim jezerima. Ona je osnovala i jezgru neke biološke stanice, napravila i nacrte za izgradnju mosta na dnu Kozjaka, kako bi se prebacivanjem prometa za selo Plitvice konačno zaštitila veoma ugrožena sedrena barijera iznad Donjih jezera. Ali mi nismo uspjeli gradnju novih stambenih kuća domorodaca uputiti u pravcu jedne ukusne i ovom kraju prilagodene arhitekture; nismo uspjeli tranzitni promet prebaciti izvan najužega jezerskoga područja i nismo uspjeli, što je najvažnije, izgraditi kanalizacionu mrežu koja bi sa sigurnošću spriječila zagadivanje jezerske vode koli-bakterijama. No od svega je ipak najkuroznije da nismo još do danas tačno odredili najuži i prema tome najstroži zaštitni pojas koji je neophodan za očuvanje života i osnovne ljepote samih Jezera. Dosada su nam kao strogi zaštitni pojas predloženi neki smiješno reducirani, rasparčani areali uz same rubove vodenih tokova, areali koji ne mogu nikako biti dovoljni za osnovnu zaštitu i koje je zbog njihove rasparčanosti na terenu uopće nemoguće čuvati i efikasno ograničiti. Uprava je uspjela velikim naporom sačuvati jedan šumski odjel u nedirnutom obliku prašume, ali se opća granica šumske površine morala na mnogim mjestima povući pred eksploracijom ili interesima pojedinaca, koji su bili jači od razumnih potreba zaštite. Možda se nije smjelo ići na iseljivanje stanovništva u povirju Bijele rijeke. Njima je trebalo naći zaslžbu u Parku i njihovu ekonomsku bazu čvrsto vezati uz egzistenciju parka. Nismo arheološki istražili Krčin-grad koji još stoji neistražen kako ga je Laszowski ostavio još 1913. godine. Tako iskopine ove prastare benediktinske opatije još uvijek čekaju da se urede kao još jedan dokaz naše negdašnje prosvijećenosti i još jedna atraktivna tačka više za posjetioce Jezera. Nismo i nismo toliko toga još učinili što bi s jedne strane jamčilo nesmetano daljnje nastajanje i životnu dinamiku jezerskih barijera i jamčilo stalnu prisutnost potrebnih količina vode i dovoljni areal šume, koji bi kraj svih zahvata nove turističke privrede sa sigurnošću osiguravali daljnju egzistenciju ovoga jedinstvenoga fenomena prirode.

S druge strane kad govorimo o nacionalnom parku Plitvičkih jezera onda nam mora biti jasno da to ne može biti strogi prirodnji rezervat pristupačan samo uznom krugu ljudi, kao što su to htjeli neki naši inače veoma uvaženi znanstveni radnici provesti neposredno prije i poslije zadnjega rata. Jezera predstavljaju određenu objektivnu ekonomsku vrijednost, koju moramo pravilno vrednovati i koristiti, ali ne za isključivu dobrobit nekoga ugostiteljskoga poduzeća, nego u prvom redu na korist domaćeg stanovništva u cijelini, a onda i za korist čitave naše zajednice. Izuzetno važna postojanka na putu ili na povratku s mora, ona mora sa svojom izvornom ljepotom i sa svojim jedinstvenim pejzažom privući gotovo svakoga prolaznika na kraći ili dulji boravak. Da bismo to omogućili, moraju nam naši stručnjaci prije svega odgovoriti na pitanje: gdje je granica izgradnje i ljudskoga opterećenja uopće na jedinici prostora, a svi ekonomisti i planeri shvatiti da određeni i to nipošto škrto, nego naprotiv širokogrudno određeni strogi zaštitni pojas mora predstavljati granicu koju ne možemo i ne smijemo nagrizati ili narušavati za volju nikakovih ambicija, ma koliko one na prvi pogled izgledale primamljivo. Tu ne smije zarada igrati nikakvu ulogu, tu zaštita prirode za svakoga treba da bude vrhovni zakon. Nikakova ekonomičnost pogona ili bilo kakav drugi razlog ne mogu i ne smiju biti jači od osnovnoga zakona sačuvanja prirode. Lični prohtjevi bilo koga u ovoj zemlji moraju ustuknuti pred tim osnovnim zakonom.

Nažalost kod nas još u mnogim ekonomskim akcijama nadvlađuje želja: sa malo rada polučiti što veći financijski efekat. Još uvijek često dominira princip: graditi superluksuzne hotele i pružati usluge ispod i osrednjega prosjeka! I turizam ima svoje ne samo financijske, nego i fiziološke zakone. Da bi ze zadobila najbolja i najelitnija publika nije dovoljan hotel, pa ni usluge u njemu. U skandinavskim zemljama iznad arktičkoga kruga i najelitnija se publika zadovoljava vrlo skromnim uslugama: kampiranjem u vlastitom šatoru ili svojim autoprikolicama ili u malenim drvenim kolibama, a samo iznimno u veoma skromnim gostionicama. Samo što vas u svim tim ustanovama okružuje uzorna čistoća i red i prvaklasna podvorba. Svi ljudi s kojima se susrećete, svi su veoma ljubezni i spremni na uslugu: od smetlara u mjestu i či-

novnica na šalteru do generalnog direktora i najvećih poduzeća, a pogotovo ugostiteljskih. Sve žarulje gore i svi zvonični zvone i svi utikači su na mjestu. Nigdje ne cure slavine, nigdje nisu začepljeni odvodi. Svi prozori i sva vrata zatvaraju. A klima je gruba, često i neprijatna. Pa i daleko na sjeveru gdje ljeti sunce uopće ne zalazi, u prostranoj Laponiji, i u krajevima gdje nema električne, i tamo je sve uzorno čisto i uredno. Iako se djeca, kao i svadje na svijetu, vole okupljati oko kola njima nepoznate strane registracije, ne šaraju vam po kolima i ne provaljuju u njih. Sve to zajedno stvara atmosferu koja je ugodna čovjeku koji traži odmora i oduška od dnevne prezaposlenosti. U kampu nema vike i galame, ne smeta jedan drugome. To je upravo ono što danas traži solidna turistička publika: ni društvo, ni superluksuz filmskih diva i degenerirane pseudoaristokracije i one krvi i one novca, ni društvo obijesnih

Motiv s Kozjaka
Foto: D. Paulić

neodgojenih mladića ili seoskih pijanica. Ovakovo društvo može pristojnoga čovjeka istjerati i iz najluksuznijega i najmodernijega lokalja.

Nama nedostaje kulture i civilizacije. Ne samo civilizacije širokih masa, nego još više kulture i mnogih naših »intelektualaca«. A turizam je na nju naročito osjetljiv. A još više nam nedostaje etike zvanja. Kako možete inače da shvatite arhitekta koji vam postavi onaj babilonski toranj pored jadranske magistrale u Starigradu, kojim drzovito prekida sve linije toga jedinstvenoga pejzaža i grubo narušuje pogled na najslikovitiji dio naše jadranske magistrale podno Velebita! A sve to još na mjestu koje je najviše izloženo buri, što se upravo tamo titanski ruši niz Paklenicu prema moru. Zar takovome arhitektu nije jasno da je takovim tornjevima posuto svih pet kontinenata zemljine kugle i da takova ubikvitarna građevina upravo predstavlja jedan od uzroka zbog čega ljudi bježe iz gradova da bi se naužili zraka i mora, ali i harmonije i mirnih linija u pejzažu. Ali i najmodernija i najsavremenija arhitektura ne mora biti ubikvitarno nakazna. Treba samo propuštoti dalekom Finskom i tamo uživati u svoj ljepoti i otmjenosti moderne arhitekture i modernoga zdanja. Treba kod nas pogledati hotel »Maestral« u Makarskom primorju, pa uživati u savršenoj ljepoti i harmoniji modernoga zdanja i prirodne okoline. Sam projektant, kao najviši stručnjak za takav posao, morao bi imati toliko profesionalne etike da odbije takovo izvođenje stilski neadekvatnoga objekta i objasniti nekom nedovoljno upućenom radničkom savjetu ili nekom poluškolovanom direktoru, zbog čega se takova zgrada ne bi smjela podići na takovom mjestu. Svi bi takovi projekti trebali da dobiju i privolu Republičkoga savjeta za zaštitu prirode prije nego neka banka odobri kredit za njihovu izgradnju. Jer je kredit sastavljen od prinosa svih gradana ove zemlje, koji moraju imati pravo da ju čuvaju od ovakove vrsti »modernizacije«!

Plitvička jezera očekuje izgradnjom novih magistrala Zagreb—Split i Trst—Dalmacija ogromni turistički pritisak od preko milijun posjetilaca godišnje. Da nam takav pritisak ne bi doveo u pitanje i samu daljnju egzistenciju naših Jezera, potrebno je na vrijeme kanalizirati taj promet i stvoriti sve one mnogobrojne uvjete koji će takovo kanaliziranje omogućiti. To nije samo pitanje kapaciteta ugostiteljskih objekata, kako si to još uvijek mnogi kod nas zamišljaju. To je pitanje veoma studiozno postavljenih puteljaka kroz jezera, koji će u doba najvećega prometa omogućiti sa svojom propustom moći nesmetani obilazak najatraktivnijih predjela; to su adekvatni sanitarni uređaji koji će sama jezera i njihovu neposrednu okolicu sačuvati od inače neizbjježnog zagađenja; to su dovoljno prostrana i svrishodno locirana parkirališta za autobuse i osobne automobile; to je i planiranje možda neke mini-željeznice za brži obilazak turistički najatraktivnijih mesta; to su i sve ostale mnogobrojne »sitnice«, koje sve zajedno osiguravaju udobno i ujedno ekonomično upoznavanje Jezera uz određen ekonomski utrošak vremena, ali prije svega i iznad svega to su sigurni uvjeti da ljepota i životna dinamika samih jezera nije nigdje i nikako dovedena u pitanje.

Sve ovo pak dobiva svoju svrhu i svoju vrijednost samo ako u takovoj i tolikoj turističkoj privredi čitav narod ovoga kraja može dalje razvijati svoj životni standard i izgrađivati svoju solidnu egzistenciju bez potrebe ekonomske emigracije. No da bismo sve ovo mogli ostvariti, od svega je najpotrebnije apsolutno osigurati i pored takove poplave posjetilaca ljepotu naših Jezera i njihovu dinamiku života. Da bismo ovo posljednje osigurali i pri takvom turističkom bumu, nijedna cijena za to ne smije biti preskupa.

Opet sječa šuma na Medvednici!

U povodu novinskih članaka o njihovoj sjeći

U »Vjesniku« od 4. i 5. veljače t. g. objavljeni su članci, u kojima se govori o sjeći šume na obroncima Medvednice. Pri tome je u prvom članku otvoreno izraženo negodovanje gradana, koji se zbog opsežnosti i načina ovih sjeća boje za budućnost šumskog pokrova Medvednice. U drugome članku iznesen je stav Šumskog gospodarstva Zagreb, odnosno Šumarije »Zagreb«, koja provodi ove sjeće.

Povodom konkretnog slučaja, a u svrhu detaljnijeg objašnjenja o današnjem stanju ovih šuma, daje se slijedeća informacija:

Medvednica je na potezu od Podsuseda do Kašinskog sedla cijelovit planinski masiv, koji zaštićuje Zagreb sa sjeverne strane. Njezini obronci obrašteni su kom-paktnom šumom, i to jednako sa južne, kao i sa sjeverne strane.

Ukupna površina šuma Medvednice iznosi 12.935 ha, odnosno skoro 129 kvadratnih kilometara. Šumske površine sjevernog obronka zapremaju 5.367 ha, a južnog 7.568 ha. Prema vlasništvu i organima upravljanja spomnute se šume dijele ovako:

Uprava	južni obronak	sjeverni obronak	Ukupno
Šumarija »Zagreb«	4.868 ha	1.367 ha	6.235 ha
Šumarija Donja Stubica	—	1.719 ha	1.719 ha
Šumarski i Polj. fakultet	—	427 ha	427 ha
Privatni vlasnici	2.700 ha	1.854 ha	4.554 ha
Ukupno:	7.568 ha	5.367 ha	12.935 ha

PODRUGIVANJE ILI JOŠ NESTO GORE?

U isto vrijeme dok na Medvednici nemilice sjeće šume na očigled zagrebačkih stanovnika, Šumarija »Zagreb« dijeli lete s natpisom »Čuvajmo šume Medvednice!« u kojima doslovno piše: »Planinari i izletnici, čuvajte cijelokupni biljni i životinjski svijet Medvednice! Ne dozvolite oštećivanje drveća i grmlja...«. Dakle, Šumarija »Zagreb« nas zapravo poziva neka joj ne dozvolimo sjeću šume. Pitamo ih, da li nam se to sprađaju, da li je to neka njihova posebna vrst humora ili možda ljudi iz Šumarije smatraju Zagrepčane budalama i slijepcima?

Šumarija »Zagreb« posjeće godišnje 28.000 kubika drveta. Nanižemo li te kubike u jednu liniju, dobít ćemo dužinu kao od Zagreba do Jastrebarskog. Nama je razumljivo nastojanje namještениka iz Šumarije da osiguraju svoje osobne dohotke, ali im slobodno možemo postaviti pitanje: Zar je Medvednica njihova priča, zar je ona namijenjena samo jednoj generaciji, i to njenom neznatnom dijelu koji je zaposlen u Šumariji »Zagreb«? Zar se njihovo »čuvanje« šuma sastoji u dijeljenju komičnih letaka, dok istovremeno čak iz Bosne dovođe drvosjeće, jer sami nisu u stanju da posjeku dovoljno stabala? Nisu li dane ovce vuku na čuvanje i nije li bolje da se Šumarije »Zagreb« oduzme »patronat« nad Medvednicom, za koji joj grad Zagreb još k tome mora godišnje dotirati gotovo 30 milijuna dinara?

Već gotovo čitavo stoljeće bori se planinarska organizacija Zagreba i Hrvatske za spas Medvednice, ali unatoč svim nastojanjima, šuma na Medvednici stalno naočigled uzmije i stradava. Smatramo da je problem dobio političku dimenziju: treba li Medvednica ostati izvor prihoda Šumarije »Zagreb« ili je treba kao opće dobro stotina hiljada Zagrepčana proglašiti nacionalnim parkom?

Dr Zeljko Poljak

ČUVAJMO ŠUME MEDVEDNICE!

Park-šuma Medvednica je najposjećenija planina u Hrvatskoj. Izvor svježeg zraka za Zagreb.

Radi zaštite šuma na Medvednici zabranjeno je loženje vatre na svim površinama na kojima se može iznimno ložiti vatra označena su tabicama »Dozvoljeno oženje na ognjištu«. Vatra i ugarke po uporabi treba vodom potpuno ugasi. Također je zabranjeno bacanje opštaka. Opuci bačeni iz kabina zrake i na drugim mjestima prouzrokovati su već više požara.

Planinari i izletnici, čuvajte cijelokupni biljni i životinjski svijet Medvednice! Ne dozvolite oštećivanje drveća i grmlja, šumskog podmlata i šumskog svijeta, otkidanje grana i nagrđivanje kore stabala. Služite se stazama.

Prijatelji prirode, pomozite nam da se ne ponove požari na Medvednici, od kojih su i ove godine uništene veće površine šuma. Čuvimo našu Medvednicu!

ŠUMSKO GOSPODARSTVO ZAGREB
ŠUMARIJA ZAGREB

Kako se iz gornje tabele vidi, sastav šuma na Medvednici prilično je složen, te od ukupne površine otpada na šume u društvenom vlasništvu 8.381 ha, dok su ostale šumske površine u privatnom vlasništvu, a njihova ukupna površina iznosi 4.554 ha, odnosno jednu trećinu šuma Medvednice. Potrebno je naglasiti, da ovu površinu uživa oko 10.000 raznih vlasnika, pri čemu otpada na pojedinca oko $\frac{1}{2}$ hektara, odnosno jedno katastarsko jutro šume.

Već dulji niz godina nastoji Republički zavod za zaštitu prirode u Zagrebu da se šume Medvednice tretiraju kao specijalno zaštićene površine, te da se u obliku jednog velikog rezervata izuzmu iz redovitog privrednog gospodarenja, koje se općenito primjenjuje na ekonomske šume.

Razlog za ovakvo tretiranje šuma na Medvednici leži u njihovoj ogromnoj vrijednosti za rekreaciju, sport i turizam, kao i u njihovu značenju za zaštitu grada Zagreba od svih klimatskih nepogoda. Osim toga prirodne šume Medvednice najbolji su dokaz nastojanja ovoga grada da sačuva ovu kulturnu tekovinu, čime se ne može pohvaliti ni jedan velegrad u Evropi.

Kao rezultat spomenutih nastojanja postignuto je do sada slijedeće:

God. 1963. proglašene su sve šume u društvenom vlasništvu na Medvednici, tj. 8.381 ha za »izletničke šume« u smislu Zakona o šumama. Ovim proglašenjem nije, međutim, postignuto gotovo nikakvo poboljšanje, jer zakon ne predviđa za ovakve šume nikakva specijalna ograničenja, već ih samo deklarativno tretira kao »šume s posebnom namjenom«.

U želji da se najljepši dijelovi šume na Medvednici sačuvaju od redovitog gospodarskog korištenja, godine 1963. stavljena je pod zaštitu, na temelju Zakona o zaštiti prirode, ukupna površina od 997 ha. Ova se površina sastoji od 8 odjeljenih posebno zaštićenih objekata prirode, koji su kao rezervati šumske vegetacije izuzeti od privrednog korištenja, a nalaze se u slijedećim predjelima: Babji Zub—Ponikve, Mikulić potok, Bliznec—Šumarev grob, Markovčak, Rauchova lugarnica—Desna Trnava, Pušnjak—Gorščica, Tusti vrh, Gračec, Lukovica i Rebar.

Za cijelu preostalu šumsku površinu u društvenom vlasništvu, koja uz odbitak spomenutih rezervata iznosi 6.957 ha, izrađena je šumsko-gospodarska osnova, kojom se predviđa redovito gospodarenje sa iznosom godišnje sječe (etat) od 28.123 m³ drveta.

U želji da bi se pitanje režima šuma na Medvednici, kao i ostalih problema koji su s time vezani, konačno riješilo na zadovoljstvo stanovništva grada Zagreba, pokrenuo je prošle godine inicijativu Turistički savez Zagreba, a uz podršku ovog Republičkog zavoda, sa ciljem, da se na Medvednici izdvoji površina od 3.000—3.500 ha šuma i proglaši u smislu Zakona o zaštiti prirode nacionalnim parkom. Ovako formirani objekt obuhvatio bi cijeli glavni greben Medvednice, kao i središnji dio južnog obronka, a ujedno bi u njega bili uključeni već postojeći rezervati šumske vegetacije. Time bi došle pod zaštitu sve površine, koje su frekventirane od izletnika, odnosno drugim riječima, čitava zona koja danas služi za rekreaciju, sport i turizam.

Ostale šumske površine koje ne bi bile uključene u površinu nacionalnog parka, činile bi zaštitni vanjski vijenac, te bi kao park-šume šireg značenja stajale pod posebnim režimom.

Kako je naprijed izneseno, godišnja sječa šume na Medvednici iznosi, prema Gospodarskoj osnovi, 28.123 kubika drveta. Razumljivo je samo po sebi, da je ovo prilično znatna količina i da ju je nemoguće ostvariti bez ozbiljne sječe. Zato se nije potrebno čuditi, kada ove sječe poprimaju karakter koji nije u skladu ni s osjećajima građana za sljemenske šume, a ni sa tretmanom koji je vezan za zaštićene objekte prirode. Izvan svake je sumnje, da je korištenje sljemenskih šuma u privredne svrhe vrlo osjetljiv problem, a osobito u slučaju, kada do sječe dolazi u području koje je najviše frekventirano od izletnika, kao što je to i ovaj slučaj sa dolinom Medveščaka i Kraljičinog zdenca, te Lonjšćine i Snopljaka.

Ovakav tretman šuma, kao i intenzitet sječe u pojedinim dijelovima Medvednice, ozbiljno ugrožava integritet i autohtonost šuma pojedinih područja, kao i čitavog masiva, što dovodi sve više u pitanje efikasnost i opravdanost poduzetih mjera oko čuvanja Medvednice kao najznačajnijeg rekreacionog, turističkog i zaštitnog objekta grada Zagreba, pa se ovaj Zavod i ovom prilikom, kao i ranije, protivi takvom načinu iskorištanja i upravljanja Medvednicom.

Republički zavod za zaštitu prirode
Z a g r e b

Speleologija

SPELEOLOSKI ODSJEK PDS »VELEBIT« U 1968.

Aktivnost speleološkog odsjeka PDS »Velebit« iako je u prošloj godini nesto smanjena, dala je dobre rezultate. Mladi speleozи istraživali su u Gorskom kotaru, Kordunu, Lici, Dalmaciji, na Velebitu i drugdje. Istražili su jedan ponor, pet polušpilja, zatim 22 spilje i 22 jame.

Najveću aktivnost speleolozi su pokazali u spilji Veternici nedaleko Zagreba gdje je ukupno pronađeno 740 m kanala. Najznačajniji među njima je Alpinistički kanal dugačak 542 m, pri čemu treba spomenuti da je pri istraživanju ovde prvi puta upotrebljena alpinistička tehnika penjanja. U Donjoj Cerovačkoj spilji pronađeno je 385 m kanala, a zatim slijedi spilja u Maloj Paklenici, koja je dugačka oko 200 m, te spilja s jezerima u kanjonu Zrmanje, također dugačka oko 200 m. Istražene su zatim tzv. Vrijugava spilja uz Koranu (103 m), Jastrebovica kod Dobre (65 m), spilja na kaskadama kod Vukove Gorice (60 m) itd. Najdublja jama je Mamet na južnom Velebitu (206 m), Ostakovica kod Brinja (87 m) itd. Osim toga u toku prošle godine speleolozi su organizirali 20 izleta u istražene objekte.

Najaktivniji rad odsjeka odvijao se uz sudjelovanje na orientacionim natjecanjima. Od 8 natjecanja ove vrste koja su prošle godine održana na području naše republike, članovi odsjeka natjecali su se na njih šest. Izvan republike bilo je to prisustvovanje i vrlo dobar plasman na državnom prvenstvu i sudjelovanje na međunarodnom prvenstvu u orientacionom pohodu na Avali.

Rezultati na orientacionim takmičenjima vrlo su dobri. Tako su članovi odsjeka na tradicionalnom takmičenju »Trofej Platak« i Republičkom prvenstvu osvojili drugo mjesto, drugi su također bili na noćnom orientacionom natjecanju, dok su na otvorenom pojedinačnom prvenstvu Zagreba osvojili prvo, treće i četvrto mjesto. Treba podvući činjenicu da svake godine sve više mladih speleologa sudjeluje na orientacionim natjecanjima tako da ova vrsta aktivnosti odsjeka neće doći u krizu.

Članovi odsjeka pokazali su znatnu aktivnost i u radu Komisije za speleologiju Planinarskog saveza Hrvatske gdje su bili nosioci organizacije speleološkog tečaja u Paklenici. Ujedno su sudjelovali na raznim stručnim savjetovanjima o speleologiji.

Potrebno je istaći istraživanje u Kanadi, gdje je istraženo u spilji Moira Cave oko 150 m novih kanala. U istraživanju su sudjelovala dva člana odsjeka. Ova dvojica članova posjetili su također mnoge spilje u SAD.

Prošle godine radu odsjeka dat je širok publicitet, a napose su isticanici uspjeli kod istraživanja Veternice. U aktivnosti su se posebno istakli Marijan Cepelak koji je 36 puta ulazio u spilje, Miron Kovačić sa 18 istraživačkih ulazaka i 14 posjeta, Hrvoje Malinar sa 24, Boris Vrbek sa 28 i Mladen Garašić sa ukupno 20 ulazaka.

B. Špoljarić

Speleolozi »Velebita« na rubu jame

Foto: K. Ormanec

Minville: »Osvajanje podzemlja«

U kolekciji Sempervivum koja izdaje djela s područja planinarstva i speleologije, izišla je 1967. knjiga Pierre-a Minville »Osvajanje podzemlja« (La conquête souterraine). U nizu poglavlja koja se bave spiljama i ponorima, od prvog traga ispitivanja do posljednjih otkrića 20. stoljeća, autor nam govori o spiljama i ponorima Evrope i Sjeverne Amerike i o speleolozima, koji su ih otkrivali.

Autor knjige smatra da se prvim speleologom može smatrati nepoznati posjetilac Postojnske spilje. Tu je on u istočnom ogranku zapisao godinu 1213. i inicijale C M, iznad kojih je križ. Što ga je naveo da ispituje spilju i da ostavi tamo zapis? Jer tko je u srednjem vijeku (ako nije imao razlog da se sakriva) ulazio u predvorje pakla, kako su onda nazivali spilje?

Prve poznate žrtve radoznalosti za spilje bila su dva Holandeza. Odlučiše da posjeti spilju Miremont u blizini Périgueuxa. Trebalo je preći 4 km da se dode do podzemne rijeke. Vodič se već prve večeri vratio, a tek nakon devet dana jedan od dvojice izmučen studeni, gladi, strahom i halucinacijama. Drug mu je umro u spilji, a i on nakon dva dana.

Prvi, koga je očarala ljepota podzemnih formacija bio je markiz de Nointel. On 1673. putuje na Kiklade. Njegova je misija politička, ali on je prikriva interesom za starine. Na otoku Antiparos mu pokazuju spilju. On u spilji nade jamu i spušta se u nju, te otkriva fantastičnu dvoranu ukrašenu sigama. Na Badnjak je uz učešće njegove pratnje i stanovnika otoka u toj dvorani odslužena ponočka. Nointel, koji je ovamo došao kao zaštitnik kršćana, ispunio je svoju političku zadaću, a dva gola stakalitita iz te spilje poslana su u Pariz.

Među romantične spilje pisac knjige ubraja: Han-sur-Lesse, Mamut-spilju i Postojnu.

Han na Lessi je belgijska spilja u Ardenima, koju protječe rijeka Lesse. Ta rijeka ulazi u Trou de Belvaux i izlazi nakon 600 m kod sela Han na golemi otvor. 1771. abbé Feller je na čamcu prošao uzvodno rijeku. 1776. ulazi drugi put i otkriva nepoznati rukav rijeke. Vlasnik spilje Robiano 1818. ulazi dva puta i otkriva nepoznatu dvoranu. Akademija znanosti u Brislu šalje 1823. naučnu ekspediciju, koja je prošla spilju i masiv Boëm. Iza toga spilja postaje atrakcija. Za ulaz se plaća ulaznica. Najmljeni su vodiči. Jedan od njih otkriva tri najljepše dvorane »Les merveilleuses«.

Mamut-spilja u Kentuckyju u USA, tako nazvana zbog veličine, bila je poznata već 1797. Spilja je bila bogato skladište salitre, što je dobro došlo Amerikancima u ratu s Englezima.

Poštovnu je sistematski počeo ispitivati dr Adolf Schmidl iz Beča. On je prošao 7 km spilje, otkrio »Kalvariju«, jezera, te proučavao tok Pivke, koja se kasnije naziva Unac. Sve je to opisao u knjizi Höhlenkunde, koja ga je učinila poznatim u svijetu.

Austriji je bilo važno da opskrbi Trst vodom. Pomišljalo se na ponornicu Reku. Inženjer Lindner iz Trsta sa drugom Svetinom 1840. ulazi u sistem Škocjanske jame sve do dubine od 271 m. Reka, tekući ispod sela Škocjana, izlazi u Veliku Dolinu. Kasnije je otkriven i ponor u Trebiču dubok 327 m. I tu je na dnu tekla ponornica Reka, ali preduboko da bi se mogla kaptirati. Novi ponor u Trebiču nastojalo se proširiti dinamitom. Dinamit nije eksplodirao. Četiri se čovjeka spuštaju u ponor da izvide u čemu je stvar. Nisu se vratili, a niti sin jednog od nestalih, koji je tijedan dana kasnije pošao da traži oca. Nakon 30 godina nađeni su im kosturi. Taj je ponor nazvan Ponor mrtvih. Austrijski speleološki klub je sve do 1893. ispitivao sistem ponornice Reke. Otkrilo se 2100 m novih galerija, 25 slapova i više brzica. I kroz Kačnu jamu pokušalo se slijediti Reku. Tek 1907. je to uspjelo kad se u Škocjanski ponor bacilo 50 kg litijevog klorida. Obojena voda je izišla na izvoru Timava. Zagometka Reke bila je riješena. U ispitivanju Reke sudjelovali su naši ljudi, među kojima se istakao Marinčić, Novak i Perko.

Što znače podzemne bujice za speleologe, prikazuje poglavje o zatočenicima Lurlocha. Rijeka Lur ponire u Štajerskim Alpama i izlazi u spilji Peggau. Ekspedicija od 7 članova spustila se 1894. u spilju. U međuvremenu je zbog proloma oblaka rijeke Lur naglo nabujala i zatvorila izlaz ekspediciji. 204 sata speleolozi su bili

zatočeni, ali su se uspjeli skloniti na suho mjesto i uhvatiti pakete živeža koji su im bačeni u rijeku. Kad je kiša prestala, i voda se spustila, izišli su živi i zdravi.

Slijedeća tri poglavila o kojima autor govori jesu: ponor Bramabiau, ponor de la Berri i Padirac. Ova tri ponora ovjekovječiše ime mladog speleologa Alfreda Martela. Na platou Campieu riječica Bonheur se gubi u ponoru, kod mjesta Balseta teče u dubini od 440 m, a kod Bramabiau-a izlazi. Ekspedicija, koja se odvajila da slijedi tok rijeke, uspjela je svladati slapove i ponovno izaći kod Bramabiau-a na svjetlost dana. U toj je ekspediciji bio i mladi pravnik Alfred Martel. On je nabavio iz Amerike skup čamac od nepropusnog platna. Nakon ovog uspjeha Martel se spušta u ponor Rabanel, u Gaping-Ghyll u Britaniji i u mnoge druge ponore. Dana 14. VII 1891. odlazi u ponor de la Berri. Ovo nije bio naročiti podvig, ali vrlo važan za Martela i za speleologiju. U tom je ponoru ležalo uginulo tele, koje je potok doplovio. Izišavši iz ponora speleolozi se na nedalekom vrelu napiše vode i zaraziše. Naročito je Martel dugo bolovao. To ga je navelo da proučava porijeklo voda, kojima se opskrbuju naselja. Otkrio je strahovite činjenice. Martel je uspio da ponuka vlast kako bi sprečavale bacanje strvina u ponore i kako bi se kod kaptiranja izvora morali naći stručnjaci da ispitaju kvalitet vode. Neznatni ponor Berri donio je Martelu naslov »dobročinitelj čovječanstva«. Treći ponor, koji je potpuno promijenio karijeru mladog pravnika, bio je ponor Padirac. U srpnju 1889. ekspedicija je došla do podzemne rijeke Padirac. U više navrata su ulazili i otkrili ljepote podzemnih formacija i velik hram, visok 91 m. Ove ljepote treba publici pokazivati. Nade se i dobrotvor, koji će uređenje spilje financirati. Instalacije su dovršene 1899., a 1900., se moglo na pariskoj izložbi posjetiti rekonstruiranu spilju Padirac. Martelu je sada bilo moguće da se odrekne pravničkog zvanja i posveti posve speleologiji.

Medu speleologe-klasike autor ubraja Roberta de Jolyja, Maxa Cosynsa i Norberta Castereta.

U Pirinejima kod prijelaza Pourtalet odavno je poznata spilja blizu toplica Eaux-Chaudes. Iz te spilje svake godine provaljuje bujica. Odakle ona dolazi, kušao je 1908. riješiti Martel. Nije uspio. U jesen 1923. tri su se inženjera probila u spilju i otkrili visoku kaskadu od 12 metara. Za tu se golemu spilju zainteresirala kompanija željeznica, jer bujica za nju znači dobivene kilovate. Zainteresirali su se stanovnici okoline, jer će otkrivena spilja postati vrelo dobitka, a naravno, najviše su se zainteresirali speleolozi. Od ovih, neustrašivi Robert de Joly, čovjek pun energije i otpornosti. On je inženjer. On je prvi speleolog koji upotrebljava čelične ljestve sa prečkama od elektron-legure. Deset metara tih ljestava važe 1 kg, a ranije su teške ljestve svaki metar vagale 1 kg. Nove ljestve značile su preokret u speleologiji. Joly uspijeva da se s drugovima popne na kaskadu, a nakon 40 m pred njima je hučila nova kaskada. Ona je 234 m viša od ulaza u spilju. Ekspedicija je zaključila da je nagli porast vode prouzrokovao skok struje u elektrani Miégebat od 7000 na 10.000 Watta.

Max Cosyns, Belgijanac, u Pirenejima, u šumi Heyle postavlja skele od dur-aluminija. Cosyns je bio pratilac Piccarda na putu u stratosferu. Sada se spušta u ponor Kakouetta do —250 m i otkriva »katedralu«.

Casteret otkriva 1930. izvor Garonne u masivu Maladetta. On proučava bujicu Alba za elektranu Unije Pireneja i spušta se u tadašnji najdublji ponor Francuske do —303 m, nazvan ponor Martel.

*

Istarski kras sjeverno od Trsta bio je ratište u Prvom svjetskom ratu. I nakon versajskog mira ostao je tu trag rivalstva, što se osjećalo čak i u alpskim i speleološkim udruženjima. U blizini sela Raspor je golemo zjalo ponora, koji je nazvan imenom Bertarellija. On je bio predsjednik talijanskog alpinskog kluba, koje je pripadalo društvu Julijskih Alpa. Njihovi suparnici »Društvo XXX. oktobra« ulaze u septembru 1924. u ponor i dosiju dubinu od —310 m. U novembru iste godine njihovi konkurenti, služeći se čeličnim ljestvama, stižu do dubine od —410 m. U avgustu 1925. speleolozi alpskog kluba dobro opremljeni, silaze još niže, do —450 m. Nagli prolom oblaka stvara bujicu, koja im onemogućuje povratak. Dvojicu neiskusnih, dva brata, mještane iz sela Raspor, odnese bujica. Ostali čekaju na dubini od —190, gdje su se uspjeli skloniti. Uz pomoć, koju dobivaju od suparničkog tabora, izlaze na površinu.

U Dauphinéji, na putu u Grenoble, medu podzemnim alpskim orijašima, nalazi se i Dent de Crolles. Tu alpinist Chevalier postaje prvi put speleologom. Ispituje

jamu Galz. To traje od 1935. do 1941. godine. Otkrivene su brojne galerije i labirinti dugi 17 kilometara.

Niz poglavlja u knjizi govori o mrežama ponora i spilja. Ovamo spada Karlsbad-ska spilja u Novom Meksiku, Eisriesenwelt u salcburškim Alpama, Trou d'Enfer u Švicarskoj i Floyd Collinsova kristalna spilja.

Carlsbad Cavern otkrio je 1901. slučajno kauboj Jim White opazivši golemo jato šišmiša kako se diže iz jame. Sve do 1964. držalo se da je ona najdulja spilja na svijetu (dugačka 50 km), jer je Colossal Cave u Arizoni imala 46 km, a Mamut-spilja navodno 48 km.

1912. u srpnju nađu se tri mladića u salcburškim Alpama blizu Werfena pred zjalom 12 m širokim i 6 m visokim. To je ulaz u Eisriesenwelt. Ne mogavši dalje zbog ledenog zida, oni se vraćaju 1913. i klešu stepenice u ledenoj kaskadi. Tako stiži u carstvo kristala. Tu je ledena dvorana i jezero. Voda, pjesnički nadareni Aleksander Mork, daje imena ledenim formacijama: Kula Himirova (po divu iz skandinavske mitologije), Div Oluje i Kula Bogova. Taj poeta umire 1914. u prljavom ratnom rovu, ali mu je pepeo prenesen u spilju. To mjesto je Mork Dom. 1938. nastavlja se sa ispitivanjem spilje. Ona postaje najdulja evropska spilja: dugačka 38 km i ukupne dubine od 480 metara.

U kantonu Schwitz je tzv. Höll-Loch, Paklena jama. Profesor geologije, Boegli, 1952. s trojicom drugova ulazi. Opet prolom oblaka. Ekspedicija ne može izići. Spava se na mokroj stijeni, štedi hranu i rasvjetu i nakon 10 dana izlazi. Höll-Loch je i kasnije po Boegliu ispitana. Dulji je od svih spilja Evrope i Amerike. Mjeri 81 km!

Autor knjige odvodi nas ponovno u Kentucky, gdje je Mamut-spilja i Colossal-Cave. Agronom Floyd Collins 1917. otkriva novu spilju, koja je po njemu nazvana. Saznavši da je u blizini nađena Sand Cave odlazi da prouči obje spilje. U jednom uskom prolazu bude na povratku uklješten i umre. Iza njega ekspedicije ureduju kampove u spilji, jer, eto, Floyd Collins Cristal Cave ima 79 km dužine. Mreža svih susjednih spilja bila bi duga 200 km.

U jednom poglavlju prikazana je povijest rekorda. Na granici Španije i Francuske je ponor Lépineux nazvan po speleologu Lépineuxu, koji ga je otkrio. On i Loubens spuštaju se i otkrivaju dvoranu. Kod drugog spuštanja 1952. zaglavi Loubens. Dvije ekspedicije 1953. i 1955. koje vodi Casteret, ispituju ponor u interesu Električne unije. Unija probija tunel i sada je spuštanje lakše. Vitlo za spuštanje, koje je konstruirao Queffélec olakšava ulaženje u ponore. Nakon smrti Loubensa otkrivaju njegovu drugovi nastavak ponora Pierre Saint-Martin i ulaze u gigantske dvorane i tunele.

1947. počela su istraživanja spilje Sassenage blizu Grenoble-a. Član ekipa Berger otkriva ponor koji po njemu dobiva i ime. 1954. organizirana ekipa spušta u srpnju materijal i uređuje podzemne kampove, jer sada se goleme šupljine mogu upoznati samo u etapama. Prvi logor je na —500 m gdje je divna Sala Trinaestorice. Drugi 1965. na —1000 m. Dalje čamcima na —1122 m. Godine 1963. jedna engleska ekipa potuće rekord i stiže na —1135 m.

Podzemna mreža Trombe u masivu Palouméra dobila je ime po Felixu Trombeu. Znalo se da u dnu teče rijeka. 1957. Dufour ispituje sifon Goueil de Her i zaglavi. Iste godine grupa iz Marseille-a dode do rijeke. Casteret sa kćerkom nađe u dnu nekog ponora rijeku. Ponor je nazvan po kćerki Raymonde. U blizini je ponor Pierre. Bujica im dokazuje da tu postoji veza. Rezultat: Mreža Trombe se sastoji od 5 šupljina, najdublja je —915 m. Kod gradnje tunela otkrivena je dvorana Verne, odakle se može koristiti rijeka Pierre Saint-Martin. Izračunalo se da podzemna mreža šupljina Pierre Saint-Martin ima u visini 1153 m, dakle je do sada najdublja šupljina svijeta.

Suvremeni speleolozi rješavaju mnoge hidrogeološke probleme. Često to rade u korist hidrocentrala ili željeznica, koje žele probiti tunel. Speleolozi se služe aluminijskim ljestvama i vitlima za spuštanje. Pomoću fluoresceina oboje vodu ponornice i tako otkrivaju njezinu pojavitivanje na drugom mjestu. Vrijeme koje provodu u dubinama nije dan dva, često je to mnogo dana. Zbog toga u dubinama uređuju kampove koji su ponekad izvanredno dobro opskrbljeni. Podzemne vodene tokove svladavaju pješke, gumenim čamcima ili u posebnim gumenim odijelima i s pomoći ronilačke opreme. Kod istraživanja je od velike koristi telefonska i radioveza.

Zašto sve to rade? Autor knjige duhovito kaže: »Zato, jer to žele.«

Ag. T.

PRELAZNI PEHAR ZA NATJECANJE PLANINARA POSTARA U ORIJENTACIJI

Na Dan Republike 27. studenog 1968. održan je veoma uspješni skup planinara poštara Hrvatske u živopisnom kraju Ruskamena nedaleko Omiša, a u organizaciji PD PTT »Marjane« iz Splita. Na skupu se našlo više od 150 planinara poštara iz Hrvatske, te delegacija poštara iz Beograda. Tom prigodom održana

su uobičajena natjecanja, izlet na Omišku Dinaru i uspon na Biokovo.

Na zajedničkoj sjednici delegata zaključeno je da se jugoslavensku zajednicu PTT zamoli prelazni pokal za pobjedničku momčad poštara u orientacionim natjecanjima, koja se održavaju prigodom godišnjih skupova planinara poštara.

I. L.

Zadatak je primljen

Foto: Slava Stanojević

Za alpiniste

PENJAČKI VODIĆ ZA STIJENE U VELIKOJ PAKLENICI

Kao prilog svom društvenom glasilu PD »Kamenjak« u Rijeci za mjesec studeni 1968. nalazi se »Penjački vodič na Anića kuk i Cuk u Velikoj Paklenici u Južnom Velebitu«. Autor vodiča je alpinist Stanislav Gilić, koji u knjižici džepnog formata opisuje 28 penjačkih smjerova i ujedno donosi četiri fotosa pojedinih dijelova stijena s označenim smjerovima uspona, te shematski nacrti smjera Klin. Uz opise nalaze se i ocjene o težini pojedinih smjerova.

I. L.

AO »KAMENJAK« RIJEKA U 1968.

Iako u Rijeci alpinizam nije niukoliko nova pojava, može se tvrditi da je AO »Kamenjak« započeo svoj rad »ab ovo«. Zahvaljujući nesobičnom instruktorskom radu alpiniste S. Gilića (AO »Mosor«, Split) i dosadašnjeg pročelnika AO-a K. Samboleca, svaki novi član bio je u relativno kratkom roku osposobljen za vršenje lakših penjačkih uspona.

Clanstvo se u toku godine od 7 povećalo na 12 ljudi, od čega su desetoro bili aktivni u penjačkom smislu.

U stijenama Julijskih i Kamniških Alpa, Karavanki, Bioča, Velike Paklenice i Kleka ispenjano je ukupno 56 čovjek-smjerova. Od toga su 4 smjera bili II stupnja teškoće Welzenbachove skale, 21 smjer II stupnja, po 15 smjerova IV i V, te VI stupnja jedan smjer. U ovaj je broj uračunat i prvenstveni uspon »Mesarić, Gilić, Alebić« u sjevernoj stijeni Velikog Vrta u planinskoj skupini Bioč.

Nekoliko početnica ispenjalo je po dva ili tri smjera, uglavnom u području V. Paklenice. Najmarljiviji među njima, Drago Barac, izveo je čak pet uspona III i IV stupnja. Penjač Kazimir Sambolec je u 1968. ispenjao 10, Dragan Vučidolov 16, a Tanja Alebić 18 smjerova.

Vrijedno je spomenuti da je Vučidolov u Paklenici izvršio drugi solo-uspon Brahmovim smjerom, vodeći tako nenavezan ženski nazev Kostanjšek (AO »Velebit«) — Alebić kroz stijenu u vrlo lošim vremenskim uvjetima. To je samo jedan od većeg broja solo-uspona ovog darovitog penjača, među kojima je značajno i prvo solo-ponavljanje »Sažetog« smjera u stijeni Anića-kuka, ocijenjenog VI stupnjem.

U ekspediciji slovenskih alpinista na vulkanski vrh Ararat u Turskoj, učestvovao je jedan član AOK, sedamaestogodišnjak Narcis Mršić, i pritom dosegao visinu od preko 4500 metara.

Tokom godine održano je 12 penjačkih vježbi na vježbalištima nedaleko Rijeke (Veli vrh, Vranjska draga, Kamenjak, Risnjak) i izvršeno 10 uspona na vrhove preko 2000 metara.

Na Saveznom alpinističkom taboru u V. Paklenici (28. 4 — 2. 5. 68) učestvovalo je 6 članova AO-a, na penjačkoj turi skupinom Bioča (koja je imala donekle i istraživački karakter) jedna učesnica, kao i na Republičkom alp. taboru u Julijskim Alpama (Vrata). Četiri učesnika bila su na taboru u V. Paklenici od 4. do 6. 10. 68, a osmoro u vrijeme praznika Dana Republike. Taj je tabor AO »Kamenjak« iskoristio za prigodan seminar o novim načinima osiguranja u stijeni.

Uz redovite sastanke članova Odsjeka, održano je i 15 planinarskih razgovora uz diafazitive.

Ovom aktivnošću ne smijemo biti zadovoljni, jer osim jednog uspona u zimskom periodu, pravih zimskih penjačkih uspona i većih zimskih tura nije bilo. Tek nekoliko dvo-dnevnih izleta na zasnježene vrhove Alpa ili Risnjaka i Snježnika (koji su, ipak, dobra vježbališta za uspone u Alpama). Jedan od uzroka tome je i nedostatak sredstava za nabavku kvalitetne zimske opreme kojom oružarstvo Odsjeka oskudijevo.

T. Alebić

ZENE NISU RAVNOPRAVNE U ALPINIZMU

Svicarski ženski alpinistički klub (kratica CSFA) proslavio je prošle godine 50-godišnjicu osnivanja i izvanredno uspješnog rada. U Montreuxu se 27. veljače 1918. sastalo 15 alpinistkinja da osnuju svoj klub, jer su im muškarci alpinisti uskratili da ih začlane u svoj klub. Sada taj ženski alpinistički klub ima 56 podružnica sa 7200 članica i svoje vlastito glasilo.

I. L.

AO »VELEBIT« ZAGREB U 1968.

Na svom godišnjem sastanku alpinisti »Velebit« iznijeli su svoje rezultate u protekloj godini. Već na početku je naglašeno da je proteklo razdoblje bilo prilično uspješno. Penjalo se mnogo i dosta kvalitetno, a područje djelovanja bilo je od Kleka, Paklenice, Julijskih i Kamniških Alpa, do centralno-evropskog alpskog masiva.

U godinu dana penjani su smjerovi težine od II do VI stupnja, a bilo ih je 20! Aktivno je penjao 21 član i 8 članica. Prema tome prosječno svaka član ima sedam ispenjanih smjerova. Pozitivna je pojava da se sve više penje izvan klekovske stijene. Tako smjerovi ispenjeni u Alpama i Paklenici za više od dva puta premašuju ispenjene smjerove u Kleku.

Najuspješniji penjač i ove je godine bio ing. Miroslav Pleško, pa mu ponovo i ove godine pripada naslov »Prvo kladivo Velebita«. Pleško se popeo kroz 23 alpinistička smjera. Slijede Borislav Aleraj (18), Marijan Čepelak (17), Ana Klasinc (16), Viktor Tabaković (13), Marika Kostanjšek (11), Vesna Mihelić (10), Krešo Sirovec (8) itd. Kako se vidi, što je vrlo interesantno, među najuspješnije penjače upisale su ćeš tri članice.

Među značajnije smjerove treba istaći Centralni smjer u Kogelu (Pleško), Zoharov stup (Pleško-Vrdoljak), solo uspon Mosoraškim smjerom (Ribarović), Direktni smjer na Crni Graben (Pleško-Aleraj-Mesarić, AOZ), pokušaj penjanja Centralne zajede u Sitama (Pleško-Tabaković), te uspjeh ženskih naveza u Mosoraškom smjeru (Mihelić-Kostanjšek) i Brahmov smjer (Kostanjšek-Alebić AOK). Od inozemnih uspona vrijedno je spomenuti smjer po JJZ grebenu Aiguille du Grépon (3482 m, IV, Pleško-Aleraj-Mesarić, AOZ), te usponi na Dûphur Spitez (4634 m), najviši vrh u masivu Monte Rosa (Pleško-Aleraj-Mesarić AOZ) i Mont Blanc du Tacul (4248 m) u masivu Mont Bianca (Pleško-Aleraj-Jurišan) kada i uspon na najviši vrh Europe Mont Blanc (4802 m) što ga je izvela Đurđa Kušec.

Prvenstvenih uspona je bilo malo, svega jedan: »Večernji smjer« u Paklenici (Mihelić—

Tabaković—Cepelak); ocijenjen je sa IV stupnjem težine.

Od inozemnih pothvata najveću je pažnju pobudilo sudjelovanje Dolfija Rotovnika u ekspediciji danskih alpinista u bespuće Grenlanda, gdje jedan od osvojenih vrhova nosi ime Velebit.

Jedna od najvažnijih akcija koju su alpinisti PDS »Velebit« izveli u prošloj godini na osposobljavanju novih penjača je Alpinistička škola, što ju je Komisija za alpinizam PSH povjerila odsjeku »Velebita«. Voda škole bio je Antun Filipčić. Škola je dala osam novih penjača odsjeku. U realiziranju škole surađivao je AO Kamenjak iz Rijeke i AO Zelježničar iz Zagreba. Druga velika akcija u organizaciji odsjeka bio je susret jugoslovenskih alpinista u Paklenici. Osim toga članovi su sudjelovali na alpinističkom logoru PSH u dolini Vrata, što ga je vodila Marika Kostanjšek, a dvojica su bila u logoru PSH u Centralnim Alpama. I ovdje je vodstvo bilo poverjeno članu »Velebita« M. Plesku. Izvan penjačke aktivnosti, ali u vezi s njom je i ta što su 22 člana odsjeka aktivni pripadnici Gorske službe spasavanja, četvoricu sa članovima stanice vodiča, a gotovo svi članovi skijaju.

Iako su rezultati prošle godine vrlo dobri, u radu još uvijek ima problema. Zimski su usponi zapušteni, a uspona je, što se visoke kvalitete tiče, ipak premalo. Jedan od razloga leži u činjenici da u odsjeku nisu izdiferencirani navezi, a pojedini penjači koji bi mogli postići mnogo, zbog nesigurnosti i nepovjerenja u partnera ne ulaze u rješavanje težih penjačkih problema u stijeni.

Za pročelnika odsjeka izabran je ponovno Borislav Aleraj, student medicine.

B. Spoljarić

NORVEŠKI ALPINISTIČKI CENTAR

U Hemsedalu u Norveškoj osnovan je »Norsk alpincenters«, a osnivač mu je jedan od najaktivnijih norveških alpinista Niels Faarlund, koji je napustio svoje zvanje inženjera i posve se posvetio odgoju mlađih penjača. Naime, taj centar je neka vrst alpinističke škole. Vrlo široka propagandna akcija bila je vrlo uspješna tako da Faarlund ima popunjene sve termine tečajeva. U planu škole nalazi se zimski alpinizam kombiniran sa turnirom skijanjem, osnovama spasavanja, vožnje sa psećim zapregama i drugim.

ALPINISTICKI TRENINGI U DANSKOJ

Već tri godine danski alpinisti prakticiraju sistem treninga tzv. »kratkih tura« u Alpe. Takva vrst treninga ni u kom slučaju nije laganja jer je potrebno krenuti već u četvrtak da se nakon 15 sati vožnje stigne do stijena i planina gdje se mogu vršiti usponi. Penje se obično petkom i subotom, a zatim se učešće krene natrag tako da se kod kuće mogu još odmoriti za slijedeći radni dan. Iako im takav trening ne omogućava da se upuštaju u penjanje teških smjerova, on je ipak vrlo koristan za svakog od njih. Suradnju proširuju i na švedske penjače s kojima obilaze penjačka vježbališta, jer i oni imaju probleme sa stijenama. U posljednje vrijeme povezali su se s norveškim alpinistima do čijih je gorskih masiva udaljenost oko 1000 kilometara.

EKSPEDICIJA NA SJEVERNI POL

Za godinu 1970. spremi se velika ekspedicija na sjeverni pol, a organizira je poznati talijanski alpinista i pisac mnogobrojnih ekspedicijonih knjiga Guido Monzino. Kandidatima ekspedicije Monzino plaća cijelokupan iznos

izgubljene zarade, a već u toku ove godine započet će pripreme na Grenlandu. Učesnik ove ekspedicije bit će i John Andersen, koji je zajedno s našim penjačem Dolfijem Rotovnikom sudjelovao u prošlogodišnjoj danskoj ekspediciji na Grenland. Talijanska priprema na Grenlandu bit će usmjerena na priječenje otoka kao i na usputne uspone na vrhove, koji još nisu osvojeni.

STOTA OBLJETNICA CINA

Prije stotinu godina, 31. kolovoza 1869., uspio se Pavao Grahman sa vodičima Innerkoflerom i Salcherom popeti na vrh Velike Cine. Zbog toga talijanski alpinisti pripremaju veliko slavlje tokom ljeta ispod Cina da proslave stotu obljetnicu tog uspona. U podnožju poznatih stijena okupit će se velik broj alpinista iz cijelog svijeta. Do sada se smjerom kojim je kretao Grahman uspelo oko 120 penjača, a vjeruje se da će ovaj skup alpinista donijeti još neke uspješne uspone u čast jubileja.

CESTITKA ROTOVNIKU

Planinarski savez Hrvatske uputio je posebnu čestitku Dolfiju Rotovniku, članu AO »Velebit« za njegove uspjehe u ekspediciji na Grenland, što ju je organizirala alpinistička sekcija Danskog planinarskog saveza. Kao što je poznato, Dolfi Rotovnik koji već dulje vrijeme živi u Danskoj, mnogo je pridonio u organizaciji ove ekspedicije. Svojim radom pomogao je općem uspjehu ekspedicije, a jedan od vrhova na koji je sam izvršio uspon nazvao je Velebit. U navezu s ostalim članovima ekspedicije imao je četiri prvenstvena uspona na još neosvojene vrhove.

PRIJEĆENJE KARNIJSKIH ALPA

Navez trojice furlanskih penjača krenuo je u prosincu iz Sappade na priječenje 200 kilometara dugog grebena Karnijskih Alpa. Nakon napornog puta oni su napokon uspjeli, iako je poznati alpinista Walter Bonatti posumnjava u uspjeh, navodeći da je to praktički nemoguće izvesti u jednoj turi zbog raznorsnosti snježnog pokrivača, prevelikih napor, velikih visinskih razlika i teških stijena. Najveći živući alpinista u svijetu ipak se prevario. Trojici penjača je uspjelo probiti se pod vrlo nepovoljnim vremenskim uvjetima, svladavajući i stijene čiji smjerovi nose i najviše ocjene težina. Penjači su bili dobro opremljeni, a imali su i veliko iskustvo. Temperatura su se kretale i do -25°C a visina snijega je iznosila i do dva metra.

»DIRETTISSIMA« U SCOTANI

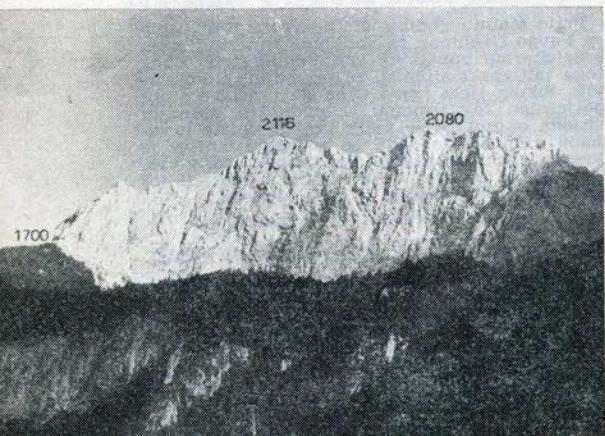
U 600 metara visokoj stijeni Scotana u skupini Fanis započeli su 30. siječnja prvenstveni uspon Bruno Menardi, Diego Valleterro, gorski vodič sa mladim ekstremnim penjačima Franzom Dallagom i Raffaelem Zardinijem. Svi su oni članovi poznatih »cortinskih vjeverica«. Najprije su tri dana utrošili kod -20°C za 200 metara uspona preko previsa do široke police. Ovdje su postavili šatorić koji je služio kao baza. No prije početka uspona dva su dana na skijama prenalaši opremu pod stijenu.

Scotoni se popeo na 2874 metra visoki vrh koji je sa svoje južne strane dug bio neosvojiv dok ga 1953. nisu svladali poznati penjači Lino Lacedelli, Bibi Ghedina i Guido Lorenzi krećući se njegovim desnim krajem. Smjer je bio ocijenjen kao tada najteži uspon u ovom dijelu Dolomita.

Preveo i priedio B. Spoljarić

Pravnenjeveni vjesnik

Novi smjerovi u skupini Bioč-Maglić

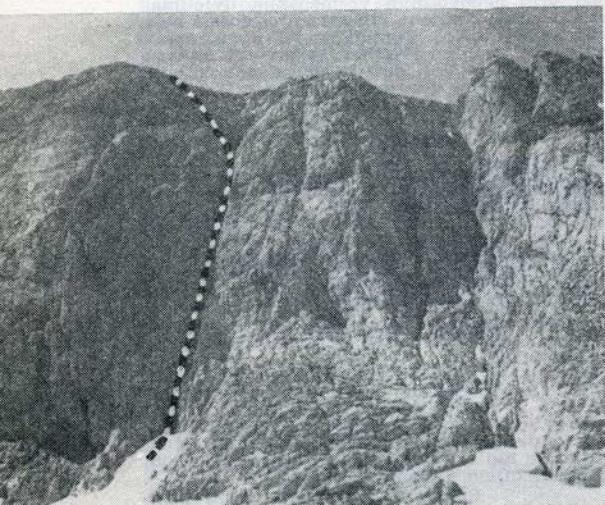

Gore: Sjeveroistočni greben Oblika

Dolje: Kaminski smjer u sjevernoj stijeni Vlasulje (1332 m)

Na slijedećoj stranici: Smjer Alebić-Mesarić
—Gilić u Velikom Vitlu (2396 m)

Foto: S. Gilić

SJEVEROISTOČNI GREBEN OBLIKA

Navez: Vladimir Mesarić (1949) i Stanislav Gilić (1932), 9. 7. 1968.

Pristup. Od kolibe nad Mratinjskim jezerom do u podnožje SI stijene Vrste (2301 m) gdje se u jednoj ponikvi (na samom rubu šume) nalazi jedno manje jezerce. Odavde dalje na I po siparu (svieže odlomljeni i vrlo pomicni blokovi) gdje se staza izgubi, ali se na siparu pod S i SZ stijenom Oblika ponovno nađe. Ovom se stazom stiže u podnožje SI grebena gdje se nalaze karakteristična vrata što ih tvori tornjić sa samim grebenom, $1\frac{1}{2}$ h.

Za penjače koji bi došli iz Mratinja povoljniji je pristup od katuna Oblik (istočno od ovog grebena).

Opis. Klekovinu obići s desna, a zatim nad njom traverzirati 10-ak m lijevo i gore po lijevoj padini grebena do kraja I D. Još 1 D do oštice grebena, a onda stalno po njemu oblažeći manje tornjeve lijevo (desno je dubina SZ stijene!). Do prvog izrazitog vrha ima 8 D. Dalje mjestimice lako (hodanje), a zatim po vrlo zračnom dijelu grebena do najvišeg vrha 2116 m.

Ocjena: II⁰ i III⁰, s detaljima — IV⁰; visinska razlika 400 m; mjestimice kršivo; vrijeme penjanja 3 h.

Silaz. Travnatim grebеном на Z do prve škrbine, zatim lijevo dolje među dubokim snježnicama na travnatu padinu. Istocnom stranom Oblika traverzirati strme obrase i krišjem zasute padine s nekoliko kraćih skokova (spust s dvostrukim užetom preko kamenog nosa 2 puta). Držeći pravac Si. prema siparu koji najviše dopire u ove padine, na sipar se side niz razbijeno kršje i kamene gromade; par minuta do ruba šume (izvor!). Rubom šume na SI do otvorenih pašnjaka odakle: a) katun Oblik, ili b) na Z prema »vratima« pod Si greben Oblika. Dalje kao u pristupu. Silaz je orijentacijski komplikiran i naporan (3 h od vrha do izvora).

Primjedba. Postoji sigurno i lakši silaz, ali ga ovom prilikom nismo imali vremena potražiti.

Stanislav Gilić

KAMINSKI SMJER U SJEVERNOJ STIJENI VLASULJE

Penjali Ilija Dilber i Mišo Čarapić 28. 6. 1968.

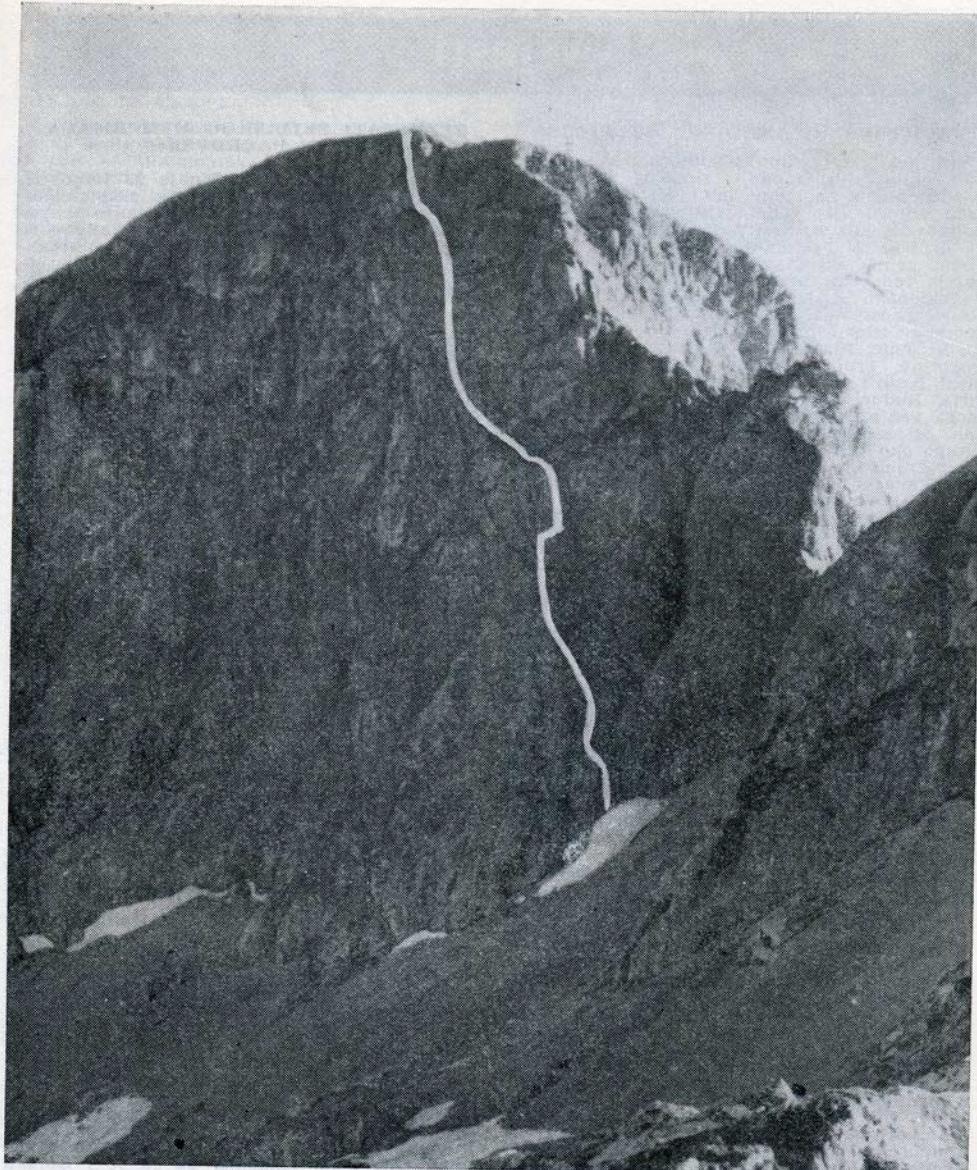
Pristup. Od Trnovačkog jezera putem preko trnovačkih katuna pod desni dio sjeverne stijene oko 2 h.

Ulaz. Smjer se proteže kroz najmarkantniji kamin u desnom dijelu stijene iznad samog snježnika.

Opis. Od snježnika u kamin, pravo gore preko malog prevjesa. Kaminom dalje do uglađivjenog kamenja. Od kamenja dalje do mjesta где se kamin račva na dva kraka. Lijevim krakom kamina na vrh.

Ocjena: + III⁰, mjestimično IV⁰; 250 m; 2,30 h.

Ilija Dilber

**SMJER ALEBIĆ—MESARIĆ—GILIC
U SJEVERNOJ STIJENI V. VITLA**

Navez: Tanja Alebić (1951), Vladimir Mesarić (1949) i Stanislav Gilic (1932) 6. 7. 1968.

Pristup: a) iz Smrekovca (od bunara Ubo) u pravcu S do pod Radov kom, iza njega u Veliku košaru iz koje na I do sedla između Oštrelaca i Pločnika. Podnožjem SI stijene Pločnika pod izrazitu škrbinu i lijevo u desni dio S stijene V. Vitla. 2 h.

b) iz Smrekovca direktno (pravcem SI) u veliku škrbotinu između Pločnika i V. Vitla. S druge (S) strane škrbotine niz sipar do podnožja S stijene V. Vitla. 1½—2 h. Prva je vrijednija povoljnija radi razgledavanja stijene.

Opis. Sa snježanika po lijevoj pukotini 10 m do u razvedeniji žlijeb kojim do pod kosu pukotinu. Njom gore koso lijevo (poput rampe) 1 D do pod kršivi prevjes. Preko njega do travnate police (desno) i preko bijelih ploča gore do slijedeće travnate police. Od nje gore na gredinu (čulak) i dalje po dobro razvedenom, ali kršivom terenu lako na vrh (2396 m).

Ocjena. Prve 3 D III° s detaljima III° +, ostale 4 D II° i I^o; visina stijene 220 m, vrijeme trojke 2 h.

Silaz. Po južnim travnatim padinama do prijevoja (između V. Vitla i vrha Bićkih greda, 2279 m) odakle se prema potrebi može sići lijevo na Bijelačku vodu (15°), ili desno u Smrekovac do bunara Ubo (45°).

Vijest

TRADICIONALNE AKCIJE PD »STUBIĆAN«

Već nekoliko godina planinari Donje Stubice obnavljaju tradiciju zimskog izleta do svog skloništa na Medvednici. Skromni uvjeti rada bili su više godina razlogom da je nekoliko zimskih mjeseci posve zamro rad ovo-ga društva. U nastajanju da se barem djelomično zadrži aktivnost članstva, pokrenuta je akcija redovitog organiziranja zimskog izleta do skloništa »Lojzevok izvor«. Termin izleta je uvijek isti — 2. siječnja. Ove godine održan je takav izlet sedmi put po redu. Bez obzira na vrijeme, a do sada je svake godine bilo povoljno, grupa članova kreće po šumske staze, često i po dubljem snijegu, do svog izletišta. Budući da tamo nema zatvorenog prostora već samo nadstrešnica, boravak je kratak, ali zanimljiv na svoj način. Članovi se okupe oko velikog ognjišta, kuha se vino, peku ražnjici i tako u veselju prode ovaj izvanredni zimski izlet.

Za članove podmatlaka organizira se već četvrtu godinu za redom sanjaško natjecanje pod nazivom »Makac 1, 2, 3...« Ove godine bio je to »Makac 4«. Natjecanje se održava u Donjoj Stubici, a okupi i do četredeset natjecatelja, učenika ovađašnje osnovne škole. Nagrađe pobjednicima su »slatke«, odnosno lutkice snijegovice.

Treća tradicija koju gaji ovo društvo je pravomajski izlet kod skloništa na Kulmerici. Ovaj izlet održava se na mjestu gdje je 1942. godine grupa zagorskih partizana imala malu proraspovlju 1. maja. Do sada je održano šest takovih izleta, pa će ove godine biti sedmi po redu.

Postoji prijedlog da se uvede još jedna redovita godišnja akcija, koja bi bila posvećena jubileju 400-godišnjice seljačke bune 1573. O tome će konačno odluku donijeti ovogodišnja skupština društva. Predviđa se da bi to bio izlet do Gupčeve lipe ili brda Kapelščak na termin završne bitke 9. veljače.

T. Stunić

STOGODISNIJICA RODENJA DRA IVANA GOJTANA

Prije 100 godina, 3. siječnja 1869. rodio se u Petrinji Ivan Gojtan, planinarski radnik i pisac koji je zauzeo u planinarskoj organizaciji Hrvatske časno i istaknuto mjesto.

Gojtan je na povratku iz Rusije, gdje je boravio kao književnik, silom političkih prilika 1902. doselio u Gospić kao advokat. Zanesen ljubavlju prema gordom Velebitu, razvijaju u slobodno vrijeme neuromoran rad kao planinar i planinarski agitator i baš njemu zahvaljujemo, što se Velebit u onom kraju otvorio planinarkama. Većinom svojim vlastitim sredstvima prokrio je nove puteve i nove markacije po južnom Velebitu. Za svoj planinarski rad pridobio je znatan broj Gospićana. Upoznali smo ga i kao izvrsnog planinarskog fotografa čiji se radovi s Velebita cijene kao pravo umijeće. Njegovom inicijativom i materijalnom pomoći izgrađena je planinarska kuća na Visočici, a kao predsjednik PD »Visočica« poklonio je tom društvu i dvije kuće u Dulibi podno Crnopca.

Gojtan je bio i planinar-skijaš pa je izveo više skijaških izleta na južni Velebit, a narоčito na Visočicu. Najznačajniji su mu i upravo pionirski za skijašku tehniku onog vremena: dva prijelaza južnog Velebita na skijama iz Like u Zadar 1913. i 1914. g. Za svoj neuromoran i uspješni rad bio je izabran počasnim članom HPD-a.

I. L.

REZULTATI SKIJASKOG MEMORIJALA »IVAN PAČKOVSKI«

Dana 1. i 2. veljače održan je na terenima Puntjarke na Medvednici IV. skijaški memorijal »Ivan Pačkovski« uz sudjelovanje 51 natjecatelja članova PD »Ljubljana-Matica« (2 momčadi), PD »Klek« iz Ogulina, PD »Susedgrad« te članova PD »Zagreb-Matica«. Natjecalo se na daljinskoj pruzi, velesalomu i spustu sa ranceu na ledima težine 5 kg, odnosno 3 kg za juniore. Organizacija natjecanja bila je u svakom pogledu dobra.

U terenskoj vožnji sva tri mjesta osvojili su članovi PD »Ljubljana-Matica« i to kao prvi Stefan Trebec u vremenu 0,41,40. Na juniorskoj, kraćoj pruzi, prva dva mjesta osvojili su članovi PD »Klek« iz Ogulina i to Marijan Poljak kao prvi i Ivica Kučević kao drugi, dok je treće mjesto osvojio učenik osnovne škole u Krajiškoj ulici u Zagrebu Zlatko Baudoin.

U velesalomu prvo je mjesto osvojio Mladen Pintarić, PD »Zagreb-Matica«, drugo Zdravko Pirc, PD »Susedgrad«, a treće Stane Belak, PD »Ljubljana-Matica«. Od juniora najbolji je bio u slalomu Marijan Poljak, drugi Ivica Kučinić, oba članovi PD »Klek«, dok je treće mjesto zauzeo Goran Poljak, učenica iz Zagreba.

U spustu je bio od seniora najbolji Mladen Pintarić, član PD »Zagreb-Matica«, drugi Zdravko Pirc, PD »Susedgrad«, dok je treće mjesto zauzeo Stane Belak PD »Ljubljana-Matica«. U juniorskom spustu sva tri prva mjesto osvojili su članovi PD »Klek« iz Ogulina i to Marijan Poljak kao prvi, zatim Ivica Kučinić i Borislav Ivkić.

Prelazni pokal memorijala osvojili su po bodovima članovi PD »Ljubljana-Matica« sa 2045 bodova. Druga momčad po bodovima je PD »Zagreb-Matica«, treća PD »Susedgrad«, a četvrta PD »Klek« iz Ogulina.

I. L.

SUVREMENO TEHNIČKO SPASAVANJE U PLANINAMA

U izdanju Sportske štampe u Zagrebu izašla je knjiga »Suvremena tehnika spasavanja u planinama« kojoj je autor Švicarac Wasti Mariner, poznati stručnjak u tehnici spasavanja i jedan od stvaralača moderne tehnike spasavanja u planinama, dok je medicinski dio knjige napisao švicarski liječnik, gorski spasavalac i predsjednik Međunarodne komisije za spasavanje u planinama dr R. Campanelli.

Ova je knjiga priručnik za izobrazbu gorskog spasavalaca; primjenjuje se na svim planinama svijeta na Pamiru i Kavkazu, u Himalajama i na Andama, pa ju je i Gorska služba spavana Jugoslavije prihvatala kao svoj priručnik. Korisna je ne samo članovima GSS-a već svakome tko se kreće u planinama, pa će korisno poslužiti alpinistima, skijašima, špiljarima i izletnicima.

I. L.

RUNOLISTOV PLANINARSKI MARS

PD »Runolist« u Zagrebu priredio je 3. studenog 1968. »Runolistov planinarski marš«, treći po redu na Medvednici. Ovaj marš prolazi pravcima kojima rijetko prolaze planinari i služi za potpunije upoznavanje Medvednice i njezinih prirodnih ljepota, pa je bio dobro posjećen.

I. L.

100 MLADIH PLANINARA U VARAŽDINU

Osnovna škola »Božena Plasseriano« iz Varaždina po broju pionira-planinara uvrstila se medju prve u Hrvatskoj. Planinarska sekcija broji već 100 članova.

Osim izleta i planinarskih pohoda mladi planinari škole pokrenuli su još jedan oblik aktivnosti — »Planinarska poslijepodneva«. Na prvoj takvoj manifestaciji članovi planinarskog društva »Ravna gora« održali su predavanje uz kolor dijapoziitive o planinama Jugoslavije. Održano je i svečano primanje 17 pionira u planinarsku organizaciju.

Slične akcije organizirat će se i na drugim školama u Varaždinu, susjednim selima, kao i u selima na Ravnoj gori.

Ovu inicijativu omasovljivaju planinarstva među pionirima pokrenulo je PD »Ravna gora« povodom 50-godišnjice postojanja.

Na slici: Predsjednik PD »Ravna gora« Mirko Ivić-Siljo predaje mlađom planinaru društvenu knjižicu.

Tekst: T. Djurić
Snimio: F. Ribić

PROSIRENJE PLANINARSKOG DOMA NA BILOGORI

Na Biłogori sagraden je prije nekoliko godina dobro položen i sada dobro opskrbljen planinarski dom Kamentovac, koji je sagradio PD »Bjelovar«. Ugodan šumovit okoliš doma i lijep vidik na sve strane privlače izletnike u tolikoj mjeri da se u slučaju nepogodna vremena ili tokom zime u blagovaonici ne mogu smjestiti svi posjetioc, pa je uprava društva zaključila da se uz sadašnju blagovaonicu sagradi nova iste veličine. Do samog doma se može doći motornim vozilima svih vrsti.

I. L.

SASTANAK PLANINARA JUGOSLAVIJE NA MEDVEDNICI

Priredba »Bratstvo i jedinstvo« planinara iz cijele Jugoslavije, a u organizaciji PD »Japetić« iz Samobora uspjela je iznad očekivanja. Planinari iz svih naših republika, a naročito brojni iz NR Srbije, prošli su 29. i 30. studenog Samoborskim gorjem, a podvečer drugog dana stigli su u Tomislavov dom na Medvednici gdje je bio domaća Planinarski odbor Zagreba. Zajedničkoj večeri prisustvovao je 110 gostiju te predstavnici PS Hrvatske, POZ-a i zagrebačkih planinarskih društava. Tom prigodom PS Hrvatske podijelio je zlatne značke svim društvima iz ostalih republika, čiji su članovi prisustvovali ovom sastanku, a POZ također svoje zastavice kao spomen na ovaj Dan bratstva i jedinstva na Medvednici. S Medvednicom planinari-gosti krenuli su automobilom u Kumrovec da posjete rodnu kuću predsjednika Tita.

I. L.

BEOGRADSKI PLANINARI PROSLI MEDVEDNIČKOM TRANSVERZALOM

Na Dan Republike 29. XI 1968. na Medvednici je stigla skupina od 29 planinara članova PD »Željezničar« iz Beograda da prode cijelom planinom i da je što bolje upozna. U tri dana ova je skupina prošla cijelom Medvedničkom transverzalom od Vugrova do krajnje kontrolne tačke u Podusedu, gdje je vođa puta beogradskih planinara Vlastimir Janošević primio od organizatora transverzale spomen-značke za sve učesnike. U ovoj mjesovitoj skupini beogradskih planinara najstariji učesnik bila je 73-godišnja Radmila Radojanović.

I. L.

VISOKO ODLIKOVANJE SLOVENSKIH PLANINARA

Prigodom proslave 75-godišnjice planinarske organizacije Slovenije Maršal Tito podijelio je visoka odlikovanja zaslужnim planinarama i planinarskim organizacijama u Sloveniji. Ordenom za zasluge za narod sa zlatnom zvijezdom odlikovani su Planinarski savez Slovenije, PD »Ljubljana-Matica« i PD »Kamnik« te četiri istaknuta planinara, a ordenom za rad sa zlatnim vijencem 11 planinara iz cijele Slovenije. Osim toga odlikovano je 28 planinara i planinarki ordenom za zasluge za narod sa srebrnom zvijezdom i ordenom za rad sa srebrnim vijencem. Odlikovanima je ordene predao predsjednik IO NR Slovenije Stane Kavčič.

I. L.

PAMIR RASTE

Da Pamir raste tvrdi sovjetski geograf Stanjković na temelju nalaza arheologa Ranova koji je pronašao, da je ta gora u 10.000 godina porasla 500 do 800 metara. Ranov je najme u visini od 4.000 metara na Markansu našao ostatke kamenog doba sa ognjištima i ostatcima davnog ugljena vrbovine koje uopće nema u navedenoj visini, a sačuvani su na toj visini u stijenama isklesani prizori iz lova na veprove, kojih tu također danas nema.

TEČAJ GORSKE SLUŽBE SPASAVANJA PSH

Nedavno je završen početnički tečaj Gorske službe spasavanja za pripravnike koji su vodili poznati zagrebački spasavaoci dr Ivo Slezić, Hrvoje Lukatela i Borislav Aleraj.

Na tečaju je sudjelovalo trinaest članova planinarske organizacije iz Zagreba. Samobora i Rijeke, koji su do sada pokazali dobro iskustvo i poznavanje tehnikе penjanja.

Po prvi put tečaj je imao pokretan karakter, tako da su tečajci s radom započeli u Tuku a zatim su prebačeni na Jančariću, dok je tečaj završne vježbe imao na Kleku. Za prilike u našoj republici takav oblik tečaja pokazao se kao najprikladniji. Plan rada izrađen je u skladu sa programom školovanja gorskih spasavalaca, a obuhvaćao je ljetno spasavanje po šumskom planinskem terenu i spasavanje u stijeni. Tokom tečaja izvedeno je dosta vježbi spasavanja, gdje je tečajima prepuštena inicijativa, a kasnije su se podrobno analizirale greške. Sto se tečaj više približavao kraju, gрешaka je bilo sve manje.

Od tih vježbi treba izdvojiti onu kada je izvedena akcija spasavanja s pretpostavkom da se dva unesrećena planinara nalaze pod vrhom Bjelolasice i da je potreban transport do skloništa na Jančarici. Vježba je uspjela, a instruktori su ukazali na neke manje greške. Ujedno su izvedene dvije iznenadne noćne akcije, kod čega je došlo do izražaja snalažljivost, disciplina i brzina djelovanja tečajaca. Poseban uspjeh postigla je akcija spasavanja pod pretpostavkom, da se unesrećeni alpinisti nalaze u »Omladinskom smjeru u stijeni Kleka. Pri toj akciji tečajci su pokazali veliko zaloganje, disciplinu i sigurnost. »Unesrećeni« je bio transportiran do ceste u Bjelskom ispod Kleka, a cijela akcija trajala je relativno kratko vrijeme od svega pet sati.

Teoretski dio nastave održavan je uglavnom svakog poslijepodneva. Obradivane su teme iz tehnike spasavanja i prve pomoći. Predavanje iz prve pomoći održavali su liječnici Tomislav Škunca, Pjero Katalinić i Ivo Slezic.

Dan po završetku tečaja polaznici su se načaloš našli u situaciji da sudjeluju u prvoj akciji spasavanja. Naime, toga dana u klekovskoj stijeni unesrećila se poznata planinarka i vrstan penjač Ana Marić. Srećom njenje ozljede nisu teške naravi, no bila je potrebna spasavalacka akcija iz smjera u stijeni, kojom prilikom tečajci su pokazali zadovoljavajuću spremu.

Tečaj je postigao pun uspjeh, a od polaznika treba istaknuti one koji su pokazali najviše, a to su Darko Bišćan iz PD »Japetić«, Samobor, Tomislav Škunca PD »Zagreb-matica«, Ljubomir Mateljan PD »Mosor«, Split i Vinko Mraz PD »Zagreb-matica«.

Prema mišljenju pročelnika Komisije za gorsku službu spašavanja Planinarskog saveza Hrvatske Antuna Filipčića potrebno je što intenzivnije raditi na osposobljavanju novog spasavalackog kadra u Hrvatskoj. No mnoge akcije ne mogu biti izvedene zbog pomanjkanja finansijskih sredstava. Kako samu Komisiju nema dovoljno novčanih sredstava, zatražila je naknadna sredstva od PSH, ali se sumnja da će ta sredstva biti odobrena. U tom slučaju propast će dvije vrlo potrebne akcije: zbor gorskih spašavalaca Hrvatske i zimski spašavalacki seminar, koji bi se trebao održati na Krvavcu.

B. Špoljarić

POLA STOLJEĆA VARAŽDINSKOG PLANINARSTVA

Početkom veljače članovi PD »Ravna gora« u Varaždinu, koje ove godine slavi 50-godišnjicu osnutka i rada, održali su svoju godišnju skupštinu. Jubilarnoj skupštini prisustvovali su i predstavnici PD »Kalnik« iz Križevaca, PD »Grebengrad« iz N. Marofa, te Nikola Aleksić, tajnik PSH.

Varaždinski planinari postigli su u 1968. godini veoma dobre rezultate planinarske aktiv-

nosti. Održano je 136 pohoda sa 1248 učesnika. Društvo broji oko 400 članova, od kojih je velik broj podmlatka i omladinice. Pored izleta i učestovanja na planinarskim sletovima članovi PD »Ravna Gora« osvojili su i pedesetak transverzalnih znački, među kojima i nekoliko znački za veće transverzale, kao što su Slovenska i Slavonska.

Društvena aktivnost odvijala se i održavanjem planinarskih tjedana. Tako su uoči Dana Republike u »Tjednu planinarstva« održali predavanja uz dijapositive Tomislav Jagačić (okolica Varaždina), Branko Makšan (Planinarska Jugoslavije) i Tomislav Djurić (Slavonskom planinarskom transverzalom). Tjedan planinarskih predavanja održan je i od 27. siječnja do 1. veljače 1969. godine. Kolor dijapositive prikazali su: Zlatko Smerer iz Zagreba (Skupina Mon Blanca), prof. Josip Petran (Od Tjentista do Durmitora), ing. Martin-Dvorski (Izložbe cvijeća u Beču i Orleanu), Milivoj Rihtarić (Planinarske zanimljivosti iz Austrije) i Tomislav Djurić (Moskva i Lenjograd), svi iz Varaždina. Predavanjima je prisustvovalo oko 600 posjetilaca.

Na skupštini je saslušan i izvještaj o radu Zagorskog planinarskog puta čija je centralna u Varaždinu. Do sada je značke ZPP osvojilo 319 planinara iz Varaždina i ostalih društava sa područja Hrvatskog zagorja, dok je za kretanje tim putom podijeljeno još 1226 iskaznica. Za predsjednika novog upravnog odbora izabran je ponovno Mirko Ivic-Slijo, a za tajnika Zvonko Godec.

Proslava 50-godišnjice PD »Ravna gora« tražat će tokom cijele godine. Održat će se više značajnih planinarskih, kulturno-umjetničkih i naučnih manifestacija. Svečanosti će početi 1. lipnja kada će se na Ravnoj gori otvoriti cesta duga 900 metara kojom će se omogućiti prilaz vozilima u neposrednu blizinu planinarskog doma »Anka Ivic«. U jubilarnoj godini priredit će se izložba o historijatu društva, izdati prigodne novine, poštanska spomen-omotnica sa žigom i spomen-razglednica.

Predviđen je i »Tjedan planinarstva« u okviru kojeg će održati predavanja s kolor dijapositivima istaknuti planinari, dok bi profesori Mirko Malez, Željko Tomičić i Stjepan Vuković održali predavanja o preistorijskom razdoblju Ravne gore čije su pećine bile nastanjene još u kameno doba.

Od značajnih manifestacija predviđeno je održavanje sleti mladih planinara Hrvatskog zagorja u lipnju i svečana akademija u studenom mjesecu. Organizirat će se i više društvenih izleta i akcija na uređenju planinarskih putova na Ravnoj gori.

Varaždinski planinari obilježili su 50 godišnjicu društva i osnutkom skijaške sekcije. Inicijativu za osnivanje ove sekcije dali su članovi-mladinci. U sekciji se upisalo tridesetak pionira i omladinaca. Sekcija je tokom zime organizirala više skijaških izleta i logorovanja i to: tjedan dana na Ribničkoj koči u Sloveniji, te po nekoliko dana na terenima Grebengrada i Varaždinbrega.

T. Djurić

Nova kuća na Hahlićima pod Obručem

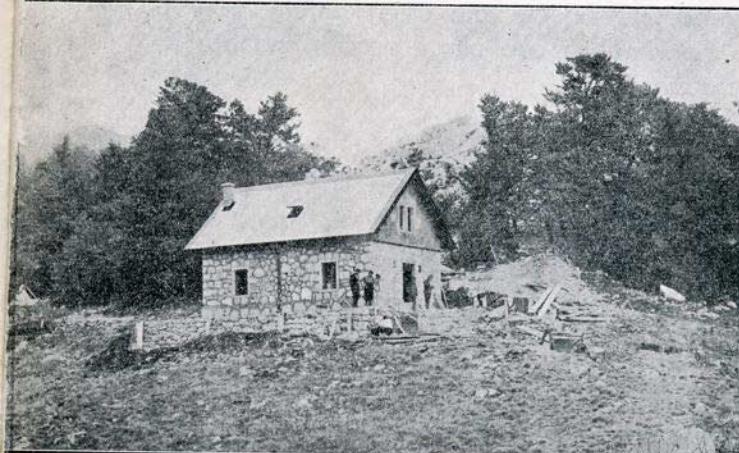

Kao što smo javili u prošlom broju, na Hahlićima pod Obručem opet imamo planinarsku kuću! Burna je bila historija ovog objekta. Prva ideja o gradnji kuće na ovom mjestu niknula je još 1907. u tadašnjem Clubu alpinu fiumano na Rijeci. Klub je dao već izraditi i nacrte, ali je na kraju odustao od gradnje, ponajviše, kako stoji u njegovoj spomenici prigodom 40. obljetnice (Rijeka 1925), zbog »strahovanja za sigurnost objekta, koji bi trebao biti sagraden na hrvatskom teritoriju i biti bez čuvara, izložen ne samo kradljivcima, nego možda još više neprijateljskim akcijama«. Ovo je publicirano u Rijeci koja je u to vrijeme bila sastavni dio talijanske države. Godinu dana kasnije podigla je podružnica Hrvatskog planinarskog društva iz Sušaka »Velebit« planinarsku kuću na planinarnom mjestu, možda baš zahvaljujući činjenici da je Obruč ostao izvan talijanske granice. Temeljni kamen postavljen je 8. VIII 1926., a

već 31. X iste godine kuća je svečano otvorena. Za vrijeme Drugog svjetskog rata je, nažalost, propala, ali zahvaljujući naporima PD »Kamenjak« u Rijeci, na starim temeljima je sagrada nova, još ljepša kuća (otvorene je bilo 30. XI 1968).

Da ponovimo najvažnije podatke potrebne posjetiocima! Najkraći prilaz je od naselja Dražice (2,30 sati), do kojeg saobraća redovna gradska autobusna pruga iz Rijeke. Kuća ima kuhinju, tri spavaonice i jednu stalno otvorenu prostoriju za sklonište. Voda iz cisterne. Radnim danom objekt je zatvoren: Izleti: Platak (3 h), Tunina glava (10 minuta), Obruč, Fratar, Crni vrh, Pakleno, Osobje, Gornik, Grleš, Izvor Rječine, Rimski zid (po 2 sata). Informacije daje PD »Kamenjak« koje objektom upravlja (Rijeka, Korzo N. Revolucije 40 I, tel. 31-212, utorak i petak od 18 do 20 sati).

Dr Z. P.

Gradnja kuće na Hahlićima
1926. godine

„JUGOBANKA“

Zagreb, Jurišićeva ulica 22

pomoći će vam da uštedite novac potreban za vašu opremu i izlete.

Uz kamate od 6,25% godišnje, štedna služba JUGOBANKE vam garantira i brzu expeditivnu uslugu, čime ne čuva samo novce nego i vaše vrijeme.

Vaš hobi pored lijepih momenata koje doživljavate na vašim izletima krije u sebi i opasnost od raznih povreda.

JUGOBANKA Zagreb osigurava sve svoje štedište kod Osiguravajućeg Zavoda, Zagreb, od posljedica slučaja: za smrt Ndin 2.000.– a za trajni invaliditet do NDin 4.000.–

JUGOBANKA pod vrlo povoljnim uvjetima otvara i devizne račune građana.

Na vaše devizne uloge JUGOBANKA vam daje kamatu od 6% (4% u devizi a 2% u dinarima), a ako uloge oričite, kamata je 7% – 7,5% ovisno o roku vezanja.

I vlasnici deviznih računa osigurani su kod O.Z. Zagreb pod istim uvjetima kao i dinarski štedište.

Sve detaljne informacije dobit ćete na našim šalterima u radno vrijeme: 7–12, te 17–19 sati, subotom 8–12 sati.